

ยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมร้อยกรอง พ.ศ. 2490-2501

1. บทร้อยกรองกับสภาพสังคมโดยทั่วไป

ช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2490 จนถึง พ.ศ. 2500 และ 2501 เป็นช่วงที่น่าสนใจมาก เนื่องจากมีการพิมพ์วรรณกรรมออกมาอย่างแพร่หลาย หนังสือพิมพ์และวารสารจำนวนมาก ไม่น้อยเกิดขึ้นในช่วงนี้ ทั้งนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่ รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2489 ที่ให้สิทธิประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ที่สุดแก่ประชาชนชาวไทย คือให้เสรีภาพวิรูณในการถือศาสนาหรือลัทธินิยมใด ๆ และให้เสรีภาพในร่างกาย เหน็ดสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษา อบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง และอาชีพ<sup>1</sup> ควบเหตุนี้จึงทำให้มีหนังสือพิมพ์และวารสารจำนวนมากเริ่มพิมพ์จำหน่ายใน พ.ศ. 2490 และระยะใกล้เคียงกันตามแนวที่ตนเองพอใจและไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชนชาวไทย

ต่อมาเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ได้เกิดรัฐประหารขึ้นในไทยโดยกลุ่มนายทหารในและนอกประจำการ และได้เชิญ นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่อยู่ได้ไม่นานนักก็ถูกบังคับให้ลาออกเมื่อ พ.ศ. 2491 และจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้กลับมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง<sup>2</sup>

<sup>1</sup> ปรีดี พนมยงค์, "เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย", รัฐศาสตร์ 14 ฉบับ ปฏิวัติและประชาธิปไตย, หน้า 271-272.

<sup>2</sup> สว่าง ลานเหลือ, 37 ปีแห่งการปฏิวัติ (พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514), หน้า 218-239.

หลังจากนั้นมา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีอำนาจเต็มที่ในการปกครองประเทศไทย โดยมี พันตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และ พันเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้มีอำนาจรองลงไป

ใน พ.ศ. 2492<sup>1</sup> จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งใช้แทนรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 รัฐธรรมนูญฉบับนี้จำกัดเสรีภาพให้แคบลงกว่าเดิม โดยเฉพาะเสรีภาพในการพูด การเขียน และการพิมพ์ และเริ่มใช้พระราชบัญญัติปราบปรามและป้องกันคอมมิวนิสต์อีกครั้งหนึ่ง ในปีเดียวกันนี้เองได้เกิดความขัดแย้งระหว่างทหารบกและทหารเรือ จนกลายเป็นขบถวังหลวง ขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492<sup>2</sup>

ต่อมาอีก 1 ปี คือ พ.ศ. 2493 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศจับผู้ต้องสงสัยในข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก โดยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา วางโครงการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในไทย และไทยไคร่วมมือโดยส่งทหารไปรวมสงครามเกาหลีด้วย<sup>3</sup>

เมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2494 ก็ได้เกิดกรณีขัดแย้งระหว่างทหารบกและทหารเรือ ซึ่งสนับสนุนนโยบายของ นายปรีดี พนมยงค์ กลายเป็นกบฏแมนฮัตตันขึ้น<sup>4</sup> หลังจากเรื่องกบฏเงียบไปไม่นาน จอมพล ป. ก็ได้กระทำรัฐประหารรัฐบาลตัวเองเมื่อ พ.ศ. 2494<sup>5</sup> และนำรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2475 มาปกครองประเทศ แนวทางการครอบอำนาจตามระบบเผด็จการจึงเริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่นั้น

ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า เหตุไฉนนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์จำนวนมาก จึงถูกจับขังและเรียกร้องให้ประชาชนช่วยเหลือชาวอีสานที่ประสบภัยพิบัติ โดยอ้างขอร้องให้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้แก่บุคคลเหล่านั้น และเรียกเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า กบฏสันติภาพ

<sup>1</sup> ปรีดี พนมยงค์, เล่มเดิม, หน้า 275.

<sup>2-5</sup> สว่าง ลานเหลือ, เล่มเดิม, หน้า 248, 262, 265, และ 276.

(10 พฤศจิกายน 2495) <sup>1</sup> นักเขียนคนสำคัญที่ถูกจับครั้งนั้นได้แก่ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และ เปลื้อง วรมนตรี เป็นต้น

หลังจาก พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ไทยก็มีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกายิ่งขึ้น <sup>2</sup> โดยรวมลงนามในสนธิสัญญาป้องกันเอเชียอาคเนย์ (SEATO) เมื่อ พ.ศ. 2497 มีการประลองอาวุธรายแรงในอาวไทยเพื่อชูขวัญประเทศที่นิยมลัทธิอื่น ๆ ทหารเริ่มมีอำนาจมากขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดเมื่อ พ.ศ. 2500 <sup>3</sup> จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเดินทางไปต่างประเทศในระยะนั้น และแต่งตั้งให้ พลโทถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้กุมอำนาจอยู่ และต่อมาไม่นานนัก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ก่อการปฏิวัติขึ้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 <sup>4</sup> โดยการสนับสนุนของรัฐบาลชุกเกา และปกครองประเทศด้วยระบบเผด็จการทหารอย่างเนียบขาดตั้งแต่นั้น

ยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมร้อยกรอง

ถึงแม้ว่าสภาพสังคมจะไม่ราบรื่นนักในช่วงเวลาดังกล่าว แต่เมื่อสำรวจจากวงวรรณกรรมแล้ว ปรากฏว่ามีวรรณกรรมจำนวนมากเกิดขึ้น และพิมพ์จำหน่ายต่อเนื่องกันในช่วงนี้ ทั้งที่เป็นหนังสือพิมพ์และวารสารต่าง ๆ เช่น เริงรมย์ (2490), รุ่งอรุณ (2490), ปิยมิตรรายสัปดาห์, สุภาพบุรุษรายสัปดาห์, เพลินจิตต์วันอาทิตย์ (2490), อักษรสาส์น (2492), สยามสมัย (2492), ปารีชาติ (2493), เคลีเมลวันจันทร์ (2493), อีสาน (2494), ปิตุภูมิ (2498), กะดิ่งทอง (2498) ฯลฯ

ในขณะที่สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แพร่หลาย บทร้อยกรองของไทยก็มีโอกาสขยายตัวเผยแพร่ต่อประชาชนคนอ่านด้วย ในระยะ พ.ศ. 2490-2501 นี้จึงมีบทร้อยกรองเกิดขึ้นมากมาย ทั้งบทร้อยกรองกาพย์และบทร้อยกรองพาด้น โดยเฉพาะบทร้อยกรองกาพย์นั้น แพร่หลายไปมากกว่าสมัยใด ๆ มีปรากฏในวารสารหลายฉบับในระยะนั้น ทั้งนี้เป็นเพราะ

<sup>1-4</sup> สว่าง ลานเหลือ, เอมเคิม, หน้า 278, 286, 382 และ 437.

"ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2490 ถึง 2501 กระแสความคิดใหม่ในแนวทางศิลปะเพื่อชีวิตมีความคึกคักอย่างมาก แต่ยังไม่สามารถจะเป็นกระแสรอบงำทางวัฒนธรรมโดยส่วนรวมได้"

ทั้ง ๆ ที่สภาพสังคมมีความกดดันมาก เพราะอยู่ในช่วงที่มีการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้ง มีกบฏต่อต้านรัฐบาลหลายครั้ง แต่ทยอยกรองทั้ง 2 แนวก็ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และได้รับความสนใจจากคนอ่านมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ

ยิ่งภาวะสังคมที่ความปั่นป่วนมากเท่าใด, ยิ่งแสดงถึงความขัดแย้งภายในระหว่างความคิดใหม่กับความคิดเก่ามากเท่าใด, ยิ่งทำให้งานสร้างสรรค์วรรณกรรมของคนเขียนหนังสือที่ความคึกคัก และยังมีรสชาติในการสะท้อนกระบวนการความขัดแย้งเหล่านั้นยิ่งขึ้นเป็นเพิ่มทวี 2

ความคิดดังกล่าวนี้ขัดกับความเชื่อเก่าที่ว่า ยุคทองแห่งวรรณคดี คือยุคที่บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากภัยพิบัติและศึกสงครามทั้งปวง 3 แต่ก็มีโชคความคิดที่เลื่อนลอย บทร้อยกรองที่เกิดขึ้นจำนวนมากในช่วงนี้ ทั้งแนวก้าวหน้าและพ่ายนเป็นที่ยืนยันได้คือว่า "ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2490-2501 เป็นยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมร้อยกรอง"

แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ในช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติรัฐประหารทุกยุคทุกสมัยจะต้องเป็นยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรม วรรณกรรมจะรุ่งโรจน์ได้อย่างกว้างขวางก็ต่อเมื่อมี

<sup>1</sup> เสถียร จันทิมาธร, นวนิพนธ์ (พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519), หน้า 179.

<sup>2</sup> เลมเตียวกัน, หน้า 224-225.

<sup>3</sup> เสถียร วิลาวรรณ, ประวัติวรรณคดีและการประพันธ์ (พระนคร : วัฒนาพานิช, 2515), หน้า 46-47.

การขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ดังเช่น สังคมไทยสมัย พ.ศ. 2490-2501 ซึ่งถึงแม้จะมีรัฐบาลเผด็จการปกครองประเทศ แต่แรงปะทะจากประชาชนก็มีอยู่บ้างเป็นครั้งคราวต่อเนื่องกันไป ทั้งนี้ปรากฏออกมาในรูปกบฏและในรัฐสภา ทำให้วรรณกรรมได้ก้าวหน้าไปคืบ

ในช่วงยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมร้อยกรอง พ.ศ. 2490-2501 นี้ มีบทร้อยกรองออกมาสู่ตลาดเป็นคราว ๆ ปรากฏจากการสำรวจบทร้อยกรองตามวารสารต่าง ๆ ว่าในช่วง พ.ศ. 2490-2492 นั้น มีวรรณกรรมร้อยกรองออกมาไม่ค่อยมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีไม่มาก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะอยู่ในระยะพักตัว งานจึงดำเนินไปอย่างช้าๆ หรือเป็นเพราะกระแสความนิยมวรรณกรรมประเภทนิยายอยู่ในระดับสูงมาก ทำให้งานร้อยกรองไม่เด่นเท่าที่ควร

ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2492-2496 ปรากฏว่ามีวรรณกรรมร้อยกรองเกิดขึ้นมากมาย จากอักษรศาสตร์ และสยามสมัย ผลงานส่วนมากในช่วงนี้เป็นร้อยกรองก้าวหน้ามาก การร้อยกรองพาฉัน มีกวีสำคัญ เช่น นายผี ทวีปวร เป็นต้น ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะในช่วงก่อน พ.ศ. 2496 นี้ถึงแม้ว่าจะเกิดรัฐประหารถึง 2 ครั้ง โดยกลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกัน แต่ก็มีกระแสปะทะเกิดขึ้นในรูปกบฏถึง 3 ครั้งด้วยกัน ได้แก่ กบฏวังหลวง (2492) กบฏแมนฮัตตัน (2494) และกบฏสันติภาพ (2495) เมื่อเกิดมีแรงปะทะทางการเมืองก็มีแรงปะทะเกิดขึ้นในวงการร้อยกรองด้วย บทร้อยกรองพาฉันจึงเริ่มมีบทบาทขึ้นอย่างจริงจังในวารสารปริชิต (2493) หลังจากที่ปรากฏกระจุกกระจายในวรรณคดีสารและวงวรรณคดีในช่วงก่อน ๆ เป็นร้อยกรองที่รำพึงถึงความรัก สายลม แสงแดด ควบถอยคำที่ถลันกรองออกมาอย่างวิจิตรบรรจง หลีกเลียงจากปัญหาทางการเมืองโดยสิ้นเชิง การสรรหาคำที่ไพเราะเพราะพริ้งมาใช้พรรณนาอารมณ์นี้ โลกกลายเป็นลักษณะหนึ่งของบทร้อยกรองสมัย พ.ศ. 2495-2496 และกวีบางท่านก็ติดลักษณะนี้ โดยใช้บรรยายความทุกชนิดแม้แต่ความยากจนของชาวไร่ชาวนา ซึ่งเป็นการนำรูปแบบของบทร้อยกรองพาฉันไปใช้เสนอเนื้อหาแบบบทร้อยกรองเพื่อชีวิต กวีในแนวนั้นได้แก่ อุษเชนี และ กุลทรัพย์ รุ่งฤดี



หลังจากที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จับกุมนักเขียนและนักการเมืองเป็นจำนวนมากในข้อหา "กบฏสันติภาพ" เมื่อ พ.ศ. 2495 พรรคกรรมร่อยกรองก็ได้หลบเขาไปอีกระยะหนึ่ง โดยเฉพาะบทรอยกรองก้าวหน้า อีกทั้งได้มีการจัดตั้ง "สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม" ขึ้นส่งเสริมวรรณกรรมที่หลีกเลี่ยงปัญหาสังคมและการปกครอง ทำให้ร่อยกรองพาณิชย์เริ่มมีบทบาทขึ้นอีกระยะหนึ่งแทนที่ร่อยกรองก้าวหน้าในช่วงก่อนหน้านั้น

ใกล้ พ.ศ. 2500 นักโทษการเมืองกรณี "กบฏสันติภาพ" ที่เป็นอิสระได้รวมตัวกันผลิตวรรณกรรมร่อยกรองอีกระยะหนึ่ง มีนายเปลื้อง วรรณศรี เป็นกวีสำคัญ ลงพิมพ์ในหนังสือปิกนุมีเป็นประจำ

ในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน ก็มีการตื่นตัวของวรรณกรรมร่อยกรองในรั้วมหาวิทยาลัย กลุ่มนักกลอนจำนวนมากเกิดขึ้นในระยะนี้ ผลิตผลงานซึ่งล้วนแต่เป็นบทรอยกรองพาณิชย์ทั้งสิ้น ได้แก่งานของ ประยอม ทองทอง, น.ล. นรินทร์, พสาท นพพรศักดิ์ ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม บทรอยกรองก้าวหน้าก็มีปรากฏอยู่บ้างจากมหาวิทยาลัย ได้แก่งานของจิตร ภูมิศักดิ์ เจ้าของนามปากกา "ศรีนาคกร" ลงพิมพ์ในวารสาร "เสียงนิสิต" ซึ่งเป็นหนังสือของกลุ่มนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ "กะดิ่งทอง" ซึ่งเป็นวารสารของกลุ่มนักเขียนอิสระ

แต่เมื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 หลังจากให้รัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร ปกครองประเทศอยู่ระยะหนึ่ง บทรอยกรองก้าวหน้าก็หายไปจากวงวรรณกรรมโดยสิ้นเชิง เปิดโอกาสให้บทรอยกรองพาณิชย์รุ่งเรืองได้เต็มที่โดยไม่มีแรงปะทะ เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองไม่อำนวย ความขัดแย้งทางการเมืองก็ไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งสภาพทางการเมืองและวรรณกรรมร่อยกรองตกอยู่ในความเงิบเพราะอยู่ใน "อาณาจักรแห่งความกลัว" กลัวว่าจะถูกจับขังโดยไม่มีกำหนด ดังเช่นนักการเมืองและกวีก้าวหน้าจำนวนมากถูกจับมาแล้วหลังวันรัฐประหารเพียง 1 วัน

ยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมร่อยกรองจึงสิ้นสุดลงเพียงนั้น

## 2. สำนวนคำประพันธ์ร้อยกรองระหว่าง พ.ศ. 2492-2496

### 2.1 วิวัฒนาการคำประพันธ์ร้อยกรองของ "นายผี"

คำประพันธ์ร้อยกรองของ "นายผี" มีปรากฏตามวารสารต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ในเอกชน (2484) และสยามนิกร (2490) ผลงานเหล่านั้นมีอยู่ไม่มากนัก แต่ก็มีลักษณะเด่น คือช่วงที่ผลงานเหล่านั้นปรากฏจะไม่มีร้อยกรองของผู้อื่นแข่งขันในปริมาณที่เท่ากันเลย (รวม 50 บท)

บทร้อยกรองที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2492-2496 ก็เช่นเดียวกัน มีบทร้อยกรองของ "นายผี" เป็นงานเด่นตามวารสารต่าง ๆ และมากกว่าช่วงใด ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะในระยะต้น ๆ แล้วยกตนน้อยไปเป็นลำดับจนหายไปจากวงวรรณกรรมในระยะกอนกบฏสันติภาพ (10 พฤศจิกายน 2495)

ผลงานส่วนมากของ "นายผี" ปรากฏเป็นประจำระหว่าง พ.ศ. 2492-2495 อยู่ใน "สยามสมัย" รายสัปดาห์ในคอลัมน์ "อักษราวลี" นอกจากนั้นก็ปรากฏอยู่ประปรายในอักษรสาส์นรายเดือน ในช่วง พ.ศ. 2492-2493 แสดงให้เห็นว่าในช่วง พ.ศ. 2492-2493 นั้น "นายผี" ประพันธ์งานไว้มากกว่าช่วงอื่น ๆ ทั้งหมด และคงจะมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่นักอ่านทั่วไป ทั้งที่เป็นประชาชนและผู้มีอำนาจปกครองประเทศ

เนื้อหาคำประพันธ์ร้อยกรองของ "นายผี" ในสยามสมัย และอักษรสาส์น ในช่วง พ.ศ. 2492-2495 พอสรุปได้กว้าง ๆ ดังนี้คือ

- (1) วิจารณ์การปกครองและการเมืองของไทย
- (2) วิจารณ์สภาพสังคมไทย และความนิยมในสังคมนั้น
- (3) เรียกร้องความสามัคคีของประชาชนผู้ยากไร้ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของพลังประชาชน

ตัวอย่างข้อ (1) วิจารณ์การปกครองและการเมืองของไทย เช่น บทที่กล่าวถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่าดังนี้

นั่นโกหรืออะไร ?



ใช่อะไร ?

อู๋, จริง ๆ นั้นแหละโกใหญ่ซัน  
แสนสำคัญไซโกไปไหนเสีย  
เล่าชิตลอมชมชายหมายตัวเมีย  
เผ่าคลอเคลียคลั่งเคล้าคังเมามาย

อู๋, ไซความสำเร็จ  
ผานแต่จ้าวไทยไม่ถดถอย  
ระวังไซไว้ให้คิมมีรอย  
แม่ไมคอยระวังจะพลังเอ๋ย<sup>1</sup>

เนื่องจาก จอมพล ป. เกิดปีระกา และไซตราโกเป็นตราประจำตัว "นายผี"  
จึงไซโกเป็นสัญลักษณ์แทน จอมพล ป. และ "เล่าชิตลอม" แทนบ้านที่ชอยชิตลอม ไซของ  
โกก็คือ การได้อ่านาจรอบครองไทยอย่างเด็ดขาด ซึ่ง "นายผี" เคือนไว้ว่าอาจพลาด  
พลังได้ เพราะไซราว คือ ได้อ่านาจนนั้นมาอย่างไม่สู้จะมั่นคงนัก

บทร้อยกรองบทนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นบทร้อยกรองอวยพรวันเกิดของ จอมพล ป.  
พิบูลสงคราม ก็ได้ เนื่องจาก จอมพล ป. เกิดเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม "นายผี" จึง  
ไซสัญลักษณ์ที่คนขณะนั้นคุ้นเคย เพราะคงปรากฏตามวารสารต่าง ๆ มากล่าวถึงตัวผู้นำ  
ประเทศไว้ในบทนี้ได้อย่างดี และสามารถสื่ออารมณ์ได้ควย

ตัวอย่างขอ (2) - การวิจักษณ์สภาพสังคมไทย. และความนิยมในสังคมขณะนั้น  
"นายผี" มองสังคมไทยระยะ พ.ศ. 2490-2495 และวิพากษ์วิจารณ์ไว้หลายประเด็น ซึ่ง  
มีประเด็นหลักอยู่ที่การวิจักษณ์หญิงไทยในสมัยนั้น อันเป็นลักษณะที่พบเห็นเสมอ ๆ ในงาน  
ของ "นายผี"

<sup>1</sup> นายผี, "ทับโก", สยามสมัย, ปีที่ 3 ฉบับที่ 118 (18 กรกฎาคม 2492),  
หน้า 18.



"นายผี" วิจารณ์หญิงไทยสมัยนั้นไว้อย่างเรื่องเซ่น

สาวสตรีศรีสยามห้ามและเหอ  
 ว่าเลอหลัง เหลลามบุษยศิขธรรม  
 ธรรมชาติฉันใดไมตรีชนัก  
 ถึงชายโงกชั่วช่าบ้าไม่เบา

จึงจิกเพื่อพุ่งไปไกลลดล่า  
 โอ้ไม้อำความอายเซ่นชายเรา  
 หลงในหลักความรู้เลยดูเงา  
 คงไม่เงาโงกกว่าเป็นสามี<sup>1</sup>

หรือ

สาวแสนสำเนียงนาง	นิวลูกแลคง	ขยับชอกยวนขบ่า
แกกามกำหนดนี้หน้า	ในกันทรปรก่า	กิเลสสุทรายเรี่ยราย
สาวแกมมายเมียงชาย	ชวนชิมไชอายุ	อำนาจกระหน่นเนื่องกาม <sup>2</sup>

นอกจากนี้ "นายผี" ยังแสดงความเศร้าใจกับความประพฤติกของหญิงไทยตามสมัยนิยมอีก ในเรื่องการประกวดนางงามในงานฉลองรัฐธรรมนูญ "นายผี" เห็นว่าผู้หญิงที่มาออกเนื้อหนังมังสาในงานนี้ก็เพราะความสนุกใจชั่วครู่ และอยากได้เงินทอง รวมทั้งได้สามีที่ร่ำรวยด้วย

พอเปิดฉากขึ้นนอกนั้งกลอกหน้า  
 เกือบแค้นตาเค้นผาดแสดงสาครมัว  
 เดินอยู่เบื่องบนที่มหัศจรรย์  
 นั้งของมองแยงแทงขึ้นไป  
 ...

แสนโสภาพวกที่ไม่มีตัว  
 แม้อัลลวาล่าแสงไม่แคลงใจ  
 เห็นหัว ๆ วัับ ๆ แทะจับไซ้  
 เบนเห็นไส้พุงสิ้นแทบคืนโคย  
 ...

<sup>1</sup> นายผี, "สตรีไทยใจกล้า" สยามสมัย, ปีที่ 3 ฉบับที่ 119 (22 สิงหาคม 2492), หน้า 18.

<sup>2</sup> นายผี, "วันแม่โวย", สยามสมัย, ปีที่ 3 ฉบับที่ 153 (17 เมษายน 2493), หน้า 17.

ไอ้ขนาดหนอสตรีไม่มีค่า  
สมัยทาสมาทรสิ้นแผ่นดินคน

เขาเอามาเพื่อมองที่ของซอน  
ไวยังย่อนเขื่อนมาระอาใจ<sup>1</sup>

ตัวอย่างข้อ (3) - การเรียกร้องความสามัคคีของประชาชนผู้ยากไร้ เพื่อชี้ให้เห็นพลังประชาชนมีปรากฏอยู่ในบทร่ายกรองของ "นายผี" ระหว่าง พ.ศ. 2493-2495 จำนวนไม่น้อย บทร่ายกรองเหล่านี้มีลักษณะที่น่าสนใจคือ ทำให้ผู้อ่านรู้จัก "นายผี" มากยิ่งขึ้น เพราะ "นายผี" เปิดเผยตัวเองมากขึ้น เสนอแนวความคิดแบบสังคมนิยมชัดเจน คือ เสนอให้เห็นสภาพความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมไทย สะท้อนภาพชีวิตประชาชนผู้ยากไร้ และปลุกให้ประชาชนส่วนมากของประเทศแก้ไขสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง โดยรวมพลังกันสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีกว่าชั้นแทนที่

"นายผี" สะท้อนสภาพชีวิตชานานาให้เห็นว่า ชานานาลงแรงทำนาเหนื่อยแทบขาดใจ แต่ผลที่ได้กลับตกเป็นของคนอื่น ตั้งแต่เจ้าของนา พระ เจ้าภาษี ซึ่งตามความจริงแล้วนาจะเป็นของชานามากกว่า และ "นายผี" ยังได้ให้ความหวังแก่ชานาทั้งหลายว่า วันหนึ่งข้างหน้าดินนาคงจะเป็นของชานาเขาสักวัน

ในเรื่องชานาที่ไร่นี้ "นายผี" ได้กล่าวไว้ในบท "เสนหนา" ว่า ชีวิตชานานั้นมีค่าเพียงควายเท่านั้น

กลางทุ่งโล่งโปร่งป่าแทบทอน้ำ  
ผืนดินถิ่นนี้คนคง  
ยังเป็นของเขานั่นสูงลิ้นกล้า  
ตลอดโคตร เคียวจับถูกสับแพง

อะไรค่าค่อทำให้ใจไหลหลง  
มาตกตรงมือเราก้เบาแรง  
ทุกเขาค่าไรค่าเหนื่อยหนาแห่ง  
ชีวิตแพงเพียงคาราคาควาย<sup>2</sup>

<sup>1</sup> นายผี, "เที่ยวงานฉลอง", สยามสมัย, ปีที่ 4 ฉบับที่ 189 (25 ธันวาคม 2493), หน้า 30.

<sup>2</sup> นายผี, "เสนหนา" สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 266 (16 มิถุนายน 2495), หน้า 16.

"นายผี" ได้ปล่อยใจประชาชนผู้ทองทนทุกขยากนี้ว่า ให้พยายามบากบั่นอดทนต่อไป สักวันหนึ่งโอกาสของเขาเหล่านั้นก็จะมาถึง โดยสอดคล้องในการกล่าวถึงธรรมชาติว่า

เมื่อมีคฟ้าหนาฝนสับสนอยู่	อย่าเหี่ยวหู่หัวใจไปเป็นบ้า
ถึงถูกฝนปนลมทับถมมา	ธรรมชาติตั้งนี้มากมีเป็น
เสียหายบางอย่างนี้มีบ่อย ๆ	แล้วคอย ๆ บันเทาให้เราเห็น
หากฝนหายคลายคล้ำความลำเค็ญ	จะดวงเพ็ญเพ็ญฟ้าดินมาคล 1

นอกจากจะปลูกความสามัคคีทางชนชั้นแล้ว "นายผี" ยังได้ให้ประชาชนทั้งหลายหันมารวมกันสร้างสรรค์สังคมควยแขนทั้งสองของตนเอง ดังนี้

อนิจจากคนจนอยากนอนอยู่	จงแกกฐีพินี้ให้มีผล
สองแขนเราเรื่องกำลังอาจตั้งตน	ให้เป็นคนกับเขาได้เท่ากัน
สามัคคีคุ้มกันมันมากไว้	ก็จะโคสิ้นทุกขสมสุขสันติ 2

และ	มืออันโศกเต็ม	เขมและคำรน
	ผิวอันโสกน	บคองแตงเต็ม
	เตงและตึงเต็ม	เขมบเสาะเสริม
	...	...
	เสาคือสองขา	ยื่นเขยอนตา
	...	...

1 นายผี, "ในมืคนนี้มีสว่าง", สยามสมัย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 222 (13 สิงหาคม 2494), หน้า 18.

2 นายผี, "ความร้อน", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 264 (9 มิถุนายน 2495), หน้า 16.

ไต่กำลังเลิศชาย      สิงอยู่สุดสาย      สพานสีพ  
 กำลังพลังรุกริบ      ใครจะอาจบีบ      บครันครือ<sup>1</sup>

และบทที่เด่นที่สุดในเรื่องการสะท้อนภาพชีวิตชาวนาที่ยากไร้ และให้ความหวังในการสร้างอนาคตด้วยสองแขนของตนเอง ไต่แก่ บทที่ชื่อว่า "อีสาน" ซึ่งประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2495 และเป็นที่ยุติกันดีตราบเท่าทุกวันนี้ มีข้อความที่น่าสนใจหลายตอนคือ

ในฟ้าบมีน้ำ	ในคืนขำมีแต่ทราย
น้ำตาที่ตกกราย	กริบซาบบรอซึม
แดดเปรี้ยงปานหัวแตก	แผนดินแยกอยู่ที่บีม
แผนอกที่ครางคริม	ซยับแยกอยู่ที่ตาปี
...	...
เขาหาว่าโง่งเงา	แต่เพื่อเฮานี้แหละหนา
รักเจ้าจางฮา	แลเหตุไคมากุแคลน...
เขาชื่อลิวาเซอ	ผู้ใดเนอนะดีแสน
ฉลาดทานเทียมมูแพน	ก็เห็นท่าที่กลาโงง
กตซิปีทาเฮา	ใครนะเจ้า ? จงเปิดโปง
เที่ยววิ่งอยู่โง่งโงง	เที่ยวมาแหะให้ทรมาน
...	...
ในฟ้าบมีน้ำ :	ในคืนขำมีแต่ทราย
น้ำตาที่ตกกราย	คือเลือดหลัง ! ลงโลมกิน
สองมือเฮามีแอง	เสียงเฮาแยงมีคนยิน
ส่งสารอีสานสิ้น	อย่าพูด, สู้ด้วยสองแขน !

<sup>1</sup> นายผี, "กำลังอยู่ที่ไหน", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 269 (7 กรกฎาคม 2495), หน้า 16.

ชายยิ่งศักดิ์

อีสานนับแสนแสน

ราวป่าหรือรามทั้งแค้น

ลึจะชายผู้ไกลเหนือ ? <sup>1</sup>

บทร้อยกรองบทนี้เป็นบทเด่นมากบทหนึ่งของ "นายผี" ปรากฏในสยามสมัยก่อนหน้าที่เขาจะหายไปจากวงวรรณกรรมไม่นานนัก มีนักเขียนรุ่นหลังหลายคนกล่าวสรรเสริญเขาไว้ โดยอดไม่ได้ที่จะกล่าวถึงร้อยกรองบทนี้ประกอบกันไปด้วย

"นายผี" เป็นกวีกลุ่มกาวหน้าที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งของไทยสืบต่อมาจาก เทียนวรรณ และครูเทพ ผลงานร้อยกรองของ "นายผี" มีอยู่มากมายหลายยุคสมัย เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2484 มาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่ผู้วิจัยมีใ้คมุ่งคนคว้าวัดขนาดการค้าประพันร้อยกรองของเขา "นายผี" เพียงคนเดียว จึงเสนอผลงานเพียงบางยุคบางสมัยเท่านั้น

"นายผี" มีความสามารถอย่างหนึ่งนอกเหนือจากความสามารถในทางภาษาและการประพันธ์ นั่นก็คือ การรู้จัก "รู้หลบเป็นปีกรู้หลีกเป็นหาง" ทำให้ "นายผี" รอดพ้นจากการถูกจับกุมได้ทุกครั้งทุกครั้ง โดยหายหน้าไปเป็นพัก ๆ เช่น ในช่วงที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอำนาจ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และในระยะเวลาที่เกิดกบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 ทำให้ผู้อ่านได้อ่านผลงานจำนวนมากของเขาได้โดยไม่สูญเสียบุคคลผู้นี้ไปก่อนเวลาอันสมควร

ในคำนำรูปแบบคำประพันธ์ที่ "นายผี" ใช้ในบทร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2492-2495 นี้ ปรากฏว่า "นายผี" ใช้นั้นหลักนอนอยู่ไม่กี่ชนิด โดยใช้กลอนสุภาพมากที่สุด มีกาพย์เป็นรอง ได้แก่กาพย์ยานี และกาพย์ฉบัง ลักษณะการเขียนของเขาแม้จะสื่ออารมณ์ใดควยนำเสียงที่แผงอยู่ในบทร้อยกรอง แต่ก็มิได้มีบทร้อยกรองจำนวนไม่น้อยที่ผู้วิจัยเองยอมรับว่า "อ่านไม่รู้เรื่อง" ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระยะเวลาจากช่วงนั้นถึงปัจจุบันนี้ห่างกันพอสมควร ทำให้ไม่สามารถทราบรายละเอียดเกี่ยวกับข้อขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ ในสังคมขณะนั้นได้ จึงตี

<sup>1</sup> นายผี, "อีสาน", สยามสมัย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 256 (7 เมษายน 2495),



ความหมายที่ซ่อนไว้ในบทร้อยกรองเหล่านั้นไม่ออก เป็นผลให้อ่านไม่รู้เรื่อง

แต่ "นายผี" ก็เคยบอกไว้แล้วว่า เขาตั้งใจเขียนให้คนบางจำพวกอ่านไม่รู้เรื่อง ใต้แถบคัลลที่มีอำนาจในขณะนั้น อาจจะเป็นด้วยความยากของบทร้อยกรองประการหนึ่ง กระมังที่ทำให้ "นายผี" รอคอยจากคฤกษะรางมาโคตลอคชีวิต

บทร้อยกรองของ "นายผี" มีคัมมอยู่เพียงเท่านั้น หากยังมีอยู่อีกมากมายที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ไม่หมด และนอกจากนั้นยังมีบทร้อยกรองเรื่องยาวอีก 2 เรื่อง มีผู้วิจัยไม่นำมาวิเคราะห์คือ "เราชนะแล้วแม่จา" และ "ความเปลี่ยนแปลง" เนื่องจากบทร้อยกรองดังกล่าวเสนอเนื้อหาแบบเรื่องเล่า (Narration) ซึ่งนอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นการเสนอบทร้อยกรอง "พาหะของความคิดนึก" เท่านั้น นอกจากนี้ระยะเวลาในการเขียนบทร้อยกรองดังกล่าว ยังเกินช่วงเวลาที่กำหนดในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วย

## 2.2 คำประพันธ์ร้อยกรองของ "ทวีปวร"

"ทวีปวร" เป็นนามปากกาหนึ่งของทวีป วรคิลก นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์คนสำคัญของเมืองไทยในระยะนั้น เขาเป็นนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงในฐานะของนักเขียน โดยเฉพาะเขียนบทร้อยกรองเช่นเดียวกับ "นายผี" นามปากกา "ทวีปวร" นี้ใช้เฉพาะสำหรับบทร้อยกรองเท่านั้น

บทร้อยกรองของ "ทวีปวร" มีปรากฏในวารสารอักษรสาส์นรายเดือน ตั้งแต่ พ.ศ. 2492-2494 ถึงแม้จะมีผลงานสม่ำเสมอกว่าคนอื่น แต่ก็ไม่มาก มีอยู่เพียง 11 บทเท่านั้น ซึ่งส่วนมากจะอยู่ในช่วง พ.ศ. 2493 อันเป็นปีที่ความขัดแย้งทางการเมืองเริ่มมีผลต่อนักการเมืองและนักเขียนต่าง ๆ และนักเขียนหลายคนถูกจับกุมในข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

เนื่องจากบทร้อยกรองของ "ทวีปวร" มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับ "นายผี" เพราะฉะนั้นเนื้อหาในบทร้อยกรองดังกล่าวจึงอยู่ในวงแคบกว่างานของ "นายผี" มาก ปรากฏอยู่เพียงบทวิจารณ์สังคมและปลุกพลังประชาชนให้สร้างสรรคสังคมใหม่ ซึ่งจัดได้ว่ามีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง

ลักษณะการเสนอเนื้อหาของ "ทวีปวร" ต่างจาก "นายผี" มาก กล่าวคือ "ทวีปวร" มุ่งเสนอเนื้อหาโดยตรงไปตรงมา ไขถ้อยคำที่รุนแรง รวมทั้งใช้ศัพท์กาวหนา อย่างเต็มที่ เช่นคำว่า "ชนชั้น, ศักดินา, พวกปฏิกริยา" ในขณะที่ "นายผี" แฝงความหมายไว้ในสัญลักษณ์และไม่ใช้คำที่มีรูปศัพท์กาวหนา เสนอความหมายที่รุนแรงพอ ๆ กัน

"ทวีปวร" เป็นคนจริงจังกับเนื้อหาที่เขียน ขณะที่ "นายผี" เสนอเนื้อหาโดยการแฝงอารมณ์ขัน หรืออารมณ์ประชดประชัน เพื่อลดความรุนแรงของความหมายนั้นลงไป

"ทวีปวร" ไม่วิจารณ์ตัวบุคคลเป็นรายตัว แต่วิจารณ์ระบบของสังคมอย่างกว้าง ๆ พร้อมทั้งเร่งเร้าให้ประชาชนร่วมพลังสร้างสรรค์สังคมใหม่ ในขณะที่ "นายผี" วิจารณ์ตัวผู้นำและผู้ร่วมงาน เพื่อชี้ให้เห็นจริงเห็นจัง หลังจากนั้นจึงปลุกประชาชนให้รวมพลังแก้ไขสังคมด้วยตัวของตัวเอง

ความแตกต่างกันหลายประการเช่นนี้ ทำให้วิถีชีวิตของคนทั้งสองต่างกันไป ด้วย "นายผี" เป็นคนแฉ่งตัวเก่ง จึงสามารถหลบลูกได้ทุกครั้งที่มีการจับกุมครั้งใหญ่ และเมื่อภัยมาถึงตัวก็หายไปจากสังคมไทย ในช่วงกบฏสันติภาพ (2495) ส่วน "ทวีปวร" เป็นคนตรง ไม่ปิดบังตัวเอง จึงถูกจับไต่ถาม แม้จะรอดพ้นจากขอหากบฏสันติภาพ แต่ก็ถูกจับในภายหลัง คือเมื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจการปกครองประเทศโดยการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501

ตัวอย่างงานประพันธ์ของทวีปวร

"ทวีปวร" วิจารณ์สังคมสมัยที่เขียนนั้นว่า เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยภัยอันตรายทั้งจากสงคราม ความละโมภ และกิเลส ของคนราวกับว่าเป็น "ทุรยุค" หรือ ยุคที่ชั่วร้ายทีเดียว

โลกนี้มีมรณะสันต์  
พลอยพาประกาศนาระคณิง  
สงครามก็ตามกะลิมิหยุค  
คอยปลืษพิทและกัโจน

วิษณวินโยคพิง  
ทุชนิตยสติดไป  
ภยษุชระยาไย  
บมิชาคชยาคชาม

...

...

เลือกจับประทับริษัระจันทร์  
ควย เลือคมิ เพื่อคพิภพะนอง

สุชะสันติ ฤ หวังครอง  
ทรยุคจะปลุกแปลง<sup>1</sup>

สงครามในสมัยนั้นได้แก่ สงครามเกาหลี ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งทหารไทยไปร่วมรบด้วย เพื่อป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ที่จะรุกรานถึงไทยตามนโยบายของสหรัฐอเมริกา

นอกจากการวิจารณ์สังคมที่เต็มไปด้วยความโหดร้ายทารุณ และความละโมภของคณาภระคัษแล้ว "ทวิปวร" ก็ได้อเสนอแนะให้ประชาชนทำลายสังคมเช่นนั้นเสีย และสร้างสังคมใหม่ที่ดีกว่าเกามาแทนที่ เพื่ออนาคตที่สดใสของชาวประชาทั้งมวลดังนี้

ทำลายเกิด  
การแบ่งชั้นชนจนชิงชัง

สิ่งก่อเกิดทรุปรอยให้ถอยหลัง  
ไม่อาจยังประโยชน์ใดแก่ไทยเรา

...

...

ชนชั้นที่มีทรัพย์นับ เอนก  
ยิ่งนับวันพลันจะก่อเกิดคอเคิม  
เร่งสรรรคสร้าง

ชนที่เสกศักคินามาสง เสริม  
หวังริ เริ่มระบบเกาคินเข้ามา  
วิถีทางที่เจริญเดินรุกหน้า

กระแสดกาลมาน เปลี่ยนเวียนเวลา

พวกเขื่อนชาถอยหลังรังเอาไว

พวกปฏิกริยามาคอยซัด

เร่งทำลายหมายก่าจัดคัคให้ไค

สถาปนากาวะชั้นผืนดินไทย

สังคมใหม่รวมพลังหวังไมวาย

รากฐานเคิมเสริมสร้างอยางบัคนี้

ทุกชีวีเคินรุกไวจุกหมาย

ยิ่งนับวันพลันถอยไปไกลจะตาย

เร่งทำลายเพื่อสร้างใหม่ไพบูลย์เออย<sup>2</sup>

<sup>1</sup> ทวิปวร, "พระจันทร์เป็นเลือด", อักษรสาส์น, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม 2492), หน้า 85.

<sup>2</sup> ทวิปวร, "ทำลายเพื่อสร้าง", อักษรสาส์น, ปีที่ 1 ฉบับที่ 11 (กุมภาพันธ์ 2493), หน้า 96.

บทร้อยกรองบทนี้เต็มไปด้วยศัพท์ท้าวหน้ามากมาย เช่น "ชนชั้น, ศักดินา, พวกรักษา, สังคมใหม่" แสดงว่า "ทวีปวร" จงใจเขียนอย่างเปิดเผย เขียนเพื่อเรียกร้องประชาชนใหม่ร่วมกันทำลายสังคมเก่า และสร้างสังคมใหม่แทนที่อย่างไม่ปิดบังอำพรางความคิด อย่างไม่กลัวคุกตะรางที่เคียว

หลังจากนั้น "ทวีปวร" ก็ใ้ข้อความพอนาคตอันสดใสให้ประชาชนผู้อ่านเลือกทางเดินเอง. แต่ก็เชิญชวนไว้ในที่ว่า

ชีวิตนี้มีอะไร ? ให้คุณค่า  
อดีตดับดับไปใบจึงยัง

หากมีบางมงามควยความหลัง  
ชุกขึ้นดังจิตฝันกันงมงาม

...

...

ชีพชุมชนวนเวียนเปลี่ยนไม่ยัง  
สังคมใหม่ไหนจะมีที่กลับแนว

เอาความหลังรังไว้ไซของแนว  
ไม่เข้าแถวกลับคิดถอยพลอยบรรลัย

หากทุกคนตระลึกสำนึกบาง  
ทนลำบากตรากตรำเพื่อนำชัย

ร่วมกันสร้างอนาคตให้สดใส  
ชีวิตใหม่ก็คงสมนิยมปอง

คับเสียเถิด, คับอดีตที่กักกัน  
เดินถอยหลังคงจะบาพาลงคลอง

เชิญมุ่งมั่นวิถีใหม่อย่าได้หมอง  
เชิญชีพของตอสูสูสุขเอย<sup>1</sup>

อีกบทหนึ่ง "ทวีปวร" ปลุกหญิงไทยให้ตื่นจากค่านิยมผิด ๆ ที่ถูกเพศหญิงว่าต่ำต้อยกว่าชาย โดยกล่าวว่า ไม่ว่าชายหรือหญิงก็สามารถช่วยสร้างสังคมโคเทหาเทียมกัน

อันสตรีนี้ใจนขวางไร เกียรติ  
ถูกห้ามเหยียดจากบุรุษสุดสงสาร  
หน้าหรือสนองความตองการ

<sup>1</sup> ทวีปวร, "อดีตหรืออนาคต", อักษรศาสตร์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม 2493), หน้า 75.

เอาเงินหวานก็สนใจความใคร่มวด

...

ประเพณีที่เหลวแหลกอย่าแปลกจิต  
เราต้องคิดปฏิวัติกำจัดชั่ว  
โดยชุกรากกระชากไปไม่เกรงกลัว  
ขึ้นเมามัวก็คงบ่าอีกชานาน  
ต้นซันเกิดเกิดมาคาคาของชีพ  
คือประเพณีประเทืองไกลมองไพศาล  
ชายหรือหญิงจริงประจักษ์ศักดิ์บันดาล  
แต่ละหน่วยช่วยทำงาน "สร้างสังคม"  
รพีพรรณวันเวียนเปลี่ยนมาใหม่  
ควรเคียงบ่าเคียงไหล่ให้เหมาะสม  
ชายหญิงรวมรวมพลังหวังอุดม  
ความเป็นไทในบรมคติเออย<sup>1</sup>

เนื้อหาของบทร้อยกรองดังกล่าวนี้ แสดงออกอย่างชัดเจนว่า อุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของ "ทวีปวร" ก็คือการสร้างสรรค์สังคมใหม่ สังคมที่เป็นไท สังคมที่ดีกว่าเดิม วิธีการที่จะไปสู่อุดมคตินั้น "ทวีปวร" ดำเนินการเป็นขั้น ๆ คือสะท้อนภาพสังคมที่เหลวแหลกอย่างกว้าง ๆ ไม่เจาะจงบุคคลใด ชี้แนะแนวทางให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงสภาพนั้น และให้วิธีการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการสามัคคีร่วมมือกันเป็นพลังประชาชน

รูปแบบการเสนาบทร้อยกรองของ "ทวีปวร" ปรากฏออกมาในลักษณะของกลอนมากกว่าคำประพันธ์ชนิดอื่น นอกจากนั้นก็มีโคลงสี่สุภาพและฉันท์อย่างละ 1 บท

<sup>1</sup> ทวีปวร, "ต้นเกิด... สตรีไทย", อักษรสาส์น, ปีที่ 2 ฉบับที่ 9 (ธันวาคม 2493), หน้า 27.



กลอนของ "ทวีปวร" แปรกว่าของกวีคนอื่น ๆ ในระยะใกล้เคียงกัน คือ เขียนเป็นบท ๆ ย่อหน้าแต่ละบทเช่นเดียวกับกาพย์ ซึ่งก็ทำให้อ่านง่าย และข้อความในแต่ละบทเด่นในตัวเอง

"ทวีปวร" จึงจัดว่าเป็นผู้สานต่อแนวทางของกวีก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง ด้วยวิธีการอีกวิธีหนึ่ง

### 2.3 กวีร่วมสมัยของ "นายผี" และ "ทวีปวร"

ในสมัยที่ "ทวีปวร" มีชื่อเสียงอยู่ใน "อักษรสาส์น" และ "นายผี" มีชื่อเสียงใน "สยามสมัย" ในช่วง พ.ศ. 2492-2495 นั้น ก็มีนักประพันธ์อีกหลายคน เขียนบทร้อยกรองแนวเดียวกับ "นายผี" และ "ทวีปวร" ลงพิมพ์ในวารสารดังกล่าว คือแนวก้าวหน้าเช่นเดียวกัน

ในอักษรสาส์น มีผลงานของ อุษา รุ่งเรืองแสง, มณี โชติศรี และ เปลื้องวรรณศรี ในสยามสมัยมีผลงานปรากฏอยู่มากกว่า และนักประพันธ์ก็มีจำนวนมากกว่า ได้แก่ อุชเชณี กุลทรัพย์ รุ่งฤดี และ รัตติมา นอกจากนี้ก็มีผลงานของ เปลื้องวรรณศรี อยู่ในวารสารอีสานอีกเล็กน้อย

บทร้อยกรองส่วนใหญ่ในอักษรสาส์นมีลักษณะเดียวกับบทร้อยกรองของ "ทวีปวร" คือสะท้อนภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบและการแบ่งแยกในสังคม หลังจากนั้นแนวทางการแก้ไขสภาพสังคมอย่างคร่าว ๆ ไม่ได้ให้ข้อคิดที่ลึกซึ้งอะไรนัก

สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดในบทร้อยกรองเหล่านี้คือ การใช้ศัพท์ก้าวหน้าในบทร้อยกรองปรากฏว่ามีอยู่มากมาย มากกว่างานของ "นายผี" หรือ "ทวีปวร" เสียอีก ทำให้เห็นได้ว่าลักษณะการเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองก้าวหน้าคงจะเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้นพอสมควร ทำให้เห็นได้ให้นักเขียนใหม่ ๆ เริ่มการเขียนของตนด้วยศัพท์เหล่านี้เพื่อ เป็นกุญแจไปสู่เนื้อหา แทนที่จะใช้วิธีการถ่ายทอดอารมณ์อีกheim และปลุกใจควยลีลาของการประพันธ์ดังเช่นที่ "นายผี" เคยทำ บทร้อยกรองเหล่านี้จึงเป็นผลงานร่วมสมัย หรือตามสมัยไม่เด่นมากนัก

ตัวอย่างขรอยกรองในอักษรสาสน์ ไคแก

เพราะทำนายนหลังนามาแตตน  
แต่ที่ทำนหลังคนชนโทคหิน  
นั้น, ไคแกพวกเขาเจ้าที่คิน  
ซูครีคสัน เลือด เนื้อ เหลือทานพน

...  
ฉะนั้นเราวมจัดตั้งกำลัง เขา  
โคนรากเงาศักคินาอย่าหวันไหว  
มล้างชนชนกคซันนี้แหลกไป  
เราจักไคสุซสันค้ทัวกันเออย<sup>1</sup>

พวกจักรวรรคินิยมจะสมแน      จึงคิกแกเศรษฐภักค้วยใจผ่อ  
หาทางออกกอนกนพิงปราศรั้งร่อ      คือเรงกอสงครามพลามพัลวัล

...  
ฝ่ายนายทุนชั่วโคคยั้งโคคเคี้ยว      ว่าแหวเปลี่ยวแรงลคคดออยหนี  
ไซผูอื่นไปตายแพนแสนกาลี้      มากวิธี่เหลี่ยมเลหเพพุนาย  
เพื่อระบบซูครีค กิก บี้บค      คงการกคชค่อไปไมชาคสาย  
เราจรวมเชนกระหน่าลางทำลาย      พวกวายรายบินนาคาสงคราม

...  
เริ่มสังคมนิยมใหม่ไพศาลเสถียร      วิครอนเสี้ยนสังคมเการากเงาถอน  
สันติภาพอาบหลาสาธาพร      ประชากรออยู่เย็นเป็นสุขเออย<sup>2</sup>

<sup>1</sup> อูษา รุ่งเรืองแสง, "หลังนา-หลังคน", อักษรสาสน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (มิถุนายน, 2494), หน้า 73.

<sup>2</sup> อูษา รุ่งเรืองแสง, "ช่วยทำลายฝ่ายกอสงคราม", อักษรสาสน์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ตุลาคม, 2493), หน้า 33.

ความเลื่อมโทรมโหมรุดตองทุกซ้าก  
ทั่วพื้นภาคอาเซียเพ็ลยเหลือหนัก  
เนื่องจากการแทรกแซงแย่งทรลักษณ  
ของกวนจักรวรรดินิยมคมมนุษย์

...

สมคบกันมันมุงถูกลงประเทศ  
กลกอกเหตุอุบัติวิรูประหาร  
ซูตริตระคมขมขบปนราน  
กคกขาลมกลาประชาชน  
ส่งคอลลารอาวชอคปากไท  
อ้างว่าไซปรัมภัยแดงเป็นแหล่งตน  
เศรษฐกิจวัฒนธรรมถูกย่ำจน  
แหล่งปิ่นทั้งทหารและการเมือง<sup>1</sup>

จะเห็นได้ว่า บทร้อยกรองทั้ง 3 บทนี้ เป็นของผู้เขียนคนเดียวก็คือ อนุชา รุ่งเรือง-  
แสง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นผู้หญิง แต่สำนวนคอนขาบการราวและตรงไปตรงมาอย่างไมกด้  
อันตรายใด ๆ วิจารณทั้งสภาพสังคม และตัวบุคคล คือผู้นำประเทศสมัยนั้นไว้อย่างมากมาย  
จนไม่น่าเชื่อว่าจจะรอดพ้นจากการถูกจับกุมในกรณีกบฏสันติภาพ เมื่อ พ.ศ. 2495

นอกจาก อนุชา รุ่งเรืองแสง แล้ว ก็มีผู้ประพันธ์คนอื่นอีกบางคน ซึ่งแม้เนื้อหาของ  
งานประพันธ์จะคล้ายกัน แต่ลีลาการเสนอเรื่องก็คอนขาบจะมนวลกว่า อนุชา รุ่งเรืองแสง  
เซน

<sup>1</sup> อนุชา รุ่งเรืองแสง, "กำลังอันมหาศาล", อักษรสาส์น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 4  
(กรกฎาคม, 2494), หน้า 25.

เห็น เศรษฐีมีตักเรานักใคร  
 อยู่ตักใหญ่ยื่นเคนเหมือนเขนเขา  
 คือลัทธิเสพสุขจุกจิตเรา  
 อยามัวเมาหมักคางกวาดลงไป  
 เห็น เศรษฐีมีตักนักกระตอม  
 อยู่กัยอมอยู่คิจะมีไเหน  
 คือลัทธิยอมจำนนนำใจ  
 ควรกวัดไกวกวาดล้างให้ล้างเลื่อน<sup>1</sup>  
 ฉันทโคพบประสมมาที่ปรากฏ  
 ถึงไมหมคักคองแข็งแรงแห่งเหตุของ  
 โอ ! ประชาคนยากมากกายกอง  
 ชนปกครองย่ำยีเฝ้าปีทา  
 ทุกขสำคัญเช่นไรไซพรหมลิขิต  
 อยามายฉิคหลงไหลไมเสาะหา  
 ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง, ศักดินา  
 ล้วนสร้างมาเอาเปรียบเหยียบย่ำเรา

...  
 หากว่าเขอมุ่งคองมั่นสันติภาพ  
 หวังโลกราบรื่นสุขทุกสิ่งสรรพ  
 จงยกก้าวเขาหาประชาพลัน  
 แลรวบรวมกันโค่นล้มสังคมทราม<sup>2</sup>

<sup>1</sup> มณี โชติรส, "มนตร์บทหนึ่งซึ่งไม่ควรลืม", อักษรสาส์น, ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ตุลาคม, 2493), หน้า 19.

<sup>2</sup> ส. ธารณกุล, "พังซี...ที่รัก", อักษรสาส์น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 8 (พฤศจิกายน, 2494), หน้า 61.

การเสนอความคิดแนวสังคมนิยมปรากฏอยู่ในบทกวีของเหล่านี้อย่างมาก หากจะ  
 ชาติไปก็คือวิธีการที่จะแก้ไขสังคม ผู้ประพันธ์เหล่านี้มีใคร่ระบุแนวทางอย่างที่ว่า "ทวีป  
 ระบุไว้ หรืออย่างที่ว่า "นายผี" เสนอแนะอ้อม ๆ จนทำให้ดูเหมือนว่า ผู้ประพันธ์เหล่านี้เขียน  
 ขึ้นมาตามความนิยมของสังคมนั้น มิได้มีกระแสสำนึกที่มั่นคงจริงจัง เพราะไม่มีลักษณะ  
 เราใจให้รวมพลังกันอย่างหนักแน่นเท่าที่ควร

ผู้ประพันธ์อีกคนหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ เป็ล่อง วรรณศรี เจ้าของนามปากกา  
 "นายสาบ" ซึ่งเป็นผู้โต้ตอบบทกวีของ "นายผี" ในระยะ พ.ศ. 2484 และหายหน้า  
 ไปจากวงวรรณกรรมเช่นเดียวกัน เขาได้ประพันธ์ทั้งงานเขียนและงานแปลไว้ใน อักษร-  
 สาส์น, สยามสมัย และอิสาน หลายบท ที่น่าสนใจได้แก่

เพลงชนิดใดหนาประจักษ์รัก ?  
 เรื่องประจักษ์คำล้ำทำนองไหน ?  
 การบันเทิงเริงเล่นชอบเช่นใด .  
 ศิลปะอะไรสูงเกินค่าเงินตรา ?

เพลงบรรเลงจากใจหทัยรัก  
 เรื่องพิทักษ์ประชาชนล้นคุณค่า  
 ละครเพื่อประชาชาติไผ่รอม่า  
 ศิลปะเพื่อมหาชนชาติ ไม่อาจซื้อ <sup>1</sup>

บทกวีของบทนี้แปลมาจาก Song for "Day of Literature" ของ  
 Ma Fan-To มีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญในวารสารอื่น ๆ เป็ล่อง  
 วรรณศรี ก็เน้นลักษณะนี้ในงานที่เขาประพันธ์ขึ้น เช่นเดียวกัน

<sup>1</sup> เป็ล่อง วรรณศรี (ผู้แปล), "เพื่อประชาชาติ", อักษรสาส์น, ปีที่ 3  
 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม, 2494), หน้า 81.



มีมหาชนาสรพรพเทานันท์  
ปลดเปลืองทนนายสินลัน เป็นผง  
อันทาสทานหาญทักจิงจักคง  
ไทยยั้งยงยีนสิทธอิสรรา <sup>1</sup>

และควยการที่ เปลื้อง วรรณศรี เป็นทั้งนักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ และสมาชิก  
สภายุแพนราษฎรจังหวัดสุรินทรซึ่งอยู่ในภาคอีสาน ทำให้เขาใช้สิทธิและหน้าที่ของเขา  
ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนชาวอีสาน โดยเขียนบทประพันธ์ปลุกใจชาวอีสานให้รวมมือ  
กันพลิกแผ่นดินอีสานลงในหนังสือ "อีสาน" ว่า

แตรอมานานหลายไม่วายหวัง  
อีสานยังยากไรอยู่ให้สะคัง  
ทรัพย์ในดินสินในนารอบำรุง  
เสียงจากทุ่ง, เขา, เปรียกเรียกทุกคน  
มาชวยกัน ! ชวยกัน ! มาสรพรพสราง  
แผ่นดินกว้างไทเลิศบงเกิดผล  
ยังประโยชน์ แกชา... ประชาชน  
สุขสันต์คิลอยูกิกันคิเอย <sup>2</sup>

ขรรษชาติวางกฎกำหนดให้  
ที่ราบใหญ่อีสานกันคารอับ

<sup>1</sup> เปลื้อง วรรณศรี, "นาลม", สยามสมัย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 235 (12 พฤศจิกายน 2494), หน้า 17.

<sup>2</sup> เปลื้อง วรรณศรี, "อีสานของเรา", อีสาน, ปีที่ 1 เล่ม 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม, 2494), หน้า 35.

ทั้งชาคการช่วยเหลือเพื่อประดับ  
 ประคองกับทุกขรอนไมยอนคลาย

...

จักรอรั้งยังอยู่ไม่ชอบ

คนละกอบละกำทำเป็นหลัก

มือที่ถือคั่นไฉไลให้พริก

พร้อมเพรียงพักเคียว เคนเห็นทันตา

เพื่อลูกเมีย... เพื่อชา... ประชากรราษฎร์

เพื่อชาติแผ่นดินไทยยิ่งใหญ่กว่า

เพื่อสมบูรณพูนผลคลอศรัว

เร็ว เติคมาสร้างอิสานสำราญเออย<sup>1</sup>

จะเห็นได้ว่า ลักษณะการเสนอเนื้อหาของ เพลง วรรณศรี ต่างจากนักประพันธ์  
 คนอื่น ๆ ในอักษรสาส์นที่ว่า เพลง เขียนเล่าสภาพความทุกข์ยากของชาวอิสานไปตาม  
 ความจริง และเมื่อเห็นวาระรัฐบาลแก้ปัญหาไม่ได้ หรือไม่ได้แก้ก็ขอให้ชาวอิสานทั้งมวลช่วย  
 กันแก้ไขดีกว่า เพลง วรรณศรี มิได้ใช้หลักการของระบอบสังคมนิยม แม้แต่ศัพท์ที่ใช้ก็  
 ไม่มีลักษณะนั้นปรากฏ แต่เขาเขียนออกมาจากใจจริงของเขา และด้วยหน้าที่ของเขา ทำ  
 ใหม่หรือกรองเหล่านนี้มีที่นาสนใจอยู่บาง

แต่ เพลง วรรณศรี ก็ยังไม่สามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้มากนัก  
 เพราะปรากฏบทหรือกรองของเขาเพียง 4 บท ในช่วง พ.ศ. 2494 และก็หายไปอีกครั้ง  
 เพลง วรรณศรี จึงมิใช่กวีเด่นในยุคนี้ หากไปเด่นในช่วงหลังจากที่ "นายผี" หายไปจาก  
 วงวรรณกรรมและสังคมไทยแล้ว คือในช่วง พ.ศ. 2498-2501

<sup>1</sup> เพลง วรรณศรี, "บนที่ราบสูง", อิสาน, ปีที่ 1 เล่ม 5 (กันยายน-  
 ตุลาคม, 2494), หน้า 59.

กวีร่วมสมัยของ "นายผี" และ "ทวีปวร" จากวารสารสยามสมัยมีอยู่มากมาย มีทั้งที่เป็นกวีก้าวหน้า และมีที่ท้าวาทจะก้าวหน้า ซึ่งผู้วิจัยจัดไว้ในประเภทกวีก้าวหน้า ถึง พาดิน ไคแกงานของ อุษเชนี และ กุลทรัพย์ รุ่งฤดี ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

ในที่นี้ จะวิเคราะห์เฉพาะบทร้อยกรองก้าวหน้าของผู้ประพันธ์หลายคน เช่น รติรมย์ ธรรมทัศน์ ฯลฯ แต่งงานเหล่านี้มีชิ้นงานที่เด่นนัก เพราะสยามสมัยมีกวีที่เด่นเพียง 2 คน อยู่คนละช่วง และเขียนคนละแนวไคแก "นายผี" และ "อุษเชนี" และผู้ที่เป็นรองมาไคแก กุลทรัพย์ รุ่งฤดี ซึ่งเขียนในแนวเดียวกับ "อุษเชนี" คือ กวีก้าวหน้า ถึง พาดิน

เนื้อหาของงานเหล่านี้ก็คล้ายคลึงกับเนื้อหาในอักษรสาส์น คือ สะท้อนสังคมที่ปราศจากความสุข และชี้แนะแนวทางที่ดีกว่าไว้อย่าง แท้ก็คลุมเครือเช่นเดียวกัน

บทร้อยกรองในสยามสมัยหลังจากที่ไคแกผลงานของ "นายผี" "อุษเชนี" และ กุลทรัพย์ รุ่งฤดี ออกไปแล้วก็ไม่มีชิ้นเด่นอะไร ทั้งนี้เพราะเมื่อนโยบายประการจะพอใช้ไค แต่ก็แสดงออกไม่ชัดเจน เนื่องจากคติที่รูปแบบ คือลักษณะของกลอนที่รุ่มร่ามด้วยคำจำนวนมาก และมีลักษณะบทร้อยกรองพาดินอยู่มากเกินไป ทั้งนี้ทำให้ผู้อ่านสรุปไคว่า อาจจะเป็นไปไคว่า หลังสมัย "นายผี" คือตั้งแต่ พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา บทร้อยกรองพาดินไคเข้ามามีบทบาทในวงการร้อยกรองอย่างมาก ถึงแมจะไม่ว่าในค่านเนื้อหา ก็ทำให้ลักษณะการเสนอเนื้อหานี้กลายเป็นลักษณะของบทร้อยกรองพาดินไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง คำที่ไค, เสียด หรือลีลาการพรรณนาความก็ตาม ฉะนั้น บทร้อยกรองพาดินคืบคืบขึ้นมาอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาไม่น้อย

#### 2.4 ความคืบคืบของบทร้อยกรองพาดินในช่วง พ.ศ. 2492-2495

บทร้อยกรองพาดินเป็นบทร้อยกรองที่อาจสืบเนื่องมาจากวรรณคดีโบราณประเภท บทชมธรรมชาติ บทพรรณนาต่าง ๆ และเมื่อวรรณคดีร้อยกรองเสื่อมความนิยมไป งานลักษณะนี้ก็กลายเป็นบทร้อยกรองพาดินตกแต่งหนังสือและวารสารต่าง ๆ เพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงอารมณ์ เป็นสำคัญ

บทร้อยกรองพาดฝันมีต่อเนื่องมาตั้งแต่ระยะละเอียดของวรรณคดีโบราณ แต่เป็นงานที่ได้รับความนิยมน้อยกว่าบทร้อยกรองกาพย์ทวน จึงไม่อยู่ในความสนใจของคนอ่านเท่าใดนัก บทร้อยกรองกาพย์ทวนจึงมีแนวทางที่เด่นกว่ามาเรื่อย ๆ เช่นงานของ "เทียนวรรณ", "ครูเทพ", และ "นายผี" จนกระทั่งมาถึงช่วง พ.ศ. 2492-2495 นี้ที่บทร้อยกรองพาดฝันได้มีโอกาสตื่นตัวมีบทบาทขึ้นมาในวงวรรณกรรมไทย ทั้งนี้เพราะกระแสความขัดแย้งทางการเมืองเมืองสร้างความขัดแย้งในวงวรรณกรรมด้วย นักประพันธ์และประชาชนผู้สนใจการเมืองและการปกครองของรัฐบาล ก็จะเขียนและอ่านบทร้อยกรองสะท้อนสังคมในแนวกาพย์ทวน ขณะเดียวกันนักประพันธ์และประชาชนที่ไม่สนใจสภาพทางการเมือง หรือเมื่อหน่ายความวุ่นวายในสังคม ก็จะหันไปเขียนและอ่านบทร้อยกรองที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองและสังคม แต่เป็นเรื่องของอารมณ์สะเทือนใจ ความสวยงามของธรรมชาติ และจินตภาพต่าง ๆ ที่นักประพันธ์ต้องการเสนอโดยไม่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ซึ่งรวมอยู่ในประเภทที่เรียกว่า บทร้อยกรองพาดฝัน (romantic poetry)

สังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2492-2495 อยู่ในช่วงที่กระแสความขัดแย้งทางการเมืองอยู่ในระดับสูง คือ มีบุคคลกลุ่มหนึ่งเข้ามาดำเนินการปกครองประเทศแบบเผด็จการ ไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตย ทำให้มีผู้ไม่พอใจสภาพการทางสังคมอยู่มาก และใช้บทร้อยกรองกาพย์ทวนนี้เองเป็นเครื่องระบายอารมณ์ เช่น "นายผี" และ "ทวีปวร" เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันก็มีผู้ต้องการให้ประชาชนหันเหความสนใจไปนอกเรื่องเหล่านั้น เพื่อจะได้ไม่สนใจเรื่องใด ๆ ที่รัฐบาลดำเนินการอยู่ บทร้อยกรองพาดฝันก็อาจมีกำเนิดในลักษณะนี้ก็เป็นได้

บทร้อยกรองพาดฝันในช่วงนี้ มีลักษณะต่างจากบทร้อยกรองกาพย์ทวนทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ เนื้อหาของบทร้อยกรองพาดฝันในช่วงนี้จะเน้นด้านสื่อความรัก หรือพรรณนาอารมณ์รักตามลักษณะกลอนนิราศ หรือ กลอนเพลงยาวเป็นสำคัญ ในขณะที่บทร้อยกรองกาพย์ทวนของ "นายผี" และ "ทวีปวร" สะท้อนสังคม และชี้แนะแนวทางไปสู่สภาพสังคมที่ดีกว่าเดิม ส่วนรูปแบบของบทร้อยกรองพาดฝันนั้นต่างจากบทร้อยกรองกาพย์ทวนในช่วงเดียวกันที่ว่า บทร้อยกรองพาดฝันมักจะเสนอในลักษณะกลอนสุภาพที่มีลีลาการเล่นคำ เล่นสัมผัส

อย่างแพรวพราว มุ่งความไพเราะของเสียงเป็นสำคัญ เสียงสี่อารมณ์ที่เคลิบเคลิ้มชวนฝัน  
ขณะที่บทร้อยกรองกาพย์ในรูปแบบคำประพันธ์หลายชนิด โดยมุ่งที่จะให้กลมกลืนเข้ากับเนื้อ  
หาที่ต้องการเสนอ และสี่อารมณ์ใดตรงกับเนื้อหานั้น ๆ เช่น อึกheim กราวแกร่ง  
เป็นคน

ปาริชาติ เป็นวารสารสำคัญที่นำเสนอบทร้อยกรองพาดังในช่วงนี้ ในคอลัมน์  
"ตอบสาส์นจันทิมา" มีนักประพันธ์หลายคนเขียนลงคอลัมน์นี้เป็นประจำ เช่น "สุริยัน",  
ศรีทอง แหลมทอง เป็นต้น ตัวอย่างของบทร้อยกรองเหล่านี้ได้แก่

พื่อออกออก พลอดกับนุช สดสวาท  
ใจจะขาด แลวหนอ ขออย่าขาด  
ไฟสว่าง กลางคำหนัก ประจักษ์ชัด  
ยังอวบอัด อวดทรง อนงคนวาล  
เจ้าอายเหนียม เจียมตัว เกรงมัวหมอง  
พี่แต่ละทอง เต่างาม ทรามสงวน  
ประคองชิต ปิคไฟ ใจรัญจวน  
หญิงหยิกชวน รอยเล็บ ยังเจ็บเนื้อ <sup>1</sup>

ผกาพรรณพันธุวิเศษ เพศสวรรค์  
ลมร่าเหยงเหยงประทีนกลิ่นสุกกับแก้ว  
แต่ไต่สูดกลิ่น กลิ่นยิ่งเพียง ฝนอม  
ขวัญคนยากมากเชยเป็นอาจิม  
โอดอกฟ้ามณฑาทิพยละลิบสรวง  
แม่เป็นถึง เจ้าหญิงยั้งนิยมน  
ละลิขันฉกามาพาลงคิน  
เหมือนเจิมจอมใจจะสันไม่ผันผิน  
คุณวิลดควรรสนองประคองชม  
เจ้าพุ่มพวงทำไฉนจะไคสม  
ผีปากคมชายเกรงเชิงเพลงยา <sup>2</sup>

<sup>1</sup> สุริยัน (2492), จากตัวอย่างใน วรรณคดีของปวงชน, หน้า 120.

<sup>2</sup> ศรีทอง แหลมทอง, "ตอบสาส์นจันทิมา", ปาริชาติ, ปีที่ 2 เล่มที่ 4  
(กุมภาพันธ์, 2493), หน้า 28.



จากตัวอย่างเพียง 2 บท ก็คงเพียงพอที่จะศึกษาเนื้อหาของบทร้อยกรองพาด์ที่ไม่ต่างไปจากกลอนนิราศหรือกลอนเพลงยาวแต่กลอนเลย คือเป็นบทพรรณนาความรักและเกี่ยวพาราสีด้วย "ใจกะสัน", "ใจรัญจวน" เพื่อหวัง "จะไคสม" กับนางที่ฝันถึง

รูปแบบของการพรรณนาค้วยบทร้อยกรองพาด์นี้ มักจะใช้กลอนเป็นสื่อและมีจำนวนมากมายแต่ไร้ความหมาย เสียงที่เสนาออกมาดูเลื่อนลอยคล้ายความฝัน เพราะมุ่งเสนาภาพฝันมีสภาพจริง มีสัมผัสในแพรวพราวทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษรที่เกี่ยว

นอกจากนั้น เนื้อหาของบทร้อยกรองพาด์ใน "ปาริชาติ" นี้ยังเสนอความคิดที่นำเสนอใจอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น เสนอให้เห็นว่าความรักนั้นมีอุปสรรคใหญ่หลวงที่การแบ่งชนชั้น คือถือว่าคนยากจนนั้นไม่ควรแยกไปรักผู้ที่ร่ำรวยกว่า เพราะไม่คู่ควรกันเลย

โดยจ่านงจงในน้ำใจหนัก	มาหมายรักมุ่งมาตรสวาทหมาย
อันปวงปราชญาปัญญาปรีชาชาย	ก็หลายรายร่นราวคราวจันทร
แต่เป็นไพร่ไซ้เนื้อเครือกษัตริย์	บุรีรัตนเขตคคามสยามซัพพิ
จึงผิดอย่างตางเหล่าผิดเฒ่าพรรณ	คนละชั้นเคียงคูไม่ควร <sup>1</sup>

และบางบทก็ยังจำกัดความเพอฝันเรื่องรัก ๆ ใคร ๆ นี้ไว้ด้วยว่า เป็นเรื่องของผู้มีอันจะกินเท่านั้น มิใช่ความฝันของคนยากจน เช่นคนเลี้ยงควาย

ในอ้อมอก กกกอด ยอคสวาท	ตางสมปรารถ- นามุ่ง ผดุงหวัง
สัญญารัก รำพรรณ นั้นคงยัง	ลิมคำฝัง ใจฝาก ก่อนจากจร
...	...
ฉันทกเตียง เสียงคัง นิ่งนิกซัน	โธ ! หลับฝัน บาบอ หรือหนอนี้
เห็นสาวรัก ผลักประตู ยังอยู่ดี	กวักเรียกพี่ ไวไว ไปเลี้ยงควาย <sup>2</sup>

<sup>1</sup> ท.ล.ง., "ตอบสาส์นจันทิมา", ปาริชาติ, ปีที่ 2 เล่มที่ 5 (มีนาคม, 2493), หน้า 28.

<sup>2</sup> สุริยัน, ปาริชาติ, ปีที่ 2 เล่มที่ 10 (มิถุนายน, 2493), หน้า 45.

ผู้ประพันธ์มีใจจะจำกัดขอบเขตของความผันรัก ๆ ใคร ๆ เพียงแต่ทำได้ เปิดเอาความแตกต่างทางฐานะ เศรษฐกิจ เป็นจุดสูงสุด (climax) ของเรื่อง ทำให้คิดว่า แลคนเลี้ยงควายมีสิทธิ์ที่จะผันเจนนั่นหรือ นอกจากนั้นภาพคนเลี้ยงควายที่ผู้ประพันธ์ สร้างขึ้นก็น่าขบขันยิ่งไปกว่าการหักมุมจบเรื่องเช่นนั้นอีก เพราะคนเลี้ยงควายของผู้ประพันธ์มีฐานะที่ค่อนข้างดีเยี่ยมอนที่เดียว อีกทั้งมีประตูให้คนรักฉลักเปิดเข้ามาเรียก ทารุไม่ว่าสภาพชีวิตสมบทจริง ๆ นั้น อยวาทแต่เพียงหรือประตูเลย แมแต่ฝ่ายบ้านและพื้นบ้านนั้นก็แทบจะไม่มีเอาด้วยซ้ำ สิ่งนี้แสดงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ประพันธ์บทร้อยกรองนี้ได้เป็นอย่างดีว่า เขาไม่รู้จักสภาพชีวิตคนเลี้ยงควายของไทยเลย

บทร้อยกรองพาด์ใน "ปาริชาติ" ได้รับความสนใจจากผู้อ่านพอสมควร เพราะปรากฏบทร้อยกรองรำพึงรำพันถึงความรักความอาวรณ์เช่นนั้นอีกหลายบท และในระยะปลาย พ.ศ. 2494 หลังจากที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำรัฐประหารเรียบร้อยแล้ว บทร้อยกรองพาด์ก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้น บทบาทแรกที่เดี๋ยวจะปรากฏในรูปแบบคำประพันธ์ก่อนเนื้อหา เพราะปรากฏว่าบทร้อยกรองกาวหนาทหลายบทใน "สยามสมัย" ใช้รูปแบบและลีลาการประพันธ์ตามแบบฉบับของบทร้อยกรองพาด์ เช่น ผลงานของ อุษธานี เป็นต้น และหลังจากนั้นอีกระยะหนึ่ง กวีกาวหนาททั้งหลายเช่น "นายผี" "ทวีปวร" และ เปลื้อง วรรณศรี ก็หายหน้าไปจากวงวรรณกรรมไทย เมื่อเกิดกบฏสันติภาพขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2495 และเปิดโอกาสให้บทร้อยกรองพาด์มีบทบาทได้เต็มที่

อย่างไรก็ดี ปรากฏว่าเมื่อถึงเวลาเช่นนั้น บทร้อยกรองพาด์ก็มีใครรุ่งโรจน์ขึ้นแต่ประการใด ซึ่งอาจเป็นเพราะเนื้อหาที่คับแคบนั้นไม่สามารถเรียกความสนใจจากประชาชนคนอ่านได้ เพราะฉะนั้นผลงานที่ครองความเด่นในวรรณกรรมร้อยกรองช่วงหลังกบฏสันติภาพนี้จึงกลายเป็นบทร้อยกรองกึ่งกาวหนาทกึ่งพาด์ คือเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างจะกาวหนาท แต่คิดด้วยรูปแบบคือ ลีลาการเล่นคำที่แพรวพราวไปควยล้มผี แบบบทร้อยกรองพาด์อยู่ โด่งงานของ อุษธานี และ กุหลาบพยับ รุ่งฤดี กวีหญิง 2 ท่านที่รุ่งเรืองขึ้นมาจาก "สยามสมัย" ในคอลัมน์ "อักษราวลี" เช่นเดียวกับ "นายผี" นั่นเอง

## 2.5 บทรอยกรอังกิ่งกาวหน้ากึ่งพาดัน

บทรอยกรอังกิ่งกาวหน้ากึ่งพาดัน เป็นศัพท์ที่ผู้วิจัยบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เรียกคำประพันธ์ รอยกรอที่ในรูปแบบบทรอยกรอพาดันเสนอเนื้อหาแนวกาวหนา ไคแก งานของกวีหญิง 2 ท่าน คือ กุลทรัพย์ รุ่งฤดี<sup>1</sup> และ อุษเชนี<sup>2</sup> บทรอยกรอนชนิดนี้มีปรากฏตั้งแต่ พ.ศ. 2493 เรื่อยมาจนกระทั่งเขาสุยุคที่บทรอยกรอพาดันรุ่งโรจน์เต็มที่คือหลัง พ.ศ. 2501 หลังจากนั้นก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของบทรอยกรอพาดันไป งานเด่นในลักษณะนี้ได้แก่งาน ของ อุษเชนี ลงพิมพ์ใน สยามสมัย และ สายธาร ภายหลังรวมพิมพ์เป็นเล่มชื่อ "ขอบฟ้า ขลิบทอง"<sup>3</sup> และ "ดาวดวงนภาคืน"<sup>4</sup>

ส่วนงานของ กุลทรัพย์ รุ่งฤดี มีอยู่ไม่มากนัก ปรากฏอยู่ในสยามสมัยช่วง พ.ศ. 2495-2496 มีเนื้อหาแนวกาวหนา คือ สะท้อนให้เห็นความอยุติธรรมในสังคมขณะนั้น เสนอ ภาพความยากไร้ในชนบท และร้องขอความร่วมมือจากคนไทยร่วมแผ่นดิน แต่แนวกรเสนอ เนื้อหาเหล่านั้น กุลทรัพย์ รุ่งฤดี ไม่ค่อยอย่างหนักแน่น หรือกล่าวอย่างตรงไปตรงมาดัง เช่นที่ "นายผี" หรือ "ทวีปวร" ซึ่งเป็นกวีชายได้เสนอไว้ในงานของเขา เธอพรรณนา ให้เห็นภาพอย่างเลื่อนลอย ให้อารมณ์เศร้าสร้อยไปตามภาพ แต่ในส่วนที่ปลุกใจนั้น เธอ ไม่ได้ให้อารมณ์ที่เข้มแข็งปลุกเร้ารวมพลังประชาชนเลย ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า "ร้องขอความร่วมมือ" แทนคำว่า "ปลุกใจให้ประชาชนสามัคคี"

<sup>1</sup> กุลทรัพย์ รุ่งฤดี เป็นนามปากกาของ นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ.

<sup>2</sup> อุษเชนี เป็นนามปากกาของ นางประคิม ชุมสาย ณ อยุธยา ใช้สำหรับ เขียนบทรอยกรอโดยเฉพาะ และใช้ชื่อ นิต นรารักษ์ สำหรับเขียนบทความทั่วไป.

<sup>3</sup> อุษเชนี และ นิต นรารักษ์, ขอบฟ้าขลิบทอง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (พระนคร : ดวงกมล, 2516).

<sup>4</sup> อุษเชนี และ นิต นรารักษ์, ดาวดวงนภาคืน (พระนคร : พิมพ์, 2517).

ตัวอย่างงานของกฤษณ์ รุ่งฤดี ที่เสนอภาพความอยุติธรรมในสังคม ความ  
แตกต่างตามฐานะเศรษฐกิจ และความทุกข์บนแผ่นดินไทยโดยเฉพาะในชนบท ไคแก่

สุดสายตาข้า เห็นเป็นทุ่งเว้ง ชลนเจิ่งแผ่นดินหมองร่องครวญคร่ำ  
ยอดคณินญาว่าแหวกแสงคนล่า ทองคิ่งคำสุคคนไปพันดิน

...  
ยะเยือกเย็นน้ำฟ้าหน้าตาหยาด วสันตสาดซ่าฟ้าหน้าใจหาย  
กระทมโศกคิมธรราคูลาตาย ผืนทองวาววอดลมจมนที

...  
ข้า ผืนหลังยังเมืองหลวงแดนสว่างสุข ห่างไกลทุกขยับนเสียงจำเรียงจิต  
คึกกรามแรงแสงกระจ่างพร่างเพลิงพิศ เป็นชีวิตหลายแงแท้ทรู  
ในโลกนี้ใครยากจะยากยิ่ง ทุกขจะสิ่งจิตใจไม่อดสู  
ถึงโหลรองกองฟ้า "ตราฐ" ตราก็คูเอียงข้างทางสราย<sup>1</sup>

บทร้อยกรองบทนี้ ผู้ประพันธ์เสนอภาพน้ำท่วมไรนาเมื่อ พ.ศ. 2494 ทำให้ชาว  
ไรนาและทรัพย์สินของคนยากไร้เสียหายไปหมด แต่ในเมืองหลวงก็ยังสุขสบายเช่นเดิม  
แสดงถึงความไม่เป็นธรรมในสังคม ระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท ผู้ที่จะช่วยแก้ไข  
ใน "ตราฐ" เทียงตรงได้ หรือช่วยแก้ปัญหาชาวไรชาวนาได้ก็มีแต่รัฐบาลเท่านั้น แต่  
กฤษณ์ รุ่งฤดี มิได้เสนอเช่นนี้ เขอค้างไว้เพียงว่า เมื่อไหร่ "เทพ" ถึงจะตั้งตราตั้ง  
ให้เทียงตรงสักที บทร้อยกรองนี้จึงได้แต่สะท้อนภาพความไม่เป็นธรรมในสังคม แต่มิได้  
ชี้แนะแนวทางแก้ปัญหาให้แก่ผู้อ่าน

เมื่อมองเห็นภาพที่น่าเศร้าใจเหล่านั้น ผู้ประพันธ์มิได้แก้ปัญหา โทษแต่เทวดาฟ้า  
ดินไปเรื่อย ๆ เช่น "เมื่อไรหนอเทพจะตั้งตราตั้งเทียง" ในบทนี้ และบทอื่น ๆ ว่า

<sup>1</sup> กฤษณ์ รุ่งฤดี, "ทุ่งครวญ", สยามสมัย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 239 (10 ธันวาคม  
2494), หน้า 17.

ทะเลแยมยิมอิมเอิบจิต  
มีโยเขาครวณูเหลือให้เกือกุล  
กลีหลังมนตรีบำปสามประจาง

เสกชีวิตชนหมายให้เลื่อมสุญ  
เทพสิปุนบำเหน็จกรวณุลวนเพียงพอ<sup>1</sup>  
จึงมีคปานราตรีแรมสีนิล<sup>2</sup>

หรือขอให้เวทคาฟ้าคินชวย เชน

โอย...  
สวรกรชวยกอนชีวาขามลาย

ชาครางโหยแหวคจุกคลื่นกิ่นนึ่งหาย  
ชาไมคาย... ชาจะโชนโจนสู่ไป<sup>3</sup>

นอกจากนั้น กุลทรัพย์ รุ่งฤดี ไครองขอความร่วมมือจากประชาชนชาวไทยทั้ง  
มวลให้ชวยแก้ไขสภาพความทุกข์ชากเหล่านี้ เพื่อชาติจะไคพนภัย เชน

ชวยกันแกกอบกูสุยครัน  
อยาหลับคตหอห่งชาติหมองนาน

เพื่อชาติชั้นชตาพรแสนออนหวาน  
จักถึงกาลวิโยค... โลกกลี !!<sup>4</sup>

<sup>1</sup> กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, "รอนจนกว่า...", สยามสมัย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 246  
(28 มกราคม 2495), หน้า 17.

<sup>2</sup> กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, "คนตรีแห่งวิญญาน", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 301  
(16 กุมภาพันธ์ 2496), หน้า 23.

<sup>3</sup> กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, "พรมแดนทุกข์สุข", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 280  
(22 กันยายน 2495), หน้า 14.

<sup>4</sup> กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, "เขาแล้ว...", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 276  
(25 สิงหาคม 2495), หน้า 14.



อากาศร้อนเพื่อนไทยทนไม่ได้      แต่ชาติไทยร้อนรอนคนไทยสรวล  
 อะหา ! หากทิวเหี้ยมชาติเกรี้ยวจวน      จักเรรวนลมร่างกลางความเรึง

...  
 แม่มงหลบลมร้อนไปนอนหาด      จงนอนหวาดกลัวถิ่นทอง เป็นของเขา  
 ทะเลกว้างจะเป็นอุที่อยูเรา      อยา... อยาเอาหวงมหาชลาวัน  
 ธรรมชาติร้อนหนาวถึงคราว เปลี่ยน      จะผันเวี่ยนวนอยู่ไม้อริสัน  
 แม่น้ำตามอากาศไซโรไรแผ่นดิน      เขาจะกินกลิ่นไทยไร เมาพันธุ<sup>๑</sup>

ในบทสุดท้ายนี้ ผู้ประพันธ์ขอร้องให้ผู้ที่ไปพักผ่อนชายทะเล อย่าไปหาความสำราญ  
 ให้แก่ตนเองจนลืมความทุกข์ยากบนแผ่นดิน หากคิดในวงแคบ ๆ เช่นนั้น ชาติไทยอาจถูก  
 ชาติอื่นเขารุกรานได้ ในที่นี้ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า "เขา" หมายถึงคนอื่นที่มีเชื้อไทย แต่ไม่  
 รู้จักเจเนวาทหมายถึงใคร หรือชาติใดกันแน่

ทั้ง 2 บทนี้จึงเท่ากับ ผู้ประพันธ์ร้องขอความร่วมมือจากประชาชนคนไทยมากกว่า  
 จะรวมพลังคนไทยทั้งมวล โดยเฉพาะคนยากจนแก้ปัญหาความทุกข์ยากของเขา เนื้อหา  
 เหล่านี้มีแนวก้าวหน้าไม่มากนัก ผู้ประพันธ์เสนอเพียงภาพสังคมแคบ ๆ รอบ ๆ ตัว เสนอ  
 ปัญหาไม่กระจ่างชัด และไม่ได้หาวิธีแก้ปัญหา หรือหาทางออกให้ประชาชนผู้ทุกข์ยาก

ส่วนในคำอธิบายคำประพันธ์นั้น กุลทรัพย์ รุ่งฤดี ใช้ฉันทลักษณ์เพียงอย่างเดียว  
 ในการเสนอเนื้อหา คือ กลอนสุภาพที่มีลีลาการ เล่นคำและสัมผัสอย่างแพรวพราว ตามลักษณะ  
 บทร้อยกรองพาด้น เช่น

ลมเย็นพริ้วหิววังเวง เป็นเพลงโศรก      ประนามโลกและชดาลวนนาชาม  
 ทำนองหวัดกริคระซากพรากสุขตาม      เหลือแต่ความวิบิโยค... โอโลกเรา

<sup>๑</sup> กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, "แด่ผู้หลบลมร้อนไปนอนริมทะเล", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับ  
 ที่ 263 (28 พฤษภาคม 2495), หน้า 16.

อารมณ์หว่านดาลาคีโร ไปไกลคีต  
สถานคุณุตลวงมาทวงเอา

ที่แว่วหวิความทรวงหน่วงให้เศร้า  
ชีวิตเขาคินคุณวิญญาณ<sup>1</sup>

จะเห็นได้ว่าในวรรณคดี ๑ จะมีสัมผัสในทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษรมากมาย เช่นเดียวกับกลอนสุนทรภู่ และควายการมุงสัมผัสในที่แพรวพราว เช่นนี้ทำให้รูปศัพท์แปลกไปจากภาษาในชีวิตประจำวัน เช่น "คีต" และ "คินคุณ" ซึ่งสื่อความหมายใดไม่คั่นัก

นอกจากนี้ยังมีศัพท์ที่ต้องแปลความหมายอย่างมาก เช่น ชารา รัชญา วารี เป็นต้น และบางครั้งการมุงเสียงสัมผัสนี้ทำให้เนื้อความซ้ำกัน เช่น

ยะเยือกย้าน้ำฟ้าน้ำตาหยาด

วสันตสาคซำฟ้าน้ำใจหาย<sup>2</sup>

น้ำฟ้าหรือวสันต ก็คือน้ำฝนนั่นเอง การใช้ศัพท์ต่างกันไม่ได้ทำให้ความหมายกว้างขวางออกไปเลย และความจริงก็ใช้ศัพท์ผิด เพราะศัพท์วสันต แปลว่า ฤดูใบไม้ผลิ ทำให้แปลว่า ฝน ไม่ ส่วนคำว่า น้ำฝน ภาษาบาลีใช้ว่า "วสุส"

เพราะเนื้อหาถูกจำกัดควารูปแบบเช่นนี้ จึงทำให้บทร้อยกรองของกลุ่ทรพี รุ่งฤดี ไม่เด่นเท่าที่ควร ผลก็คือ บทร้อยกรองเหล่านี้กลายเป็นบทร้อยกรองที่ค่อนข้างไปทางพาฝันมากกว่าแนวก้าวหนา ซึ่งทั้งนี้จะเป็นเพราะผู้ประพันธ์เป็นหญิง จึงไม่กล้าเสนอเนื้อหาที่ห้าวหาญเสียงอันตราาย และผู้หญิงมักจะชอบความฝันมากกว่าความจริง นอกจากนี้ระยะเวลาที่ผลิตร้อยกรองก็มีส่วนสำคัญเหมือนกัน เพราะในช่วงนั้นก็มีผู้ชายที่ห้าวหาญ เช่น เป็ลื่อง วรรณศรี ก็ถูกจับในขอหากบฏสันติภาพ บทร้อยกรองดังกล่าวจึงปรากฏในลักษณะที่อยู่ในกรอบจำกัดเช่นนี้

<sup>1</sup> กลุ่ทรพี รุ่งฤดี, "คนตรีแห่งวิญญาณ", สยามสมัย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 301 (16 กุมภาพันธ์ 2496), หน้า 23.

<sup>2</sup> อ่างแล้ว, หน้า 175.

บทร้อยกรองของ อุชเชนี ก็อยู่ในระยะเวลาเดียวกับกฤษณ์ รุ่งฤดี ก็มีจำนวนมากกว่าและผลิตต่อเนื่องกันนานกว่า บทร้อยกรองของ กฤษณ์ รุ่งฤดี คือตั้งแต่ พ.ศ. 2493-2501 ในที่นี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผลงานในช่วง พ.ศ. 2493-2496 ก่อน และจะวิเคราะห์ผลงานที่เหลือประกอบกับผลงานของนักประพันธ์คนอื่นในช่วงต่อไป

บทร้อยกรองของ อุชเชนี ใน ขอบฟ้าขลิบทอง เป็นผลงานในช่วง พ.ศ. 2495-2496 ลงพิมพ์ใน "สยามสมัย" มีจำนวนมากเกิน 50 บท และในหนังสือ คาวของนภาดิน มีบทร้อยกรองตั้งแต่ พ.ศ. 2493-2501 ส่วนมากเป็นผลงานระยะหลังคือในช่วง พ.ศ. 2500-2501 ลงพิมพ์ใน "สายธาร" เป็นประจำ

สิ่งแรกที่สะดุดตาในผลงานของ อุชเชนี ได้แก่ ชื่อของบทร้อยกรองที่ชวนอ่านเช่น "ศานตีสียอคมุชา", "ชวีโมงชวี", "กาว เขอ ยังกองปฐพี" เป็นต้น นอกจากนั้นเสียงและลีลาการประพันธ์ของอุชเชนีก็น่าสนใจไม่น้อย เนื่องจากมีความไพเราะเพราะพริ้งมากกว่าผู้อื่น ๆ และมีลักษณะแปลกที่ว่า ถึงแม้จะมีความอ่อนหวานไพเราะตามลีลาของบทร้อยกรองพาดิน แต่ก็มีพลังเรียกร้องความสนใจจากคนอ่านอยู่มาก ทำให้งานเหล่านี้ถูกตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้งด้วยกัน

อุชเชนี เป็นนักมนุษยธรรมที่มีความรักต่อมวลมนุษย์ในโลกอย่างจริงใจ และปรารถนาให้ทุกคนรักใคร่ปรองดองสามัคคีกัน เพื่อโลกที่มีแต่สันติ ปราศจากสงครามและการแย่งชิงเอาเปรียบกัน ลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในบทร้อยกรองของเธออย่างเด่นชัด ทั้งนี้จะสืบเนื่องมาจากศรัทธาของเธอที่มีต่อพระเจ้า ผู้รักมนุษย์ทั้งโลก และต้องการให้คนทั้งโลกรักกันและให้อภัยกัน เธอนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกอย่างเคร่งครัดตั้งแต่เยาว์วัย ความเลื่อมใสในพระเจ้านี้เองได้หล่อหลอมจิตใจของเธอให้อ่อนโยน แต่ความรักแผ่เมตตา ไปยังมวลมนุษย์ แม้วาเธอจะทนไม่ได้กับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความอยุติธรรม แต่เธอก็ใช้ความอ่อนโยนและความรักนั้น เขียนบทร้อยกรองปลอบประโลมผู้ทุกข์ยากในสังคมไทย ให้อดทนสู่ความทุกข์ต่อไปเพื่ออนาคตที่ดีกว่า ควบคู่ลีลาของบทร้อยกรองพาดินที่ไพเราะเพราะพริ้งเต็มไปด้วยสัมผัส สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้บทร้อยกรองของอุชเชนีเป็นที่นิยมของคนอ่านทั่วไปหลายยุคหลายสมัย

เนื้อหาของร่องของ อุชเชนี ในช่วง พ.ศ. 2493-2496 นี้ สรุปได้เป็น 4 ประเด็นด้วยกัน คือ

- (1) วิจัยสงครามและการสู้รบทั้งมวลที่นำความตายและภัยพิบัติมาสู่ประชาชน
- (2) ปลอบใจประชาชนให้ทนสู้กับความทุกข์ยากในชีวิต เพื่ออนาคตที่ดีกว่า
- (3) ชี้ให้เห็นความสำคัญของงานและแรงงานของประชาชนผู้ยากไร้
- (4) ให้ความหวังแก่เยาวชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในภายหน้า

#### (1) การวิจัยสงคราม

อุชเชนีคัดค้านสงครามและการสู้รบทุกรูปแบบไว้ในบทอรรถช่วงนี้หลายบท โดยให้ความเห็นว่าสงครามเป็นสิ่งชั่วร้าย นำความตาย การพลัดพราก และภัยพิบัติมาสู่ประชาชนมาสู่มวลมนุษยชาติ อุชเชนีตั้งคำถามไว้มากมายในบทอรรถของเข่ว่า เราจะทำสงครามไปทำไม เพื่อใคร และใครประโยชน์อะไรบ้าง สงครามลวนทারণโหดร้าย เต็มไปด้วยความเลือด เลี้ยงปืน สงครามทำให้คนมีจิตใจราวกับสัตว์ป่า ไรเมตตา ไรมนุษยธรรม เขอกล่าวถึงสงครามด้วยความเศร้าสลดใจ ตั้งคำถามที่ไร้คำตอบไว้มากมายว่า

สงครามห้ามเหยยืมหัว

และยะยัวยามใจใหญ่หลวง

โลหิตสดสดคดดวง

พี่พวงกอบกอทรกรรม

ส่วนเราเฝ้ารอมรณะ

จะกัละตะครุบสุขขำ

ชี้พื่อนหม่นมียียำ

เซนฆานาฆ่าเพื่อใคร<sup>1</sup>

<sup>1</sup> ดาวทอง นภาทิน, "सानติสยอกคฺชชา", หน้า 12.

### โศคนใจมนุษย์มาตุชรัก

ทำหามุหักโ หคกร ะหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 ทลฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 ทลฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ 1

หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ

โฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ 2

หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ  
 หฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬหฬ 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ขอบฟ้าขลิบทอง, "เป็นไปไคหฬ"

2 เล่มเดียวกัน, "กวฬหฬหฬหฬหฬ"

3 เล่มเดียวกัน, "หฬหฬหฬหฬ"



คำถามเหล่านี้ อุษเชนี ปลอบไว้ใหญ่อานหาคำตอบเอาเอง โดยให้แนวการ  
พิจารณาประกอบในเนื้อหาเหล่านี้ว่า สงครามเต็มไปด้วย "โลหิตสดสคคตวง", สงคราม  
เป็นสิ่ง "หลายงาม" "หลายเรื้อน" และ "หลายรัก", สงครามทำลายอนาคต และ  
สงครามเกิดขึ้นเพราะโลกนี้เต็มไปด้วย "อสุร" คือคนชั่วร้าย

ลูกแก้ว  
ไปแล้วหรือแทมเม่น  
แสนหวงลูกยาสารพัน  
แต่นักวันจักคืน

...  
ใครส่งลูกไปไกลแม่  
เจ็บแทเลือกอกฟกไหล  
ใครขึ้นป็นผาน้ำไม  
เสือกใส่มือเจ้าเซาณรงค์

สันตีสีลูกเคยรัก  
ใครชักลูกเซ็ดเร็ดหลง  
ใครไซลูกแม่แรปลง  
ซีพวงศประธานอายุ

...  
แมลูกแม่ตายเพื่อราษฎร  
ยามชาติเอียงนักจักคว่ำ  
เลือดหยดคอคอยากรากกรำ  
มิช้ำอกชอกณะนี้เลย<sup>1</sup>

<sup>1</sup> ดาวดวงนภาคืน, "มิช้ำอกชอกณะนี้เลย", หน้า 7-8.

อูซ เชนี่ สมมุติให้แม่พรำรำพันถึงลูกชายที่ถูกส่งไปรบเพื่อชาติอื่นอย่างเป็นทางการเป็นคน  
 เคียดแค้นว่า ใคร เป็นผู้นำความทุกข์มาให้แม่ลูกคุณี้ และประชาชนทั้งมวล เหตุที่กล่าวว  
 บทร้อยกรองบทนี้ใกล้ตัวคนไทยมากขึ้น เพราะในระยะ พ.ศ. 2493 นั้น จอมพล ป.  
 พิบลสงคราม ได้ส่งทหารไทยไปรวมรบในสงครามเกาหลี โดยเขาข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกา  
 ผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เต็มที แม่ในดินแดนของชาติอื่น บทร้อยกรองบทนี้จึงเท่ากับเป็นบท  
 วิจารณ์ผู้ส่งคนไทยไป "ปลงชีพวงศ์ประชา" ที่อยู่ต่างแดน ซึ่งหากสงครามนั้นกระทำเพื่อชาติ  
 ไทยและคนไทยแล้วก็จะ "มีช้ำอกชอกณะนี้เลย" คำถามเหล่านี้จึงพอจะหาคำตอบได้หากดู  
 จากสังคมขณะนั้นประกอบ

อูซ เชนี่ ทนไม่ไหวกับสภาพสงครามที่นำความทุกข์มาสู่ปวงชนเช่นนั้น จึงได้ประชด  
 ประชันสงคราม และดูรวมสงครามไวว่า

มีชัยคงไคเหริญญประดับ  
 แมนลับชีพลานาขัน  
 หรีคหุดมคุดมศพลักอัน  
 มีวันเห็นแทแนไค<sup>1</sup>

ดูรวมสงครามนั้น หากสงครามชนะก็มีอาจจะชื่นชมกับผลที่ตนได้รับ ไม่ว่าจะเป็  
 เหริญญประดับ หรือหรีคไว้อาลัย เพราะตนของตกเป็นเหยื่อสงครามไปก่อนหน้านั้นแล้ว  
 สิ่งที่น่าสนใจในบทร้อยกรองนี้ ยังอยู่ในประเพณีทางศาสนาอีกประการหนึ่งที่ใ้ช้การ  
 ฝังศพ แทนการเผาศพ บทร้อยกรองนี้จึงแสดงความผูกพันกับศาสนาของผู้ประพันธ์ได้เป็  
 อย่างดี

เมื่อสงครามไม่ได้ให้ประโยชน์แก่ประชาชนโดยทั่วไปแล้ว อูซ เชนี่ก็แนะว่า เรา  
 ควรช่วยกันแผ่ความรัก สร้างศรัทธาขึ้นในโลก ให้โลกเต็มไปด้วยสันติสุขจะดีกว่า เพราะ

<sup>1</sup> ดาวดวงนภาทิน, "แทนใจที่รักแก้วตา", หน้า 3.

สันติภาพกำลังลดน้อยไปทุกทีแล้วในปัจจุบันนี้ สิ่งที่จะสร้างสันติภาพขึ้นมาได้ ได้แก่การแผ่ความรักไปยังมวลมนุษยชนนั่นเอง

ศานตินิรันดรฉนี้

มิ่งมิตร, เรามีกหลาย

นับวันจักดับคัยกลายเป็น

ลี้หายเหลือแสงแรงรบ

...

ศานตีสียอกบุชา

มิตรจาเราโง่ หรือโง่น

ปลดอรุคหลุคคลอยไป

เพียงใจขาดหิวลิ้วเลื่อน <sup>1</sup>

และ

เขาหรือคือโซ่สาย

แนวรักกรายเราหยัดขึ้น

กวาคเกลี้ยงทั่วเสียงปืน

ศานติของกองโลก <sup>2</sup>

บทร้อยกรองเหล่านี้ ถ้ายทอดความรักของอุชเชนีมาสู่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน คำหลายคำทำให้ผู้อ่านทราบได้ว่า อุชเชนี มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยความรักและเมตตา เช่น สรรพนามว่า "มิ่งมิตร" และ "มิตรจา" เป็นต้น

เมื่อเธอจะสอนให้คนอื่นมอบความรักและเมตตาไปสู่มนุษยชน เธอก็ได้กระทำตัวเป็นตัวอย่างก่อนว่า เธอได้มอบความรักและเมตตานี้ให้แก่ผู้อ่านทั้งหลาย ตั้งแต่ในเนื้อความ

<sup>1</sup> ควาณองนภาคิน, "ศานตีสียอกบุชา", หน้า 11-12.

<sup>2</sup> ขอบฟ้าชลิบทอง, "กองกวาสีเสียงปืน", หน้า 105.

นั้นแล้ว ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นอยู่กับหลักคริสต์ศาสนา จึงมีผลต่อแนวความคิดของเธออยู่มากทีเดียว และทำให้งานของเธอต่างจากกวีคนอื่น ๆ

(2) การปลอบใจประชาชนให้อดทนต่อทุกข์ความทุกข์ยากในชีวิต เพื่ออนาคตที่ดีกว่า

เนื้อหาแนวนี้ของอุซเซนี มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานของ "นายผี" และ "ทวีปวร" เพราะเป็นงานรวมสมัย สะท้อนสังคมเดียวกันออกมาให้อ่านทราบในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อุซเซนี ก็ยังคงยึดหลักความรักและมนุษยธรรมของสังคมขณะนั้น และถ่ายทอดความนึกคิดไว้ในผลงานของเธอ เธอเห็นว่าประชาชนในสังคมขณะนั้นกำลังประสบความทุกข์ยากในชีวิตอย่างที่ไม่มีการช่วยเหลือใด ๆ อุซเซนี จึงหวนความรักปลอบประโลมเขาเหล่านั้น และให้กำลังใจให้เขาอดทนต่อความทุกข์ยากในชีวิตต่อไป เพื่อสภาพชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต แต่ อุซเซนีก็มีใต้อำนาจเขาเหล่านั้นว่าจะไปสู่สังคมที่ดีกว่าได้อย่างไร และมีใต้อำนาจใจให้ประชาชนลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของตนเองดังเช่นที่ "นายผี" และ "ทวีปวร" เคยทำ จึงทำให้ดูเหมือนว่า อุซเซนี ยอมรับว่าคนที่เกิดมามียากจน ก็จำเป็นต้องยากจนอยู่เช่นนั้น โดยไม่มีทางดิ้นรนไปสู่สภาพที่ดีกว่า เพียงแต่ปลอบประโลมและให้ความหวังเขาว่า สักวันหนึ่งเขาจักต้องสุขสบายกว่านี้ อาจจะเป็นเพราะตัวอุซเซนีเองยึดมั่นในพระเจ้า และฝากความหวังขึ้นสุดท้ายไว้กับพระเจ้าที่เธอเคารพบูชาเป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น เธอจึงคิดว่าพระเจ้าก็น่าจะช่วยเหลือคนยากจนเหล่านั้นด้วย เพราะไม่มีใครอีกแล้วในโลกนี้ที่จะช่วยเขาได้

อุซเซนี กล่าววว่า

ก้าวไปแม่ไฟลมโลก

ก้าวไปแม่โชคชัยสนน

ก้าวไปแม่ไรคนทนต์

ก้าวไปแม่พจนคนซัง

...

คนแพคอคคนชนะ

แม่จะถูกเชิญเขนฮา

คนลมเพื่อลูกทกครา

เหล็กกล้าเราชบควยโค ? <sup>1</sup>

ชรณีนคคสิทชโคร

เตบใหญ่บักแรงแข็งกล้า

โยทนทาวทอทรมา

เงยหน้าสู่เขาเราคง <sup>2</sup>

เรามีแต่โค้งสะพาน  
แต่เขาถึงคำลำเค็ญ

ตางบ้านคุ้มหัวไม่เห็น  
หลบเรนฝนราวหนาวกาย

...

ควยใจแนบเรียงเคียงสนิท

...

มิงมิตรจงพึงอกษา

หยัดอยู่สู่โลกพาลา

จนกวารอรุณรุ่งราง <sup>3</sup>

อุชเชนี เขียนบทร้อยกรองเหล่านี้ไม่ชัดเจนนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะเธอไม่ต้องการความชัดเจนในที่นี้ก็ได้ เพราะสิ่งที่เธอเลื่อมใสก็ไม่ปรากฏชัดเจนนัก เป็นเพียงแสงสว่างส่องอยู่กลางใจเหมือน "อรุณรุ่งราง" ที่ช่วยให้คนยากจนทนยืนหยัดสู้ความชั่วร้ายในชีวิตได้อย่างมีความหวัง

นอกจากนั้น อุชเชนียังประกาศตนไวควยว่า เธอพร้อมที่จะร่วมหวังเพื่ออนาคตที่ดีกว่าของประชาชนผู้ยากจนเหล่านั้น การประกาศตัวจึงเป็นเพียงจุดเริ่มจุดหนึ่งที่จะให้ผู้อ่านทั้งหลายเริ่มเป็นจุดเล็ก ๆ แต่ละจุดที่จะมาร่วมหวังด้วยกัน เพื่อคนยากจนจะได้มีอนาคตที่สดใสบนเส้นทางแห่งความรักและเมตตาธรรม เธอประกาศไว้ว่า

<sup>1</sup> ดาวดวงนภาดิน, "เราชบควยโค ?", หน้า 16.

<sup>2</sup> ดาวดวงนภาดิน, "ชรณีนคคสิทชโคร", หน้า 27.

<sup>3</sup> ขอบฟ้าชลิมทอง, "ใต้โค้งสะพาน", หน้า 127.



ฉันอยู่เพื่อยุคทองของคนยาก  
 ที่เขาถากทรงกรมซ้ำบนหัว  
 เพื่อกความทุกข์ที่เขาถมจถมทั้งตัว  
 เพื่อความกลัวกลับกลาบนั้าธรรม  
 เพื่อโลกใหม่ใสสะอาดพิลาสเหลือ  
 เมื่อคนเอือมครือวยไม่ช่วยซ้ำ  
 เพื่อแสงรักสองรุ่งพุ่งเป็นลำ  
 สว่างนำนองพื้มีชัยเอ๋ย <sup>1</sup>

และ

เพื่อฟากฟ้าสายั้ญ्ह้อย่างวันนี้  
 จักปรายปรีดิ์เปี่ยมพบนลความหมาย  
 เพื่อมรรคาประชาชนจักรกรนราย  
 ควบกลีบกรายกหุลาบแกวผองแพร่วใจ <sup>2</sup>

(3) การชี้ให้เห็นความสำคัญของงาน และแรงงานของประชาชนผู้ยากไร้

เนื้อหา 2 ประเด็นที่กล่าวมา แสดงให้เห็นชัดเจนว่า อูซเซนีผูกพันกับคำสอนใน  
 คริสต์ศาสนา มาก เธอมองปัญหาในสังคมและหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นด้วยศรัทธาแห่งความรักใน  
 มวลมนุษย์ เนื้อหาประเด็นต่อไปมีขอบเขตที่กว้างกว่าเดิมอีกเล็กน้อย เธอตระหนักถึงคุณ  
 ค่าของงานว่าเป็นสิ่งที่ทำให้โลกพัฒนาไปได้ และงานเหล่านี้เกิดจากแรงงานของผู้ทุกขยาก  
 เธอจึงกล่าวยกย่องผู้ใช้แรงงานไว้โดยทร้อยกรองเหล่านี้ พร้อมทั้งชี้ให้เขาเหล่านั้นรับรู้คุณค่า  
 ของตัวเอง และแนะไว้วางใจว่าแรงงานเหล่านั้นจะมีอำนาจมหาศาลเมื่อสามัคคีรวมตัวกันไว้  
 ไม่ทอดยถออุปสรรคนานาประการที่ขวางกั้น

<sup>1</sup> ขอบฟ้าขลิบทอง, "อยู่เพื่ออะไร", หน้า 9.

<sup>2</sup> เดมเดียวกัน, "ในนิมิต", หน้า 4.

สองมือเปล่าเสนาคนกราบแดดเผา  
 คลุกโคลนเคลาแคะสะอาดปราศบัคสี  
 คือสินทรัพย์สรรพเท่าที่เรามี  
 เป็นศักดิ์ศรีของคนจนแตกาย

...  
 มิ่งมิตรจาณเณยของของเรานี้  
 ไชของพี่, ของเชอ, เท่านั้นไม่  
 แต่เป็นของชาวชนทุกคนไป  
 ผู้กำโชคโลกไวควยแรงงาน <sup>1</sup>

เพราะหลังมันสัญญาอันซาซัง  
 ลืมคะนึงความจริงยังหนักหนา  
 ว่าเราแทนเพียงเลี้ยงโลก  
 ไชกระยาจกจอยเฝ้าคอยทน

...  
 เพียงใจซื่อมือกำขอล้าน  
 จักรพิศลายปมที่ขมไซ  
 โคนสญรูปเท็จเจรวัดไว  
 เขากองไฟพญารายเดี้ยวคายมา <sup>2</sup>

อุชเชนี ชี้ให้เห็นความสำคัญของแรงงานและผู้ไ้แรงงานไวว่า แรงงานนั้นสร้าง  
 โลก และผู้ไ้แรงงานก็คือผู้ที่กุมชะตาโลก แต่ในสังคมปัจจุบันเขาเหล่านั้นเป็นเพียง "กระ-  
 ยาจก" คือผู้ยากไร้ ถาหากเขาสามารถทำลายสภาพที่หลอกให้เขาคองทุกขุทรมานอยู่ไ้

<sup>1</sup> ขอบฟ้าชลีบทอง, "ของชาวชน", หน้า 74-75.

<sup>2</sup> เลมเดี้ยวกัน, "ใครเลี้ยงโลก?", หน้า 140-141.

เขาก็จะมีชีวิตที่ดีกว่านี้ อูซเซนี ไซคำว่า "สลับ, รูปเท็จและเจิวค" เรียกสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือชีวิตคนยากจนเหล่านั้น ซึ่งจะกลายเป็นรูปปั้นที่ไม่มีค่าอะไรเลย เมื่อเทียบกับพลังของผู้ใช้แรงงานทั้งหลาย

เนื้อหาประเด็นนี้ ก้าวไปไกลจากโลกแห่งศรัทธาความรักไปอีกชั้นหนึ่งไปสู่โลกแห่งความเป็นจริงที่ "คนกินไม่ได้ทำ และคนทำไม่ได้กิน" ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของสังคมสมัยนั้น ถึงแม้ว่าแนวทางที่อูซเซนีเสนอไว้ในการแก้ไขสังคมจะฉิวเฉียดไม่ชัดเจน แต่ก็น่ายกย่องแล้วสำหรับกวีหญิงคนหนึ่งที่มีใจเปี่ยมไปด้วยความรักและเมตตา เช่น อูซเซนี คนนี้

#### (4) ให้ความหวังแก่เยาวชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในภายหน้า

อูซเซนี เห็นว่าปัญหาในสังคมขณะนั้นไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาสั้น ๆ เพราะเงื่อนไขของมันสลับซับซ้อน เธอจึงให้ความหวังแก่เยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนในชนบทที่ยากไร้ ให้เป็นผู้แก้ไขปัญหาสังคมในภายหน้า โดยทยอยมารับสภาพชีวิตเช่นนั้นไปก่อน พร้อมกับหวังไว้ว่าสักวันหนึ่งเขาเหล่านั้นจะแก้ไขสภาพสังคมชนบทให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยอาศัยการศึกษาเป็นสิ่งนำทาง

ใครเล่าเขาจักเขาช่วย	เรามวยขางเราไซไหม ?
ละอันผืนเพียรเรียนไป	กลืนมันเข้าไว้นำตา
จนกว่านาที่ที่เขา	คืนเป็นของเราหนูจ๋า
กว่าชาวแต่กรวงเต็มนา	เพราะผลวิชาช่วยชู
โรงเรียนหายโลงโปรงปรุ	ขระขระความคิดผิผดดู
กลับแจ่งแสงเจ็ดเลิศชู	กัหนูทั้งนั้นบันดาล
ทอใยเมื่อใจยังเอน	เมื่อเส้นเลือดแกร่งแคงฉาน
ความหวังยังเข้มเต็มมาน	กลาหาญเถิดหนูสู้ไป <sup>1</sup>

<sup>1</sup> ขอบฟ้าชลิตทอง, "กลืนมันเข้าไว้นำตา", หน้า 117.

อุชเชนี ยังคงใช้หลักมนุษยธรรมมองปัญหาอุชเชนีเดิม โดยปล่อยให้เขาวชนให้  
ทนสู้กับความทุกข์ยาก เพื่อแก้ไขสภาพชีวิตให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป แสดงให้เห็นว่า อุชเชนี  
เชื่อมั่นในพลังของเขาวชน ซึ่งจะก้าว เขามารับผิดชอบสังคมในอนาคตว่าจะแข็งแกร่งพอที่  
จะแก้ไขปัญหาสังคมได้ อาจจะเป็นเพราะ อุชเชนีเป็นอาจารย์สอนนิสิตนักศึกษาอยู่ในระยะ  
นั้น และคงจะได้คลุกคลีกับนิสิตที่มีความคิดที่ก้าวหน้าบางคน เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ และผอง-  
เพื่อนของเขา ทำให้เชื่อมั่นในพลังเขาวชนก็เป็นได้

ในคำอธิบายคำประพันธ์นั้น อุชเชนี ผนึกใช้ฉันทลักษณ์ 2 ประเภท คือ กลอน  
และ กาพย์ กลอนในบทพรอยกรองเหล่านี้ มีทั้งกลอนสุภาพและกลอนหก ลักษณะกลอนของ  
อุชเชนี ไม่เป็นเยื่อเหมือนกวีพาดอื่น ๆ มีลักษณะสั้นและกระชับความได้ดี โดยเฉพาะกลอน  
หกนั้น อุชเชนี ใซ้อยู่มากและเขียนได้ดีทีเดียว กลอนหกจึงเป็นพาหะเสนออารมณ์ที่เข้มแข็ง  
ท้าวหาญ ในขณะที่กลอนสุภาพให้ภาพพรรณนาทั่ว ๆ ไป ส่วนกาพย์นั้นมีทั้ง กาพย์ยานี กาพย์  
ฉมัง และกาพย์สุรางคนางค์ แต่มีปริมาณไม่มากนักเมื่อเทียบกับกลอนสุภาพและกลอนหก  
และไม่มีคำประพันธ์ประเภทโคลงปรากฏอยู่เลยไม่ว่าจะเป็นผลงานสมัยใดของอุชเชนี

กลอนสุภาพของอุชเชนี มีลักษณะเหมือนกลอนพาด้นทั่วไปที่เต็มไปด้วยสัมผัสใน ทั้ง  
สัมผัสอักษรและสัมผัสสระ แต่ก็มีลักษณะพิเศษของอุชเชนีเองหลายประการด้วยกัน คือ

ก. กลอนของอุชเชนี มักจะขึ้นต้นด้วยคำ 2 คำ แบบกลอนคอกสร้อย เช่น

ดูน้อย

แม่เฝ้าคอยขาวเงาเขาจวบสาย

แต่ไกลกษัตริย์จวนวาย

ชะเงงหายเห็นแต่หน้าจอนฟ้าโพน<sup>๑</sup>

ข. กลอนของอุชเชนี เคนทีการเล่นเสียงของคำ ทำให้คำศัพท์ที่อุชเชนี ใช้มีลักษณะ  
ที่แปลกตา แต่สื่ออารมณ์และความหมายได้ดี เช่น

<sup>๑</sup> ขอมฟ้าชลิมทอง, "มีคหรือ?", หน้า 110.





ลักษณะอีกอย่างหนึ่งในบทร้อยกรองของ อุษเชนี ไคแก การซ้ำคำ เพื่อย้ำความหมาย โดยเฉพาะการซ้ำคำต้นวรรคคล้ายกับกลอนกลบทโบราณชนิดหนึ่งคือ กลอนพริ้วบานกลีบขยาย แต่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวทุกรรคแบบแผนเดิม แสดงให้เห็นว่าอุษเชนีประยุกต์แบบแผนโบราณมาใช้ในบทร้อยกรองของเธอได้อย่างดี ดังนี้

<u>ฉันจาร์ก</u> ชื่อเธอ	<u>บน</u> ละเมอกลุมหมอกมัว
<u>บน</u> ฟ้าบนดินทั่ว	<u>บน</u> ริงร่ำระฆังฆาน
...	...
<u>บน</u> ตาประคามิตร	<u>บน</u> สุจริตและแรงงาน
<u>บน</u> มือชื้อผสาน	<u>บน</u> ละลานคบไสว <sup>1</sup>

และ

<u>กับ</u> <u>เธอ</u> ฉันแห่งนคูฟ้า	<u>ที่</u> วามมีน้ำเลย
<u>กับ</u> <u>เธอ</u> ควยกันฉันเคย	<u>ยิม</u> เยยคนยันว่ามี
<u>กับ</u> <u>เธอ</u> ทุกวันฉันย่า	<u>คิน</u> ซ่าอกแยกแตกหนี
<u>กับ</u> <u>เธอ</u> ฉันทองปถพี	<u>ผง</u> คลีตระหลบกลบตัว <sup>2</sup>

ท่วงทำนองการเสนอเนื้อหา (Style) ของอุษเชนี อุษเชนีมักจะเสนอเนื้อหาโดยใช้ความเป็นนัยนุชนธรรมเป็นแกนกลาง เธอมีไต่มองสังคมรวม ๆ ในวงกว้าง และกล่าววิจารณ์ครอบคลุมทั้งสังคมตั้งแต่ "นายผี" หรือ "ทวิปวร" ไซ เธอมักจะเลือกเสนอจากจุด ๆ หนึ่งในสังคม ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นสื่อเสนอเนื้อหาที่ต้องการ เช่น วางตัวเป็นแม่เป็นลูก เป็นเพื่อน เป็นพี่ วิธีการดังกล่าวนี้เข้าถึงตัวคนอ่านอย่างใกล้ชิด ทำให้เขารูสึกว่าผู้ประพันธ์มีความเห็นใจ เขาใจปัญหา และปลอบใจให้ปัญหาเหล่านั้นเหมือน

<sup>1</sup> ขอบฟ้าชลิมทอง, "ร้อยจาร์ก", หน้า 99-100.

<sup>2</sup> ขอบฟ้าชลิมทอง, "กับเธอ", หน้า 58.

ญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงปลอบประโลมกัน ลักษณะอันละเอียดอ่อนเช่นนี้ไม่เคยมีกวีคนใดใช้มาก่อน นับว่าเป็นท่วงทำนองที่นำเสนอเป็นอย่างดี ทั้งนี้จะเป็นเพราะ อุษเชนี เป็นกวีผู้หญิง และเป็นผู้ที่มีความรักอันเปี่ยมพร้อมที่จะมอบให้กับเพื่อนมนุษย์ ตัวอย่างการนำเสนอตั้งกลาวนี้ไคแก

พี่น้อง : ไหลเรายังเรียงเคียงเสมอ  
 ยิ้มเธอยังกว้างราวฟ้า  
 กวาวเธอยังกองปรุพี  
 นะจะคนดี กวาวไป <sup>1</sup>

เพื่อนฝูง : อयरองไหม้ตรจายอรองไ  
 โลกนี้ไซ้คำชี้คมีคเสมอ  
 ถึงเหตุรายรายลอลละเมอ  
 ไซ้จักเจอจอกจิตนิจกาล <sup>2</sup>

พอ : ยินแต่เสียงสะอื้นสะอึกกระทักอก  
 น้ำตาตกไซ้ทรวงหวงวิถี  
 ชีวิตเจ้าจักกลายรายหรือดี  
 ใจพอนี้หวิวหวนพรันสุดพริง <sup>3</sup>

แม่ : จำไคใหม่ควงใจแม่พร้าฝาก  
 วากายลูกอาจพรากจากแม่แก้ว

<sup>1</sup> ดาวผองนภาคิน, "กาว เธอยังกองปรุพี", หน้า 25.

<sup>2</sup> ขอบฟ้าขลิบทอง, "เนาแนว ณ แนวเคี้ยว", หน้า 182.

<sup>3</sup> ขอบฟ้าขลิบทอง, "เพื่อใคร?", หน้า 180.

แต่ศรัทธาจักราไวให้เพริศแพร้ว  
เพื่อสร้างแนวอิสรระคะชน<sup>1</sup>

วิธีการนำเสนอดังกล่าวนี้นี้เป็นวิธีการของบทร้อยกรองพาด้น ที่จำกัดตัวเองอยู่ในโลกแคบ ๆ ระหว่างคน 2 คน อุษเชนี ได้นำลักษณะนี้ของบทร้อยกรองพาด้นไปใช้เสนอเนื้อหาที่กว้างขวาง มุ่งสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่าให้แก่ประชาชนผู้ทุกขยาก

ผลงานในระยะต่อมาของอุษเชนี มีลักษณะบางอย่างที่เหมือนเดิม และมีลักษณะบางอย่างที่ต่างไปจากบทร้อยกรองในชั้นนี้ ซึ่งจะได้เสนอในบทต่อไป จากบทร้อยกรองที่ยกมาประกอบการวิเคราะห์ในที่นี้ น่าจะเป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า อุษเชนี มีแนวความคิดที่ค่อนข้างจะกว้างขวาง หากยังยึดมั่นอยู่ในศรัทธาแห่งความรักตามความเชื่อในลัทธิศาสนาที่เขอนับถือ ซึ่งในช่วงต่อไปลักษณะดังกล่าวนี้จะลดน้อยลง และแปรสภาพเป็นบทปลุกใจที่กราวแกร่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ เพราะกระแสการต่อสู้ทางการเมืองมีลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิม มีผลต่อเนื้อหาของบทร้อยกรองเหล่านั้นด้วย

อุษเชนี จึงเป็นกวีหญิงกลุ่มกวางหน้าที่น่าสนใจศึกษามากทีเดียว ทั้งนี้เพราะลักษณะของงานแนวบทร้อยกรองกึ่งกวางหน้ากึ่งพาด้นของเธอที่แปลกไปจากบทร้อยกรองร่วมสมัยในช่วง พ.ศ. 2493-2496 นั้น

### 3. ระยะเจริญสูงสุดของวรรณกรรมร้อยกรอง (พ.ศ. 2498-2501)

หลังกบฏสันติภาพ (10 พฤศจิกายน 2495) นักประพันธ์และนักหนังสือพิมพ์ของไทย เริ่มหวาดระแวงภัยจากเผด็จการ ทำให้งานประพันธ์ชะงักงันไประยะหนึ่ง คำประพันธ์ร้อยกรองตามวารสารต่าง ๆ เริ่มเปลี่ยนแนวไป อาศัยรูปแบบของบทร้อยกรองพาด้นเสนอความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากคอลัมน์ "อักษราวลี" ในสยามสมัย กวีกลุ่มกวางหน้า เช่น "นายผี" "ทวีปวร" และ เป็ลื่อง วรรณศรี ต่างก็หยุดเขียนงานไประยะหนึ่ง และบางคนก็หายหน้าไปจากวงวรรณกรรมและสังคมไทย เช่น "นายผี" เป็นต้น

<sup>1</sup> เล่มเดียวกัน, "มีดหรือ", หน้า 111.

ฉะนั้น ระยะเวลา พ.ศ. 2496-2498 จึงมีผลงานร้อยกรองปรากฏอยู่น้อยมาก แม้แต่อุชเชนี กวีกึ่งกวีหนาก็คือผลิตผลงานเพียง 2-3 บท เท่านั้น

คำประพันธ์ร้อยกรองเริ่มต้นตัวขึ้นอีกระยะเวลาหนึ่งกลาง พ.ศ. 2498 เมื่อมีหนังสือใหม่ออกมาหลายฉบับ เช่น กะดิ่งทอง, ปิณฑุมิ, เสียงนินิต ฯลฯ เหตุที่มีการตื่นตัวในช่วงนี้เนื่องจากอำนาจของผู้นำประเทศเริ่มคลอนแคลน เพราะอำนาจของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถถ่วงดุลอำนาจของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ และวรรณกรรมร้อยกรองทั้ง 2 แนวก็ได้เจริญขึ้นเรื่อย ๆ มีนักประพันธ์ใหม่ ๆ จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมประพันธ์งานควยจำนวนไม่น้อย

### 3.1 วิวัฒนาการคำประพันธ์ร้อยกรองของ อุชเชนี

อุชเชนี เป็นกวีคนเดียวที่มีผลงานต่อเนื่องเรื่อยมาหลังจากกบฏสันติภาพจนถึงช่วง พ.ศ. 2498-2501 โดยไม่มีกวีคนใดมาแข่งรัศมี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะกวีกึ่งกวีหนาก็คือหลายต่างก็กลัวเกรงอำนาจเผด็จการในขณะนั้นจึงเก็บตัวเงียบ กวีพาด้นรุ่นใหม่ ๆ ก็เพิ่งรวมตัวเป็นกลุ่มอยู่ภายในมหาวิทยาลัย ผลงานที่ปรากฏออกมาภายนอกมีไม่มากนัก อุชเชนีซึ่งเป็นกวีกึ่งกวีหนากึ่งพาด้น จึงโตกระแสนทางการเมืองอยู่ได้เพียงคนเดียว อย่างไรก็ตามงานของเธอในช่วงก่อน พ.ศ. 2498 ก็มีอยู่เพียง 2 บท เท่านั้น

ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา แนวทางการเขียนของกวีกลุ่มกวีหนากวีพาด้นเริ่มแยกกันชัดเจนขึ้น อุชเชนี จึงไม่สามารถครองตำแหน่งกวีกึ่งกวีหนากึ่งพาด้นอยู่ได้ต่อไป ผลงานในระยะหลังของเธอบทใดที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกวีหนากวีพาด้นก็จะมีท่วงทำนองที่ค่อนข้างแข็งแกร่งกว่าเดิม ในขณะที่เดียวกันบางครั้งเธอก็เขียนบทร้อยกรองพาด้น ซึ่งเป็นเรื่องพาด้นจริง ๆ คือไม่ได้สะท้อนภาพสังคมขณะนั้นไว้เลย เพราะฉะนั้น หากจะวิเคราะห์ผลงานส่วนรวมของเธอผู้วิจัยคิดว่า อุชเชนี เลือกลงเส้นทางที่ชัดเจนขึ้นในแนวทางของกวีกวีหนากวีพาด้น โดยไม่นับบทร้อยกรองบางบทใน "สายธาร" ซึ่งแปรปรวนไปตามกระแสความนิยมสมัยหลัง พ.ศ. 2500

บทร้อยกรองใน "ดาวดวงนภาคืน" หลัง พ.ศ. 2496 เรื่อยมา มีเนื้อหาชัดเจนในแนวทางกวีหนากวีพาด้น แยกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

(1) วิจารณ์การปกครองของไทยในระบอบนั้น ทั้งคณะรัฐบาล และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(2) วิจารณ์สังคม โดยเฉพาะสังคมเมืองหลวงไว้กว้าง ๆ

(3) ชี้ให้เห็นพลังประชาชนอย่างเด่นชัดตามแนวทางสังคมนิยม

(1) การวิจารณ์การปกครองของไทยในระบอบนั้น

อุซเซนี วิจารณ์การปกครองของไทยทั้งระดับรัฐบาลผู้บริหารประเทศ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย โดยกล่าวว่า รัฐบาลขณะนั้นมีนโยบายปกครองแบบเผด็จการอย่างเด่นชัด และใช้นโยบายนั้นคุกคามประชาชน โดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์ ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นก็หลอกลวงประชาชน โดยหาเสียงอย่างหนึ่ง และประพฤติกิจจริงภายหลังไคร้รับการเลือกตั้งอีกอย่างหนึ่ง

ในคำวิจารณ์รัฐบาลนั้น อุซเซนี กล่าวว่า

หวังจะเหือดและเชิดกระรณยะเจือ  
 หทัยมนุษย์พิสุทธะเอื้อ เอนกนันท  
 เขาสีรุกและนคฺกกระชากจกรรจ  
 ประคจจะผลัดกระตักมหันต ณ โคลนตม<sup>1</sup>

ในที่นี้ อุซเซนี หมายความว่า "เขา" เป็นผู้ที่ใช้อำนาจผลักดันประชาชนไปสู่ "โคลนตม" คือสิ่งสกปรกชั่วร้ายทั้ง ๆ ที่ความจริงคนเหล่านั้นต้องการยกสภาพจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น น่าจะเป็นไปได้ว่า "โคลนตม" ที่ อุซเซนี กล่าวนี้คือนโยบายกล่าวหาผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งเท่ากับการเป็นทำลายประชาชนโดยแท้

นอกจากนั้นสังคมขณะนั้น ยังมีได้เติมไปด้วย "กลีบกุหลาบ" แต่เติมไปด้วย "อสุราราย" ซึ่งน่าจะหมายถึงผู้นำประเทศ เช่นเดียวกัน

<sup>1</sup> คำว่าผองนาคิน, "เหลือประหลาด...", หน้า 84.



กุหลาบรีฟลิวชวอนเริ่มมวนรวง  
 รอย ๆ ควงเพลงชานกังวานหาย  
 แดละกลีบลิบชบสยบราย  
 อสุรรายเตนเหลิงระเริงเลย <sup>1</sup>

สังคมไทยจึงเต็มไปด้วยความวุ่นวาย รุ่มร้อน หากความยุติธรรมไม่ได้ ซึ่ง อุษเชนี  
 ถามว่า ใครเล่าที่ก่อให้เกิดสภาพเช่นนั้น

ยุติธรรมล้ำเลิศประเสริฐยิ่ง  
 ว่ามีจริงอยู่ในใครเห็นเล่า ?  
 โรจนแต่เพลิงเริงวางอ้างไม่เบา  
 ใครคนเฝ้าไทยชาติพิณาศัย <sup>2</sup>

คำถามนี้ผู้อ่านน่าจะตอบเองได้ เพราะ "ใคร" นั่นก็คือผู้ที่ทำลายความยุติธรรมในสังคม  
 ซึ่งอำนาจความยุติธรรมในสังคมไทยยุคนี้มีใครอยู่ที่ศาล หากอยู่ที่ผู้มีอำนาจเหนือศาล คือ  
 ผู้นำประเทศนั่นเอง

โดยเฉพาะชาวหนังสือพิมพ์ดูเหมือนจะถูกรุกรานมากที่สุด เพราะอำนาจต่าง ๆ  
 ทำให้เขาไม่สามารถประกอบกรงานไปใครตรงตามความจริงในสังคม สัจจะหรือจรรยา-  
 บรรณจึงไม่มีความหมายในยุค "หมิ่น" นั้น

ปากกาปราศจากทมิฬให้สิ้นชื่อ  
 เรื่องบันลือสัจจธรรมกรรมสิทธิ์  
 เขาคับแสงแกล้งส่งลงคุกมิด  
 หวังจะปิดมรรคาประชาชัย

<sup>1</sup> ควาของนภาดิน, "กลีบกุหลาบ", หน้า 80.

<sup>2</sup> เดมเตียวกัน, "ใครคนเฝ้าไทยชาติพิณาศัย", หน้า 76.

ใหม่คิมบถละลามาคลุมครอบ  
ใครจะยอบหัวบสยบให้  
รู้วาทิยนถกคัมอัปแสงไป  
จักกลัวโยไสยงคิไม่มีมรณ<sup>1</sup>

แต่อุชเชนีและเพื่อนนักเขียนก็มีใคร่ขอทอดอวย เชอกลาวว่าถึงแม้แสงเทียน  
คือพลังในการเขียนจะถูกดับไป แต่ "ไสเทียน" คือจิตใจที่กล้าสู้ ยังมีอยู่ และเชอพร้อมที่  
จะจุดมันขึ้นมาอีกเพื่อประชาชนที่ทุกข์ยากทั้งหลาย "เขา" ผู้ดับแสงเทียนจึงไม่น่าจะเป็น  
ใครอื่นนอกจากผู้นำประเทศ หรือผู้ไกลลัทธิทานุญนำในขณะนั้น

ในคานการวิจารณ์แผนราษฎรนั้น อุชเชนีวิจารณ์ไว้อย่างรุนแรงว่า

ขอเถิด  
มาลัยเลิศพวงนอยเจารอยสม  
จะขอรับกับใจเอาไว้ม  
แทนนิมจากนอที่ปองรัก

ไคแล้ว  
เขาแผนแผลลืไปคังใครฉลัก  
เจ้ารูปทองกองเตนกลายเป็นยักษ  
อกจะหักเพราะภักดี "ผี" เป็น ๆ<sup>2</sup>

"ผี" ในที่นี้ไคแกมแทนราษฎรนั่นเอง เพราะหลอกลวงประชาชน โดยการสวมรูป  
ทอง คือประกาศนโยบายอย่างงดงาม แท้จริงประชาชนก็รู้ว่าเขาคือ "ยักษ" หาใช่ "เจ้า-  
รูปทอง" ไม่นั่นก็คือ ชาติุแห่งของเขาไคเผยออกมาภายหลังจากที่เขาได้รับเลือกตั้งเรียบ-

<sup>1</sup> คาวผองนภาคิน, "แนวเทียน", หน้า 53.

<sup>2</sup> คาวผองนภาคิน, "รัก สมัยเลือกตั้ง", หน้า 41.

รอยแล้ว และเขาก็จะไม่หันกลับมาหาประชาชนอีกเลย

อีกบทหนึ่ง อูซเซนี ระบายความในใจอย่างยืดยาวว่า ถูกผู้แทนราษฎรหลอกให้แล้ว ทำให้เจ็บปวดเหลือทนราวกับ "อกกลัดหนอง" และผู้แทนเหล่านั้นมิใช่ผู้แทนต่างจังหวัด หากเป็นผู้แทนราษฎรในเมืองหลวงนี้เอง

ที่เมื่อก่อนยอมยกมาหลอก  
 ฝากย่อยยื่นชิงการหน้าเป็นเหม  
 ดมคิงนคั้งเหลือที่เอม  
 สุขเกษมเสรีจั่วหัวไม่มอง  
 มีหน่ายั้งคั้งจิตคิคองนา  
 ชะไครกล้าเห็นอกดมฟกหนอง  
 อกตุคุดเขาเขาจำจง  
 แลวแรรอง "โอ" เพื่อเกือเสรี-

ประชาธิปไตยไทย "อันโสด"  
 อันหะคจคกว่าแกวแจวคักคคีรี  
 แลเลยโลงไปรงทะเลปูลีนคี  
 เห็นจนผีหลอกคนเป็น ๆ! <sup>1</sup>

บทร้อยกรองทั้ง 2 บทนี้เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2500 อันเป็นสมัยที่มีการเลือกตั้งครั้งแรก และปรากฏว่า เป็นการเลือกตั้งที่สกปรกที่สุด <sup>2</sup> มีการโกงกันอย่างซึ่ง ๆ หน้า ทำให้นักศึกษาและประชาชนไทยสมัยนั้นรวมตัวกันคัดค้าน และต่อต้านผู้ได้รับเลือกตั้งเต็มที่ อูซเซนีคงรู้สึกสภาพเหล่านั้นดี จึงเสนอไว้ในบทร้อยกรองของเธอ แต่เธอก็มิได้โจมตีในระดับรวมเป็นพรรค หากโจมตีเป็นคน ๆ อันเป็นลักษณะการนำเสนออย่างหนึ่งของเธอ

<sup>1</sup> คาวผองนภาทิน, "ผีหลอก . . .", หน้า 57.

<sup>2</sup> สว่าง ลานเหลือ, 37 ปีแห่งการปฏิวัติ, หน้า 337.

## (2) การวิจารณ์สังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมืองหลวง

อุษเชนี กล่าวถึงสังคมไทยขณะนั้นไว้ว่าเต็มไปด้วยความเฟะฟอน เพราะอารย-  
 ธรรมตะวันตก ทำให้คนหลงใหลอยู่เพียงเรื่องกามารมณ์ นอกจากนั้น เมืองหลวงของไทย  
 ไม่เพียงแต่เต็มไปด้วยสภาพเช่นนั้นเพียงอย่างเดียว ยังเต็มไปด้วยการโกงกินในคราว  
 ของผู้คี่เมืองหลวง และเป็นเมืองที่โรมนุษยธรรมไร้เมตตาธรรมที่สุด

สารพัดวิบัติที่จิจิต  
 เนมิตมากเหลือนาเนื้อเตน  
 เชื้อนชำชำระบำโปและโฮเต็ล  
 ตึกเตนเตนโค้งทาวระนาวไป <sup>1</sup>

สวรรค์เอี่ยมแสงี่ยมหวาน  
 นิमितมานมิเหมือนหวัง  
 สวรรค์สุขสนุกัง  
 อนิจจา... ฮะ ! นาหวั

...

ระบำโบกและโยกคลอน  
 ขยอกยอนชยอนโครม  
 สวรรค์ไทยสมัยโทรม  
 ก็ใครคุยละหุ่ยเหลือ ! <sup>2</sup>

<sup>1</sup> ดาวดวงนภาคิน, "ไทยเป็นทาสหรือจึงงายถึงขายตัว", หน้า 48.

<sup>2</sup> เดมเดียวกัน, "สวรรค์สุข ๆ", หน้า 54-55.

ภาพที่เรงเราการมรณเหล่านี้ เป็นภาพสะท้อนของสังคมไทยที่อุชเชนี นำเสนอ  
ให้ผู้อ่านได้ขบคิดและหาวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งอุชเชนีมิได้ให้แนวทางไว้ หากให้ภาพเปรียบ  
เทียบกับทรอยกรองอื่นที่ปลุกใจประชาชนผู้ยากไร้ให้รวมพลังกันแก้ไขปัญหาของเขาเอง

ในคานสกาพอื่น ๆ ของสังคมเมืองหลวง อุชเชนี เสนอไว้ว่า

ถึงนครวอนคนออกกมลเคลื่อน  
ชาวกลับ เลื่อนลับต่ายังพาเหียน  
จักคิมใจคนแทนกัสนเียน  
ช่างโลง เตียนเมตตานิจจาใจ <sup>1</sup>  
ไมกลับกลอกยกยอนหนอนบอราก  
เหมือนผู้ลากมากดีบุรีหลวง  
ที่ กยกอบ ลอบกักทั้งคักตวง  
'เปรต' เป็นพวงรองแรกแหกอกไทย <sup>2</sup>

อุชเชนี ชี้ให้เห็นว่าสังคมเมืองนอกจากจะไม่มีเมตตาช่วยเหลือให้ชาวปลาอาหาร  
แก่ผู้ยากไร้แล้ว แมแต่คนน้ำใจก็ยังหาไม่ใคร่ควยซ้ำ และเมืองหลวงนี้เต็มไปด้วยผู้ดีที่กอบโกย  
ผลประโยชน์ของประชาชนไทยในลักษณะของ "เปรต" คือสุขเลือกเนื้อ สุขเงินทอง ที่จะ  
นำมาใช้บำรุงสภาพชีวิตของประชาชนไทย และเปรตเหล่านี้มิได้มีเพียงตัวหรือ 2 ตัว หาก  
มีเป็น "พวง" ที่เดียว

(3) การชี้ให้เห็นพลังประชาชน

เนื้อหานี้มิใช่เป็นเนื้อหาใหม่ในผลงานของอุชเชนี หากเคยมีปรากฏมาแล้วในผล  
งานระยะแรก แต่ผลงานเหล่านั้นมีแนวทางที่ไม่ชัดเจน อุชเชนี เสนอเพียง นำใจ ความ

<sup>1</sup> ดาวมอญภาคิน, "คนเคนคน", หน้า 31.

<sup>2</sup> เดมเดียวกัน, "อิสระประสาจน", หน้า 63.



รัก และความมีมนุษยธรรมที่มอบให้แก่คนยากจนทั้งหลาย พร้อมทั้งปลอบประโลมเขาให้พบ  
สภาพนั้นเพื่อชีวิตที่ดีกว่าในวันหน้า แต่ใครบอกกว่าชีวิตเช่นนั้นจะมาถึงเมื่อไร และอย่างไร

ในระยะหลังนี้ อุษเชนี มีแนวการเขียนเพื่อประชาชนชัดเจนขึ้นตามแนวทางสังคมนิยม  
อุษเชนี เสนอทางออกให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ว่า ในรวมพลังกัน และพลังนั้น  
สามารถแก้ไขสภาพสังคมได้

ประชาอาบประปลาบปล้ม  
ประชาตีประชามาน  
ประชาสายระรายสาน  
ประเสริฐโชสโมสร  
สมานคลองสมองคิต  
ประชาชิตประชากร  
สนิทนากรากร  
เผด็จเคนประเค้นธรรม  
ประหัตหันอธรรมเหียน  
ประคาเปียนประชาบรรพ  
ประเทืองชีพประทีปสันต์  
สว่างโลกอโศกเทอญ<sup>1</sup>

บทร้อยกรองบทนี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497 จะเห็นได้ว่าเนื้อหาไม่ได้เสนออะไร  
มากนัก นอกจากความสมานสามัคคีของประชาชนจักกำจัดอธรรมให้หมดไปได้ ลักษณะของ  
บทประพันธ์นี้ เคนด้วยลีลาการประพันธ์ คือการเล่นคำในภุขงคประยาคณันท์ มากกว่า

ในระยะเวลาดังกล่าว อุษเชนี มีแนวทางเพื่อประชาชนชัดเจนขึ้นกว่าเดิม เช่น

<sup>1</sup> คววมองนภาคิน, "พลังรัก", หน้า 29.

ถึง เป็นแมงแรงนิคระจิดจ้อย  
เป็น เรือนรอยรวมจิดนิมิตมัน  
ผนิกแรงแข็งขึ้น เป็นหมื่นพัน  
ใครจักกันคลื่นกลาประชาไทย ?<sup>1</sup>

อุชเชนี เปรียบเทียบพลังประชาชนกับแรงของแมลงตัวเล็ก ๆ แสดงให้เห็นว่า ความสามัคคียอมก่อให้เกิดพลังมหาศาล เป็นการชี้แนะแนวทางให้ประชาชนส่วนใหญ่ ในสังคมไทยรวมตัวกัน และเมื่อนั้นก็ไม่มีใครสามารถทำลายพลังประชาชนได้

โอแสงแรงเรือเหลือสิบ  
สุคหีบหรือจิงซึ่งชม  
รวมเขา ! เราแข็ง , แรงคม  
จักกลมมีคมันบรลย<sup>2</sup>

ในบทนี้ อุชเชนี เสนอให้รวมพลังประชาชนเพื่อถล่มความมืด คือ ทำลายความชั่วร้ายในสังคมไทย นับเป็นแนวทางอีกขั้นหนึ่งที่ อุชเชนี เสนอโดยเพิ่มความรุนแรงในการแก้ปัญหาให้พลังประชาชน "ถล่ม" สิ่งชั่วร้ายเหล่านั้นให้ "บรลย" ที่เดียว

บทร้อยกรองที่ชี้ให้เห็นอุดมคติแนวสังคมนิยมของอุชเชนี มิได้มีเพียงปลุกใจให้ประชาชนรวมพลังกันเท่านั้น หากยังชี้ให้เห็นว่า นอกจากประชาชนผู้ยากไร้แล้ว ยังมีพลังอื่นที่คอยช่วยเหลือ เขาเหล่านั้นอยู่ใดแก พลังนิสิตนักศึกษาไทย สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นภาพสังคมไทยสมัย พ.ศ. 2500 ได้อย่างดีว่า ขบวนการนักศึกษาได้มีบทบาทต่อสังคมมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว โดยเข้าไปช่วยเหลือประชาชนทั้งคานอนามัย ให้สิ่งของ และให้คำปรึกษาหารือ อุชเชนี ยกย่องขบวนการนักศึกษาไว้วา

<sup>1</sup> ดาวดวงนภาคิน, "ภาพสรวงอันลวงตา", หน้า 39.

<sup>2</sup> เล่มเดียวกัน, "ไทมิตร์ชคใจให้อิง", หน้า 59.



เรียกร่องปองหาอภิปัย  
 เคนชักชาวไทยถวนหนา  
 ฌมิไซไทยหรือจึงพา  
 ปินผามารันมันรอน

คลื่นไทยไหวตัวแล้ว  
 แน่นแนวนองพิศลอน  
 ฌมิไซไทยแท้แน่นอน  
 ใครสอนทรยศคนไทย ?

ฌมหมนตัวพิบ : กลับหลัง  
 หนาตั้งนำแถวแนวไสว  
 ทัพประชาชนแข็งเกรงไกร  
 ทหารไซรคือมิตรชิดประชา<sup>1</sup>

จากเนื้อหา 3 ประเด็นที่น่าเสนาอนี้ ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในผลงานของ อุษเชนี ไค้เคนชัก อุษเชนี มีแนวทางในการเขียนที่เคนชักขึ้น อุดมคติของเธอคือแนวถางหนทางให้ประชาชนก้าวเดินไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ซึ่งปรากฏในผลงานของเธอมาแต่แรก แต่เมื่ออุดมคตินั้นเป็นการกระทำ คือเธอไซบทรอยกรองของเธอแนวถางทางให้ประชาชน เธอก็ทำได้อย่างเข้มแข็ง มีพลัง พร้อมกันนั้นก็เรียกร่องอารมณ์คนอ่านให้อีกเต็มและพร้อมจะรวมแนวทางไปกับเธอด้วย

ความเปลี่ยนแปลงนี้ปรากฏทั้งในเนื้อหาและรูปแบบของมทรอยกรองดังกล่าว อุษเชนีสามารถแปรความไพเราะด้วยเสียงและลีลาการประพันธ์ตามแบบมทรอยกรองพาดิน มาเป็นความอีกเต็มด้วยจังหวะและเสียงที่มีน้ำหนักและกราวแกร่งขึ้น แต่ก็ไม่ถึงกับแข็งและชัดเจนปราศจากความไพเราะ

<sup>1</sup> ดาวดวงนภาคิน, "ฌมิไซไทยแท้แน่นอน...", หน้า 68-69.

กลอนหก ยังเป็นคำประพันธ์ที่อุชเชนี ชอบใช้และใช้ได้ดีที่สุดอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้ยังมีฉันทลักษณ์ใหม่ ๆ เช่น กุซงคประยาคันท์ 12 และซึ่งเราอาจรณให้เสียงเหมือนกลองรัว เรงพลังประชาชน เช่น อิทธิสังฉันท์ 20

ประหัตหั้นธรรมเทียน  
 ประคาเบียนประชาบรรพ  
 ประเทืองชีพประทีปสันต์  
 สว่างโลกอโศกเพอญ<sup>1</sup>  
 กลานกระคืบและคืบและเลื่อยประจง  
 มิผิดสกรและหนอนละหลง ละเมอคิด  
 ศักคิมนุษยวิรุคมลารจิต  
 มิแหมมิหวงตะขวางตะชิต นะผิดคน !<sup>2</sup>

เสียงหนัก ๆ เบา ๆ ของฉันทที่สลับกันไปเช่นนี้ ทำให้เสียงซาคขวาง มุ่งบอกถึงอารมณ์ที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อุชเชนี ก็นำลักษณะของฉันททั้งสองนี้มาใช้ปลูกพลังประชาชนให้ประชาชนตื่นตัวและเกิดอารมณ์ที่อีกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากนั้น ภาษาที่ใช้ก็มีอิสระมากขึ้น ทำให้ดูเหมือนว่าเป็นไพเราะกว่า ไม่ต้องกังวลต่อสิ่งที่เคยเป็นกรอบกำหนดอยู่ เช่น

พอออกไคไสอาว เทาสุนัข  
 ทูลุ้ลั้กหกควาคะมาหัว  
 ฟาจะแยกแตกเปริยงเป็นเสียงนัว  
 จะมามัวมะงาหราชอาณาจักร

<sup>1</sup> อ่างแล้ว, หน้า 203.

<sup>2</sup> ควานองนาคิน, "เหลือประหลาด", หน้า 84.



หัวตายโนไปปอกถลอกเปิก  
 ชะวากชะเว็กรัวร์อยละหอยโหย  
 จนรุงแจงแสงไสหทัยโรย  
 โอเอโยโย ภาพสรวลงวางตาฎ<sup>1</sup>

กลอนเพียง 2 บทนี้ แสดงให้เห็นความมีอิสระในการใช้ภาษาของอุชเชนี อยู่มากทีเดียว อุชเชนี ใช้ทั้งสำนวนพูด คำอุทาน และสรรพนามชาวบ้านอย่างครบครัน ทำให้คนอ่านเกิดรสจากบทประพันธ์นี้ คือความสนุกสนาน เกิดอารมณ์คล้อยตามผู้ประพันธ์ นอกเหนือไปจากความรู้สึกอิสระที่โดดเด่นแรก

นับได้ว่า อุชเชนี เป็นกวีสำคัญคนหนึ่งที่เกิดจากความเป็นกวีกึ่งกวีหน้ากึ่งพาดยัน มาสู่กวีกวีหน้า อยู่ในแนวหน้าโคอย่างภาคภูมิ ทั้งในคานรูปแบบและเนื้อหา สมควรได้รับยกย่องเป็นกวีตัวอย่างของไทยคนหนึ่ง

### 3.2 ยุครุ่งเรืองของ เปลื้อง วรรณศรี หรือ "นายสาง"

เปลื้อง วรรณศรี หรือ "นายสาง" เป็นนักเขียนผู้แทนราษฎร และนักหนังสือพิมพ์ที่สำคัญคนหนึ่งของไทย เขาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ และเป็นบรรณาธิการวารสารปิฎกภูมิ ซึ่งเริ่มวางตลาดปลายปี พ.ศ. 2498 เขาได้เขียนบทร้อยกรองลงพิมพ์เป็นประจำในคอลัมน์ "ล่านำแห่งอักษร" และมีผลงานมากกว่าอื่น ๆ รวมสมัยเดียวกัน

บทร้อยกรองของ เปลื้อง วรรณศรี เคยปรากฏใน "เอกชน" และ "สยามสมัย" มาระยะหนึ่ง แต่มีอยู่ไม่มากนัก เพิ่งจะมีปริมาณมากและมีต่อเนื่องกันในหนังสือปิฎกภูมินี้ บทร้อยกรองในหนังสือนี้ แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า เขาเป็นกวีเพื่อประชาชนคนหนึ่งที่ไม่เคยย่อท้อในการทำงาน แม้จะถูกจับกุมมาแล้ว 1 ครั้ง คอยขอหาให้มีการกระทำอันเป็นภัยแก่ชาติ เนื้อหาเหล่านี้แสดงความคิดแนวสังคมนิยมอย่างชัดเจนและหนักแน่น เขาปลุกประชาชนให้ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาของตนเอง โดยช่วยกัน "ปลุกแอก" แห่งสังคมที่เขาได้รั้อยู่ และสามัคคีกัน

<sup>1</sup> กาวผองนภาคิน, "ภาพสรวลงอันลวงตา", หน้า 39.

สร้างสังคมที่ดีกว่าเดิม อีกทั้งวิจารณ์การปกครองของรัฐบาลที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะในเมืองหลวง ละเลยปัญหาชนบทโดยเฉพาะท้องถิ่นอีสาน ซึ่ง เป็ลื่อง วรรณศรี เห็นว่ากัณฑ์การที่สุดและสมควรที่ประชาชนจะต้องช่วยเหลือมากที่สุด

ลักษณะการเสนอเนื้อหาดังกล่าว เป็ลื่อง วรรณศรี เสนออย่างตรงไปตรงมาเต็มไปด้วยอารมณ์ที่คุกรุ่นและมีพลัง ฉะนั้น ในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2501 เขาจึงถูกคณะรัฐบาลซึ่งมาจากการปฏิวัติจับกุมอีกครั้งหนึ่ง ในข้อหาหมิ่นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อได้รับการปลดปล่อยเขาก็หายหน้าไปจากวงวรรณกรรมและสังคมไทยจนกระทั่งบัดนี้

เนื้อหาบทร้อยกรองของ เป็ลื่อง วรรณศรี ใน "ปิตุภูมิ" ระหว่าง พ.ศ. 2498-2501 คล้าย ๆ กับของ "นายผี" คือเน้นเรื่องการแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากของประชาชนและปัญหาอื่น ๆ ที่แสดงความบกพร่องเสื่อมโทรมของสังคม เช่น

ก. ตัวอย่างที่ชี้ให้ประชาชนเห็นปัญหาของตัวเอง และปลุกใจให้เขาฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตัวของเขาเอง ไค่แก

มัวแต่ทอดตัวท่าอธรรมทั้  
มีแต่ยับเยินโยกยั้งโศกเสาะ  
ทุกข์บนอกหมกไหม้ใครคนเพาะ  
ดินให้เป็ลลาระรักกระจายก็หายไป  
ใครไปจุดแสงไฟให้ดาวเด่น ?  
แท้ก็เป็นทีดาวจึงพราวไส  
ใครจักจุกคุดชีวิตของชาวไทย  
ผิดจากใจเจ็บมุกขึ้นมา ?<sup>1</sup>

<sup>1</sup> นายสง, "ใครไปจุดแสงไฟให้ดาวเด่น ?", ปิตุภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 49 (18 มีนาคม 2500), หน้า 29.

เปลื้อง วรรณศรี โศกถวิลถึงความทุกข์ยากในชีวิตของชาวไทย พร้อมทั้งแนะให้  
ผู้ทุกข์ยากเหล่านั้น "คืน" ให้ความทุกข์เหล่านั้นหมดไป เพราะไม่มีใครจะแก้ปัญหาเหล่านั้น  
ได้นอกจากพวกเขาเหล่านั้นเอง

แม่แต่เศษอิฐหินยังคืนโดย  
สายฝนโบยกระหน่ำซ่าซาซา  
แล้วชีวิตคิดหวังหลังน้ำตา  
ใครจะว่าเราแพ่แก่ชีวิต ?  
จักกัคพันกลั่นฝำไม่ลาถอย  
หวังที่ลอยเลื่อนไกลไปที่อื่น  
กลับมาจริงพริ้งพริ้งและยังยืน  
คงสถันโดยศรัทธาที่ถลารอ<sup>1</sup>

และ

หากแมนชีฟไม่สิ้นคั้นกระเคือก  
จักไม่เลือกหนักแบกแลกไวกอน  
ขอแต่เจ้าขวัญตาไรอาวรณ์  
ไค้พักนอนเอาแรงแกร่งพรงนี้<sup>2</sup>

บทพอยกรอง 2 บทนี้ เปลื้อง วรรณศรี ไขปลอบใจคนยากจน พร้อมทั้งปลุกใจ  
ให้เขาสู้ความทุกข์ยากในชีวิตต่อไป เพื่อชีวิตที่ดีกว่าในวันรุ่งขึ้น

<sup>1</sup> เปลื้อง วรรณศรี, "โดยศรัทธาที่ถลารอ", ปิฎกภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 82  
(10 กุมภาพันธ์ 2501), หน้า 25.

<sup>2</sup> เปลื้อง วรรณศรี, "ข้างกองไฟ", ปิฎกภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 84 ( 24 กุมภาพันธ์  
2501), หน้า 25.

ข. นอกจากจะปลอมใจและปลุกใจประชาชนแล้ว เปลื้อง วรรณศรี ยังชี้ให้เห็น  
 คนตอของปัญหาเหล่านั้นควยว่า เกิดจากการแบ่งชนชั้นในสังคม และชนชั้นที่ใดเปรียบกว่าก็  
 หลอกลวงผู้ทุกข์ยากให้เชื่อเรื่องเวรกรรม ว่าทำให้เขาทุกข์ยากเช่นนั้น เพื่อมิให้ประชาชน  
 คิดใควว่า แทจริงปัญหาในชีวิตเกิดจากผู้มีอำนาจในสังคมนั้นเอง

แทเวียงสวรรคชนฟ้าปักคาหลัง  
 เราแต่ตั้งหน้าสร้างอย่างนาเศรา  
 คนที่นอนชอนทองประคองเอา  
 คอยแต่เฝ้าเลาหลอกบอกว่าเวร  
 เวรอะไรที่ไหนใสมานอ  
 เวรที่ป่อยอหมคปกณเร เดร  
 เวรที่คนเข่นกันมากันแกมต  
 มันควรเข่นขับไส ไปนรก<sup>๑</sup>

เกิดเป็นคนจนมีอยู่ที่กรรม  
 บาบเคยทำปางบรรมมันตามลา  
 ใครทำดี คีตติค ผิดผิดพา  
 เป็นกรรมมาเข่นนี้แหละพี่น้อง

...  
 สอนให้คนใดเปรียบยิ่งใดเปรียบ

คนที่เพียบหลังคคยั้งกคชี่

คนที่รวบรวยตนพนทวิ

แต่คนที่ยากจนยิ่งชนแคณ

เอออนาถปราชญ์ปรุกพุกคปกค

<sup>๑</sup> นายสาณ, "กรรมเวร ?", ปิตุภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 57 (23 พฤษภาคม 2500),

ซอน เรนกฎสังคัมโสมมแสน  
 ปลอดภัยตัวกลัวสิ้นวิมานแมน  
 ที่พวกแผนศักดิ์คินารวมมาครอง <sup>1</sup>

ค. เรียกร้องให้ประชาชนช่วยปรับสภาพชีวิตชนบท โดยเฉพาะอีสานให้ดีขึ้น

เปลื้อง วรรณศรี เป็นชาวอีสาน และเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ในภาคอีสาน ฉะนั้น เขาจึงมองเห็นปัญหาความยากแค้นของชาวชนบทโดยเฉพาะชาวอีสานหลายกรณีด้วยกัน เขาเห็นวาระรัฐบาลไม่ให้ความสนใจอีสานเท่าที่ควร ทำให้อีสานซึ่งแห้งแล้งอยู่แล้วมีความแร้นแค้นมากยิ่งขึ้น เขาจึงวิงวอนให้ประชาชนชาวไทยนึกถึงชาวอีสานให้มาก และร่วมมือกันช่วยเหลือระดับความเป็นอยู่ของชาวอีสานให้ดีขึ้นกว่าเดิม

เมื่อใดท่านหยิบแก้ว	สุรา
จ่อปากอยากเฮฮา	คิบบาง
คือ เลือดและน้ำตา	คนยาก
เคลระระคนกว้างขวาง	ควันไว้ในทรง <sup>2</sup>

เขาเรียกร้องให้ผู้มีชีวิตที่สุขสมบูรณ์เห็นใจคนยากจนบ้างในเวลาที่เขาเหล่านั้นสนุกสนานนั้น คนยากจนอีกเป็นจำนวนมากไม่มีข้าวจะกิน และอยู่ด้วยความยากลำบากมาตลอดเวลา

โอ! อีสานปานนี้เต็มทีหนอ  
 น้ำตาลล่อหุรยุดไปทุกหน  
 ไปที่ไหนใครรับคัพหึ่งอล

<sup>1</sup> นายสง, "ปราชญ์เอ๋ยปราช ", ปิฎกภูมิ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 108 (11 สิงหาคม 2501), หน้า 29.

<sup>2</sup> นายสง, "จากแก้วเหล่า . . .", ปิฎกภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 83 (17 กุมภาพันธ์ 2501), หน้า 29.



มีแต่คนร่อกหาอาหารเกรี้ยว  
 ขอชาวปลาอาหาร! ของานท่า !!  
 คือเสี ยงพรำเพรียกไกลควยใจเหี่ยว  
ชาวอีสานแข่งข่อยารอเหี่ยว  
สายเลือดเขี้ยวในกายหมายแกทุกข<sup>1</sup>

เขาเรียกร่องให้ชาวอีสานทั้งมวลรวมมือกันแก้ไขสภาพอีสานให้ดีขึ้นกว่าเดิม นอกจากนั้นยังขอร่องให้คนไทยทั้งชาติช่วยเหลือชาวอีสานด้วย

#### ง. วิจารณ์รัฐบาลผู้ปกครองประเทศ

เปลื้อง วรรณศรี เป็นทั้งผู้แทนราษฎร นักหนังสือพิมพ์ และนักประพันธ์คนสำคัญของไทย ในฐานะที่เขาโคกถูกคลั่งกับสภาพชีวิตอย่างสามัญชน และอย่างผู้รวมปกครองประเทศ ทำให้เขากลายเป็นปากเสียงแทนประชาชน วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลสมัยนั้นไว้อย่างรุนแรงว่า การปฏิวัติเปลี่ยนคณะรัฐบาลเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 นั้น แท้จริงเป็นเพียง "เหล่าใหม่ในชุดเก่า" คือเปลี่ยนตัวผู้บริหารเท่านั้น ทั้งที่นโยบายและโครงสร้างยังคงเดิม เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการปฏิวัติก็มีโครงสร้างสิ่งใหม่หรือสิ่งที่ดีกว่าให้แก่ประชาชนในประเทศยังคงความเป็น "เผด็จการ" อยู่เช่นเดิม

เพียงสัญญากรรมจากลมปาก  
 ใจจากเชื่อโคหรือไมแวง  
ทุกครั้งที่รัฐประหาร การเปลี่ยนแปลง  
เพียงตำแหน่ง และคนผานพนไป  
 ที่มาใหม่ก็อย่างเก่าเหล่าซวดเคิม

<sup>1</sup> นายสง, "ชาวอีสานแข่งข่อยารอเหี่ยว...", ปิตุภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 71 (19 สิงหาคม 2500), หน้า 30.

ชั่วแต่เติมน้ำเกล้าเขาไปใหม่  
ประวัติศาสตร์ขำรอยคอยแหว่งใจ  
นำตาใครเลาหว่า ? นำตาเรา ๑

และ

พวกผมคอย.. คอยหาย.. ขำร้ายเหลือ มาตกแกชุนศึกกักระไร ...	อำนาจเหนือเกล้าให้ไปไว้ไหน ? นายทุนใหญ่, ที่ดิน, ดินตะครุบ ... 'อธิปไตย' หมายถึง "อำนาจการกษัตริ" อำนาจบีบคดกดประชา ประชาโชหลังคองยุงทุกหน้า ไปจนกว่าสิทธิเสรีใดมีจริง 2
'ประชา' แปลว่า "คนจนทั้งหลาย" ประชาธิปไตยความหมายมี- ต้องตำราแต่กิจการบ้านตะโก 'ชาติ' แคว้น, อันเราเศรณำตา	

ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างตรงไปตรงมาเช่นนี้ จึงทำให้ เป็ลื่อง วรรณศรี ถูกจับตามองตลอดเวลา และถูกจับในข้อหาหมิ่นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในวันที่ 21 ตุลาคม 2501 พร้อมกับนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ และนักประพันธ์หลายร้อยคน ในสมัยที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ในค่านรูปแบบการเสนอเนื้อหานั้น เป็ลื่อง วรรณศรี นิยมใช้กลอนสุภาพเป็นหลัก ลักษณะงานของเขาตรงไปตรงมามีเนื้อหาที่เข้มข้น และไม่อาศัยสัญลักษณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น วิธีการเสนอเรื่องของเขาคล้ายคลึงกันทุกบท คือเขาจะเริ่มจากการพรรณนาความทุกข์ยากของประชาชน แสดงให้เห็นความสิ้นอาลัยตายอยาก หมดหวังในชีวิต เพราะทุกขที่รุมเร้ามันมีทั้ง

<sup>1</sup> นายสง, "เกล้าใหม่ในชวคเก่า", ปิฎกภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 77 (30 กันยายน 2500), หน้า 23.

<sup>2</sup> นายสง, "วันชาติที่เปนสนิม", ปิฎกภูมิ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 101 (23 มิถุนายน 2501), หน้า 26.

ทุกซ์จากธรรมชาติ จากชนชั้นที่สูงกว่า และจากนโยบายของรัฐบาลเอง หลังจากนั้นเขา  
จะเริ่มปลุกความรับผิดชอบของคนอ่านให้รับรู้อุญหานั้น ๆ และหาทางแก้ไข ทางออกของ  
เปลื้อง วรรณศรี มักจะอยู่ในบทสุดท้าย ซึ่งเป็นการขมวดปมและตอบคำถามภายในเรื่องไป  
ในตัว นับว่าเป็นวิธีการที่น่าสนใจ พอ ๆ กับนาเบือ เพราะความซ้ำซากในลีลาเช่นนั้น  
เช่น บทรอยกรองปลุกพลังประชาชน เขาจะเริ่มต้นควยลีลาทำนองที่ว่า

ต้นแต่เขาเขานอนเมื่อคอนคึก  
ไม่เคยนั่งคอยหรือถอยหนี  
ทองอาบเหงื่อต่างน้ำประจำปี  
ไม่เคยมีพอกินแทบสิ้นใจ <sup>1</sup>

และจะพรรณนาความทุกข์ร้อนของประชาชนไปเรื่อย จนกระทั่งลงท้ายว่า

ทำแต่งงาน, ตานลิตธิอิสระ  
ไม่มี; จะพิทักษ์ตนใครลหรือ ?  
อำนาจอยู่ที่เขา เรากะปือ  
แอกอันต่อท้ายคอ รอไว้ไย ? <sup>2</sup>

ภาษาของ เปลื้อง วรรณศรี เป็นที่น่าสนใจตรงที่ว่า เขาไม่เคยใช้ศัพท์ต้องแปล  
หรือศัพท์ที่ยากเกินเข้าใจเลย ศัพท์ของเขาจะเป็นศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีสำนวนพูด  
ปนอยู่บาง เช่น

ให้มีชาติคกนหมอไม่ทอดย ไม่ตองคอยอวยพกรักนอหดับ  
ส่วสี่จะคิไคยั้งใจครับ ถ้าไทรนับแสน ๆ ใส่แขวนบาน

1-2 เปลื้อง วรรณศรี, "ควยแรงและแรงเท่านั้น", ปิตุภูมิ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 93  
(28 เมษายน 2501), หน้า 23.

เลิกสวัสดิ์ชัย ๆ ขากฤษสง  
ที่ลงแรงแบ่งผลเอาจนอาน

ชีพจักคงพันคนขึ้นตระหง่าน  
ยังมีมารโทยเอาเราก็จม<sup>1</sup>

และ

ถามปลวกเหมือนมีตุค พดไม้ไค  
มีตาไวมองเหมอเออไมหือ  
มีมือไวกราบกรานประสานมือ  
มีหัวค้อตางชีเลื่อย เนื่อยเนยชา<sup>2</sup>

ลักษณะภาษาทั้งนี้เองช่วยให้ทรอยกรองของ เปลื้อง วรรณศรี มีคุณค่าขึ้นอีก  
มาก เพราะสื่อความหมายใคงายและชัดเจน สื่ออารมณ์ไครวคเร็วไมคิตที่ค้พท และเหมาะ  
สำหรับให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นผู้มีการศึกษาน้อยอาน เพราะไมคองเสียเวลา  
คิตและทำควาเข้าใจอยางบทรอยกรองของ "นายผี" แตกมีผลคอดูประพันชเซนกัน คือ  
ควยลักษณะทั้งายแกการเข้าใจน้เอง ทำให้เสียผลประโยชน์จากบทรอยกรองของเขารูจัก  
เขาคี้ช้น และจับกุมเขาในขอหามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ถึง 2 ครั้งควยกัน ในขณะที่  
"นายผี" หนีรอดจากการจับกุมไคทุกครั้ง

แต่นั้นปลายชีวิตของผูประพันชทั้งสองน้ก็คล้ายคลึงกัน คือ เขาหายหน้าไปจากวง  
วรรณกรรมและสังคมไทย ตั้งแต่ยุคมีคแห่งวรรณกรรมหลัง พ.ศ. 2501 จนกระทั่งปัจจุบันนี้  
ยังไม่เป็ คเผยวเขาอยูที่ไหนและทำอะไรอยู

### 3.3 คำประพันชทรอยกรองระยะแรกของ จิตร ภูมิศักดิ์

จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นนักประพันชและนักเขียนรุนใหม่ ที่เพ็งกาออกมาจากแคววง

<sup>1</sup> นายสาาง, "ส.ค.ส. 2499", ปิตุภูมิ, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (10 มกราคม 2499),  
หน้า 23.

<sup>2</sup> กวีประชาชน "อิสรภาพที่คองแม่มือขอ", หน้า 75.

หนังสือในมหาวิทยาลัย มาสู่วงการหนังสือภายนอก ชื่อของเขาเป็นที่รู้จักดีตั้งแต่ในสมัยนั้น จนกระทั่งปัจจุบันนี้

จิตร ภูมิศักดิ์ มีผลงานปรากฏในวงวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในคานาร้อยแก้วนั้น จิตร เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ สารเสรี และวารสารปัทมณี เอื้องฟ้า ฯลฯ โดยใช้นามปากกาต่าง ๆ กัน เช่น ทีปกร, ศิลป์ พิทักษ์ชน, สมชาย ปรีชาเจริญ, สมสมัย ศรีสุทรพรรณ และ ศานติ สัตยปางกูร ส่วนงานประพันธ์ร้อยกรองนั้นในช่วงแรกเขาใช้นามปากกาว่า ศรีนาคร, ขวัญนรา ต่อมาในสมัยหลังใช้นามปากกา กวีการเมือง กวีศรีสยาม และ เพื่อนเก่า ซึ่งทั้งนี้อาจจะมีนามปากกาอื่น ๆ อีกมากที่ยังคนไม่ใคร่ว่าเป็นนามปากกาของ จิตร ภูมิศักดิ์ หรือไม่

จิตร ภูมิศักดิ์ เริ่มประพันธ์งานร้อยแก้วและร้อยกรอง เมื่อเป็นนิสิตใหม่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานร้อยแก้วระยะนั้นได้แก่บทความทางวิชาการเกี่ยวกับภาษาไทยและประวัติศาสตร์ ลงพิมพ์ในหนังสือปาริชาติและวงวรรณคดี ส่วนบทร้อยกรองบทแรกได้แก่ ผลงานในหนังสือ "อักษรานุกรณ ฉบับคอนรับน้องใหม่ ปีการศึกษา 2493" เรื่อง "วีจี้จากน้อง" โดยใช้คำประพันธ์ประเภทฉันท์ ซึ่งเขาประพันธ์ได้อย่างไพเราะ จนอาจกล่าวได้ว่าแววกวีของเขาได้ปรากฏอย่างชัดเจนในบทร้อยกรองบทแรกของเขา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พลังใจก็ให้ยกย่อง	และประคองประคับศรี
เพื่อขวัญจะมั่นอนุชะปรี-	คิมิอาจนางแห่ง
รวมรักสมัคระสมาน	วิชาการจะรวมแรง
สัมฤทธิ์ก็คติจะคำแคง	คณะวัฒนธรรมจรชัย <sup>1</sup>

<sup>1</sup> ชลธิรา กลัค้อยู, "วิวัฒนาการร้อยกรองของ จิตร ภูมิศักดิ์", วรรณคดีของปวงชน, หน้า 161.



บทร้อยกรองในระยะต่อมาเข้าใจว่าคงมีอีกมาก และอยู่ในแวดวงหนังสือในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ต่อมาในระหว่างที่เขาถูกพักการเรียนระหว่าง พ.ศ. 2496-2498 ก็เริ่มมีผลงานของเขาลงในหนังสือภายนอกบาง เช่น กะดิ่งทอง โดยเฉพาะในระยะ พ.ศ. 2500 ซึ่งเขาสำเร็จการศึกษาแล้วนั้น มีบทประพันธ์ของเขามากหลายปรากฏอยู่ใน "นิติศาสตร์ 2500" และ "ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน"

ระหว่างที่ จิตร ภูมิศักดิ์ เริ่มผลิตผลงานใหม่ ๆ นั้น นักเขียนและนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในสังคมขณะนั้นมีหลายคน ได้แก่ "นายผี" "ทวีปวร" เป็ลื่อง วรรณศรี อุษเชนี และ บรรจง บรรเจอดศิลป์ จากการสำรวจผลงานของ จิตร ภูมิศักดิ์ เปรียบเทียบกับนักประพันธ์ดังกล่าว เข้าใจว่าเขาคงจะได้รับอิทธิพลจากนักประพันธ์ดังกล่าวไม่มากนักน้อย ในด้านแนวความคิดนั้น เขาน่าจะได้รับอิทธิพลของ "นายผี" และบรรจง บรรเจอดศิลป์ อยู่ไม่น้อย เพราะทั้ง 2 ท่านนี้เขียนบทความวิจารณ์ปรากฏอยู่มาก โดยเฉพาะ "นายผี" นั้น จิตร ภูมิศักดิ์ เคยกล่าวชมไว้หลายครั้งในผลงานวิจารณ์ของเขา

ทางด้านรูปแบบคำประพันธ์นั้น เขามีลักษณะหลายอย่างที่ต่างจากกวีคนอื่น ๆ แต่ก็มีลักษณะบางอย่างของเขาที่ใกล้เคียงกับงานของกวีรุ่นก่อน เช่น เป็ลื่อง วรรณศรี และ อุษเชนี โดยเฉพาะ อุษเชนี น่าจะมีอิทธิพลต่อ จิตร ภูมิศักดิ์ มาก ทั้งนี้เพราะเธอเป็นอาจารย์สอนเขา และมีความสนิทสนมกันพอสมควร

บทร้อยกรองของ จิตร ภูมิศักดิ์ ในช่วง พ.ศ. 2498-2501 มีอยู่ไม่มากนัก เนื้อหาของบทร้อยกรองดังกล่าวเสนอให้เห็นแนวความคิดของเขาในระยะนั้นได้คือว่า เขาไม่พอใจสภาพสังคมที่กดขี่ขูดรีด คนรวยรวยล้นฟ้า และคนจนก็ยิ่งยากจนมากขึ้น เขาเป็นคนอ่อนไหว มีมนุษยธรรม และรักความเป็นธรรมในสังคม ผลงานของเขาจึงสะท้อนภาพสังคมระยะนั้นได้อย่างชัดเจน เต็มไปด้วยอารมณ์ มีการเสียดสีประชดประชันอย่างรุนแรง เนื้อหาของบทร้อยกรองดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะหนึ่ง คือ มีพื้นฐานความคิดตามแนวทางมาร์กซิสต์ แสดงให้เห็นว่าในระยะนั้น จิตร ภูมิศักดิ์ น่าจะได้มีโอกาสศึกษาปรัชญาลัทธิมาร์กซ์มาอย่างคึกแล้ว อีกทั้งได้เห็นตัวอย่างจากสภาพสังคมจริงในขณะนั้น จึงถ่ายทอดความคิดออกมาได้อย่างเป็นระบบ เนื้อหาดังกล่าวแยกได้เป็น 3 ประเด็น คือ



- (1) วิจารณ์หญิงไทย และทัศนคติที่มีต่อหญิงไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน
- (2) วิจารณ์คตินิยมในสังคมแต่โบราณ
- (3) ถ่ายทอดความคิดแนวสังคมนิยมด้านต่าง ๆ เช่น คุณค่าของแรงงาน , ศิลปเพื่อชีวิต และ การศึกษาเพื่อประชาชน ปรากฏเป็นตัวอย่างแทรกอยู่ในงานวิจารณ์ของเขา

(1) การวิจารณ์หญิงไทย และทัศนคติที่มีต่อหญิงไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

จิตร ภูมิศักดิ์ มีแนวความคิดคล้ายคลึงกับวีกลุ่มก้าวหน้าหลายคน เช่น "นายผี" "ทวีปวร" , และ เปลื้อง วรรณศรี ที่ทนไม่ไหวกับทัศนคติที่เหยียดหยามหญิงไทยว่าเป็นเพียง "นางบำเรอ" หรือ "วัตถุบำกความใคร่" ของชายเท่านั้น เขากล่าวว่า เรามีความคิดที่ผิด ๆ ในเรื่องนี้ เพราะเรามองผู้หญิง "ควยสายตาที่สวมแว่นตัมหา" <sup>1</sup> เสมอ เขาต้องการเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยทั้งชายและหญิงให้เลิกความคิดเช่นนั้น และหันมาช่วยกันสร้างสรรค์สังคมที่เป็นธรรมดีกว่า

จิตร ภูมิศักดิ์ เคยกล่าววิจารณ์วรรณคดีไทยหลายเล่มว่า บทชมโฉมในวรรณคดีเหล่านั้นมิได้เป็นศิลปะเลย หากมีลักษณะ "อนาจาร" มากกว่า ทั้งนี้เพราะบรรยายภาพเรือนร่างของผู้หญิงราวกับมิได้สวมใส่สิ่งใด เขาได้อาศัยลักษณะของวรรณคดีเหล่านั้นกล่าววิจารณ์หญิงไทยในสมัยนั้นไว้ว่า

สองสคนโถมชอยงาน	งอนหงาย
อึดอวบเอิบกามนาย	เจ็ดท่า
ตาวาวระวายประกาย	ไกวกวาด
ยิ้มยิ้มยิ้มเยาะฟ้า	ยั่วฟ้ายอเย็น
คำเนินทวยระทศแท้	เทียวหนอ
มายสะโปกสองเพลาคลอ	คลังเคลน

<sup>1</sup> ทัพกร , ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน , หน้า 62.

ชคานคือ เพ็ลคแพล็ดมร๑

ทวยระหัดสะท๑นเตน

...

เช๑เจ็ยวโฌมเจ็ดเต

ชวัญ๑ราชฎร๑ท๑ทวยใน

ผุง๑เช๑ชุก๑เช็ญ๑ใจ

เห็ญ๑ห๑ย๑ค๑เบ็ญม๑ฎ๑ก

ท๑ก๑ชวัญ๑เช๑ผ๑ก๑ไว

จ๑ริง... เต๑ห๑ก๑ใ๑ส๑ดู

ส๑อง๑ม๑ือ๑เพ็ญ๑งาน๑ช๑

จ๑ง๑หน๑ู๑เช๑เอ๑ย๑ฮ๑

ร๑ค๑รูป๑ โ๑ย๑แม

ค๑บ๑เต๑น๑ค๑ว๑ค๑ว

...

พ๑ญ๑ไทย๑ แม๑ฮ๑

เท๑ศ๑น

เจ็ย๑น๑ช๑ค๑ จ๑ริง๑แม

ก๑อง๑แ๑ว๑ก๑น๑ชวัญ

ว๑าง๑พ๑ญ๑ จ๑ริง๑ถ๑

ส๑ร๑าก๑หน๑า

ช๑าว๑ราชฎร๑ น๑น๑ฮ๑

โ๑ษ๑ร๑ู๑พร๑อง๑พ๑ญ๑ไทย๑ ๑

เขาเลียนแบบนิราศโบราณที่กล่าวถึงนางที่รัก มาใช้วิจารณ์หญิงไทยผู้เขาประกวดนางงาม และได้รับยกย่องว่าเป็น "ยอดพญไทย" โดยกล่าวพรรณนารูปร่างที่ยั่วชวนใจไว้อย่างละเอียด และสรุปในมุกกลับไวว่า

ย๑ด๑พ๑ญ๑ไทย๑แท๑จ๑ริง๑น๑น๑ มี๑ใ๑ช๑ม๑า๑เค๑น๑ต๑าก๑หน๑า๑ว๑ค๑ความ๑ไป๑เช๑น๑น๑น๑ มี๑ใ๑ช๑ม๑า๑แบ๑ง๑ซ๑ิง๑ม๑ง๑ก๑ฎ๑อัน๑สร๑าง๑ค๑วย๑เงิน๑ของ๑ประ๑ชา๑ชน๑ม๑ท๑าง๑งาน๑เห็ญ๑ห๑ย๑ค๑ย๑อย๑เช๑น๑น๑น๑ ห๑ก๑ไ๑ค๑แ๑ย๑ซ๑ิง๑ใ๑ช๑ม๑ือ๑ท๑ง๑ส๑อง๑ช๑าง๑ท๑าง๑งาน๑เพ็ญ๑รับ๑ใ๑ช๑ม๑วล๑ประ๑ชา๑ชน๑ เพ็ญ๑ช๑ว๑ย๑ใ๑ห๑ประ๑ชา๑ชน๑มี๑ส๑ถ๑า๑พ๑ช๑ี๑ว๑ิต๑ค๑ี๑ชน ๒

นอกจากทรอยกรองเบาะเย้ยสตรีไทยแล้ว จิตร ภูมิศักดิ์ ยังได้ตั้งคำถาม ถ้าม

<sup>1</sup> ชลธิรา กลัดออย, วรรณคดีของปวงชน, หน้า 173-174.

<sup>2</sup> ทีปกร, ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน, หน้า 64.

ว่าความงามของหญิงอยู่ที่ไหน โดยมองหลายมุมหลายประเด็น และในที่สุดก็สรุปคำตอบไว้ว่า

สหายเอ๋ย

คำเฉลยต่อไปนี้เขาที่ใหม่

สวยเพราะทำงานแข่งกรานแกร่งไกร

เพื่อช่วยมวลชนไทยที่มีคมน

...

จึงตื่นเกิด! รูว่าตนสามารถ

จงองอาจอวยยอมให้ใครเหยียบย่ำ

แม่แห่งลูก, แม่แห่งโลก, แม่แห่งธรรม

สองมือแมนแม่แกร่งคำโลกและคน<sup>1</sup>

## (2) การวิจารณ์คตินิยมในสังคม

จิตร ภูมิศักดิ์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคตินิยมต่าง ๆ ในสังคมไทยไว้หลายประการ ทั้งที่เป็นคตินิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและความเชื่อทางศาสนา จิตร ภูมิศักดิ์ วิจารณ์ปรัชญาชีวิตที่ว่า "ชีวิตคือการต่อสู้" ไว้ว่าแท้จริงคนเราโดยเฉพาะคนยากจนไม่มีโอกาสจะสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่า เพราะสังคมที่มีความแตกต่างทางฐานะกำหนดให้เขาต้องทำงานหนักเพื่อหาเลี้ยงชีวิตไปวัน ๆ คนที่จะสู้ได้คือ ผู้ที่มีอำนาจเหนือประชาชน และเขาต่อสู้ขี้เขี้ยวกันเองเพื่ออำนาจและความสุขส่วนตัวที่ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนเลย จิตร ภูมิศักดิ์ ได้เสนอความคิดเห็นนี้ออกมาอย่างเเนนหนััน สะท้อนความพลงพลาในอารมณ์ได้คั้งนี้

ชีวิตคนจนนี้มีวงวัฏ

เพียงปั่นกัณฑ์ทำงานกรานแคคแข็ง

<sup>1</sup> ศรีนาคกร, "เพื่อเธอสวยเหมือนชนนไช้เซเลย", เสียงนิสิต, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3



เราเช่าทำงานเหมืองกาลตก ไถ, คราก, หวานอยู่กึ่งกลางแคคฝน  
 จับอีเคอเบอเรือเบียงเหวียงเวียนวน กลับยังจนเพราะอะไร เพราะไครรร  
 ...

อยากัวร์องอคูยูคอยทา  
 วาสนาช่วยให้คิโคที่ไหน  
 สองมือนั้นปัญญาเรารวมเข้าไป  
 บันดาลได้ทุกทุกสิ่งจริงจริงเอ๋ย<sup>1</sup>

นอกจากนี้ จิตร ภูมิศักดิ์ ยังได้วิจารณ์ความเชื่อทางศาสนาเรื่องการทำบุญเพื่อผลบุญไว้ว่าเป็นความเชื่อที่ผิด เพราะการทำบุญไม่ใช่หลักประกันว่าบุคคลนั้นจักต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม มีคนจำนวนไม่น้อยที่ทำบุญตามประเพณีโดยที่มีใจซำระกลางจิตใจให้บริสุทธิ์มีเมตตาธรรม เขาให้ความเห็นว่าแทนที่เราจะทำบุญ เราควรจะมาช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น พัฒนาชนบทให้เจริญ ทำให้ประชาชนทั่วไปมีความสุขจะดีกว่า และเมื่อนั้นวัดวาอารามก็จะมีความดีขึ้นเองตามลำดับ

ถึงแม้ว่า จิตร ภูมิศักดิ์ จะพิจารณาความเชื่อทางศาสนาและคตินิยมในสังคมไทย เขาก็มิได้โจมตีศาสนา หรือแสดงว่าเขาเสื่อมศรัทธาในศาสนา หากเขาวิจารณ์บุคคลที่อาศัยรูปแบบของศาสนามาหลอกลวงประชาชน และทำให้ประชาชนงมงาย เฉื่อยชา ไมเคิดจะแก้ไขสภาพที่ดำรงอยู่ โดยฝากความหวังไว้กับชาติหน้า เขาได้ปลุกเร้าให้ประชาชนเหล่านั้นตื่นตัว และมองสังคมในแง่ใหม่ที่นาสนใจไม่น้อย

(3) การถ่ายทอดความคิดแนวสังคมนิยมคานตาง ๆ

เนื้อหาประเด็นนี้ ได้แก่เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในบทร้อยกรองสั้น ๆ ของ จิตร ภูมิศักดิ์

<sup>1</sup> ศรีนาคร, "วาสนาตัวเดียวเจียวทำเชิญ", เสียงนิสิต, ปีที่ 1 ฉบับที่ 7

ที่กระจายอยู่ในวารสารต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างประกอบข้อคิดเห็นของเขา บทร่ายกรองเหล่านี้มีทั้งที่เขาแต่งขึ้นเอง และแปลมาจากต่างประเทศ รวมทั้งเนื้อเพลงบางเพลงที่เขาแต่งขึ้นในช่วงนั้น ซึ่งชี้ให้เห็นแนวความคิดของเขาที่ยกย่องคุณค่าของแรงงาน มุ่งผลประโยชน์ของประชาชน และรวมพลังประชาชนสร้างสังคมใหม่ที่ดีกว่าเดิม บทร่ายกรองเหล่านี้ทำให้เนื้อหาในบทความเหล่านั้นเข้มข้น ชัดเจนขึ้น และเรียกร่องความสนใจได้มากขึ้นด้วย

บทความส่วนมากของ จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ ฉะนั้นจึงมีบทร่ายกรองวิจารณ์ศิลปะปรากฏอยู่ด้วยในผลงานเหล่านั้น เขาเห็นว่าศิลปะที่แท้จริงแล้วจะต้องเป็นศิลปะที่มีประโยชน์ต่อประชาชนซึ่งอยู่ในขอบเขต "ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน" ศิลปะเพื่อศิลปะนั้นยอมไม่มี นอกจากนั้นเขายังโยงไปถึงเรื่องอื่น ๆ ด้วยว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมย่อมสัมพันธ์กับประชาชน การศึกษาก็ควรศึกษาเพื่อนำไปทำประโยชน์ให้ประชาชนด้วย เขายกบทร่ายกรอง 2 บทนี้ ในบทความของเขาหลายครั้งด้วยกัน คือ

ศิลปะทั้งดวงตองเกือ... เพื่อชีวิต  
ของมวลมิตรผู้ไซ่แรงทุกแห่งหน  
ไซ่เพื่อศิลปะอย่างที่มีสัปคน  
ไซ่เพื่อคนศิลปินชีวินเคียว <sup>1</sup>

และ

เรียนไซ่เพื่อตนเองโหนงเหงไป  
เพื่อรับไซ่มวลมหาประชาชน <sup>2</sup>

นอกจากนี้ ก็มีบทร่ายกรองที่แปลจากต่างประเทศ ถ่ายทอดอุดมคติที่กลมกลืนกันในสังคมยึดถืออยู่ คือ เสียดสีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน มีทั้งที่เป็นบทแปลจากภาษาจีน และภาษาอังกฤษ

1-2 ศานติ ศักยงกูร, "ศิลปะเพื่ออะไร", เสียงนิสิต, ปีที่ 1 ฉบับที่ 8.



บทที่แปลมาจากภาษาจีน เป็นส่วนหนึ่งของบทร่ายกรองของ "หลู่ซัน" ซึ่งให้ความ  
ความอดทนกราวแกร่งของคนรุ่นใหม่ในสังคม ที่ยอมอุทิศตนเพื่อรับใช้ประชาชน เขากล่าว  
ไวว่า

แม่คนพันบัญชีหน้าเยย  
จงขวางคิ้วเป็นชาเจยเกิดสหาย  
ตอผองเหล่านวชนเกิดกรนราย  
จงนอมกายกมหัวเป็นจ้วงงาน<sup>1</sup>

มีบทร่ายกรองอีกบทหนึ่งที่ จิตร ภูมิศักดิ์ แปลมาจากภาษาอังกฤษ และเขามักใช้อ้าง  
เสมอ เพื่อแนะนำการทำงานเพื่อประชาชนของเขา บทร่ายกรองบทนี้แปลมาจากงาน  
ของ "อาเวตีก อีสากยัน" กวีประชาชนแห่งอาร์เมเนีย ซึ่งให้เห็นว่าเขารักประชาชน และ  
เสียสละเพื่อประชาชนมากเพียงใด

เพื่อลบรอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์  
สักพันชาติจักสู้ม้วยควยหตุหรรษ  
แมนชีฟ้าใหม่มีเหมือนหวังอีกครั้งครัน  
จึ่งนอมพลีชีพนบนเพื่อมวลชน<sup>2</sup>

บทร่ายกรองบทนี้ จึงเป็นบทสรุปแนวความคิดของ จิตร ภูมิศักดิ์ ที่มีต่อสังคมไทย  
ได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งประกาศอุดมการณ์ในชีวิตไว้อย่างพร้อมมูล

<sup>1</sup> ศิลป พัทธ์ชุน, "ภารกิจในป่าใหม่ของศิลปิน", ปิตุภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 39  
(7 มกราคม 2500), หน้า 28.

<sup>2</sup> ทีปกร, ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน, หน้า 203.

รูปแบบคำประพันธ์ของ จิตร ภูมิศักดิ์

จิตร ภูมิศักดิ์ ใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนเป็นหลัก แต่กลอนของเขามีได้มีกำหนดแน่นอนตายตัวตามกฎหมายเกณฑ์ว่าวรรคหนึ่งต้องมี 8 คำ กลอนของเขาสามารถยืดหยุ่นคำได้ตามเสียงในวรรคนั้น หากใช้คำเสียงหนักและเน้นความหมายทุกคำ ก็จะมีคำไม่มากนัก หากเป็นคำเสียงเบา ๆ สามารถรวบได้ เขาก็อาจจะใช้คำมากขึ้น บางครั้งเกิน 9 คำไปก็มี โดยเฉพาะที่อาศัยภาษาสนทนาเป็นรูปแบบ เช่น

ขอโทษครับ ขอโทษครับ (ผมขยับเข้านั้น)  
ผมนะมัน เซอชานยันตาจิว<sup>1</sup>

และ

อีกอย่างหนึ่งสงครามถือความขัดแย้ง  
ระหว่างผู้ซุกรีตที่แก่งแย่งกันหัวมัน  
มันเกณฑ์เราไปตายเล่นเป็นพันพัน  
เรารบกันมันยืมเยาะ... กินเสียเหนาะเหนาะนี่กระไร<sup>2</sup>

ภาษาที่ จิตร ภูมิศักดิ์ ใช้ในบทร้อยกรองของเขามีหลายลักษณะ แต่คล้ายคลึงกันที่ความมีอิสระของภาษา คือ เขาเลือกใช้ศัพท์ตามความพอใจของเขา โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ตายตัว มุ่งสื่ออารมณ์เป็นสำคัญ

ในบทที่เขาต้องการเลียนแบบกวีโบราณ เขาก็ใช้ศัพท์โบราณได้อย่างคล่องแคล่ว แสดงถึงความแตกฉานทางภาษา พร้อมทั้งให้คำอธิบายประกอบ เช่น สตัน, ชดานคือ เป็นต้น

ในบทที่เขาต้องการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน เขาก็จะใช้ภาษาที่ง่าย มีภาษาพูดหรือภาษาสนทนาแทรกอยู่ รวมทั้งมีคำสะแลงและคำหยาบประกอบด้วย เช่น

1-2 กวีประชาชน, "สร้างสวรรค์ขึ้นที่ในโลกด้วยมือ", หน้า 31-33.



จิตร ภูมิศักดิ์ : ข้าเริ่มตนบนฟากฟ้าหลังคาแปก  
ออกมาแดกเหงื่อกษัตริย์ชานอุนานโซ  
เขาเริ่มตนบนตึกงามหลังวามไว  
ซากโหลล้มลิบชั่วพริบตา<sup>1</sup>

ด้วยเหตุที่รูปแบบคำประพันธ์ของ จิตร ภูมิศักดิ์ มีลักษณะเด่นหลายประการ เช่นนี้ สามารถเรียกความสนใจจากคนอ่านและสร้างมโนภาพได้ดี ช่วยสื่อความหมายในเนื้อหาที่หนักแน่นได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จิตร ภูมิศักดิ์ ก็มีข้อเสียดังกล่าวไม่มากนัก หลังจากที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 เขาก็หมดอิสรภาพที่จะเขียนต่อไป ถึงกระนั้นเขาก็ยังแอบเขียนผลงานอีกไม่น้อย และลักลอบส่งออกมาพิมพ์เผยแพร่ราว พ.ศ. 2507 โดยใช้นามปากกาว่า "กวีการเมือง" อันเป็นที่รู้จักกันดีในสมัยนั้น

### 3.4 กวีร่วมสมัย เปลื้อง วรรณศรี และ จิตร ภูมิศักดิ์

ในระยะที่ เปลื้อง วรรณศรี และ จิตร ภูมิศักดิ์ กำลังมีข้อเสียดังกล่าวนี้ ก็มีนักประพันธ์แนวก้าวหน้าเกิดขึ้นมามากมาย เช่น ผา เพลงไทย ช. สัจจวจี มโนรมย์ ระฆังทอง ฯลฯ ปรากฏผลงานใน "ปิตุภูมิ" และวารสารอื่น ๆ

ผา เพลงไทย เป็นนักประพันธ์ที่สนใจที่สุดในกลุ่มดังกล่าว ถึงแม้จะมีผลงานไม่มากนัก แต่ผลงานเหล่านั้นก็น่าสนใจ เพราะนอกจากจะเด่นด้วยเนื้อหาที่เข้มข้นไม่แพ้ เปลื้อง วรรณศรี แล้วยังปรากฏรูปแบบของเพลงพื้นบ้านอยู่ในผลงานดังกล่าวหลายบท

ในระยะเดียวกันนี้ และก่อนหน้านี้นักเขียนน้อย ไม่มีกวีคนใดใช้รูปแบบของเพลงพื้นบ้านเสนอเนื้อหาคนใด ๆ เลย หลังจากผลงานของครูเทพมา 10 กว่าปีมี ผา เพลงไทย เป็นคนแรกที่ริเริ่มนำเพลงพื้นบ้านกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งในผลงานของเขา และเสนอ

<sup>1</sup> กวีประชาชน, "สู้อย่างไรนักปรัชญาออกชาติ", หน้า 30.

ไว้โคนาสนใจไม่น้อย ทำให้นักวิชาการหลายคนต้องการคนคว่าว่า ผา เพลิงไทย นี่คือใครกันแน่

ระหว่าง พ.ศ. 2499-2500 เพลงพื้นบ้านเริ่มเข้ามามีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง มีประชาชนให้ความสนใจพอสมควร โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาเริ่มศึกษาค้นคว้าเรื่องเพลงพื้นบ้านกันอย่างจริงจัง ในจำนวนผู้ที่สนใจศึกษาเหล่านั้นมี จิตร ภูมิศักดิ์ อยู่ด้วย และเขาได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของเพลงพื้นบ้านว่าเป็นศิลปะประจำชาติอย่างหนึ่งที่ควรส่งเสริม เพราะเพลงพื้นบ้านเกิดขึ้นเพื่อรับใช้ชีวิตการทำงานหรือหลังการทำงานของชาวบ้าน เขาได้เขียนบทความเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านลงต่อเนื่องกันในหนังสือ ปิฎกภูมิ ในช่วง พ.ศ. 2500 และหลังจากนั้นเขาก็ได้ใช้เพลงพื้นบ้านเป็นรูปแบบคำประพันธ์แบบหนึ่งของเขา ปรากฏในงานช่วง พ.ศ. 2507

ก่อนที่จะวิเคราะห์ว่า ผา เพลิงไทย คือใครนั้น น่าจะได้ศึกษาเนื้อหาในบทร้อยกรองของเขาอย่างละเอียดเสียก่อน บทร้อยกรองของ ผา เพลิงไทย มีลักษณะความคิด แนวสังคมนิยมเช่นเดียวกับกวีกวีหน้าคนอื่น ๆ โดยเน้นหนักที่ชาวนาและเขาวชนเป็นสำคัญ

เนื้อหาของบทร้อยกรองของ ผา เพลิงไทย กล่าวถึงคุณค่าของแรงงานไว้หลายบท แรงงานของเขาหมายถึงแรงงานของชาวนาที่ปลูกข้าว เลี้ยงคนไทย มิได้เน้นที่กรรมกรตามเมืองใหญ่ เขากล่าวว่า แรงงานของชาวนามีค่ามากหากรวมพลังกันเขาสามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างสรรค์สังคมใหม่ให้ดีกว่าเก่าได้ บทร้อยกรองเหล่านั้นนอกจากจะชี้ให้เห็นคุณค่าของแรงงานแล้ว ยังปลุกให้ชาวนาตื่นจากสภาพท้อคอาลัยตายอยาก หมคหวังในชีวิต มาเป็นพลังของชาวนาที่แกร่งไกร ดังนี้

พื้นดินเป็นของเรา  
เขาคำแรงงาน

...  
ไม่ยืนขึ้นต่อสู้  
ไม่รวมกันจริงจัง

แต่ทองเขาเขาไถหวาน  
แต่ผลิตผลเขาชนไป

...  
ไม่ใ้กุสืทธิสมหวัง  
ไม่สมดังมโนนาถ



สองมือถือคันไถ	พลิกไผ่ให้สับสนต์
<u>สองมือคือแรงงาน</u>	มานะหาญสร รคสร้างเอา <sup>1</sup>
เหลียวมองมือหยาบกราน	ที่กว้างงานแพบควาคัน
หากรวมรวมทุกถิ่น	ก็มีมากสุดคณนา
เอามือนั้นถือคอบ	สองพิภพยอมแจมจา
ฉะนี้เราประชา	จะคิดขามความทุกซัโย ? <sup>2</sup>

ในบท "กำสรวลอิสาน" ผา เพลงไทย ได้ใช้ทำนองเพลงพวงมาลัย ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านเพลงหนึ่งมาใช้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตที่ยากแค้นของชาวอิสาน ซึ่งเกิดจากดินฟ้าอากาศ และรัฐบาลไม่สนใจจะช่วยเหลืออย่างจริงจัง ทำให้ชาวนาต้องขายนา แล้วไปเร่รอนหางานทำ แทนที่รัฐบาลจะช่วยเหลือด้วยการจัดชลประทาน เพื่อแก้ไขสภาพดินฟ้าอากาศ กลับให้ความสนใจในเรื่องการค้าอวูชกับต่างชาติมากกว่า ผา เพลงไทย จึงขอให้ชาวอิสานร่วมมือกันเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งพัฒนาอิสานโดยด่วน เขากล่าวว่า

(ลูกคู่) เออระเหยลอมมา ลอมมาโตฟ้าเมืองไทย  
 (ชาย) ลอมมาพบเพื่อนอิสาน ชักเชมชาน ปานดินสิ้นใจ  
 ฟ้าเอ๋ยไรฝน คนจนคอยหาย ดินเอ๋ยดินทราย พลิกพื้นใจ

(ลูกคู่) โขเอ๋ยอิสานแดนไทย ดินแดนไหนไปเหมือนเอ๋ย  
 (หญิง) สงสารคนจน ทนโซแรงงาน สงสารอิสาน กันการเหลือใจ  
 อุ่มลูกจูงหลาน ชมชานลาจาก อีสานตายซาก อยู่ไปไม่ไหว

<sup>1</sup> ผา เพลงไทย, "สองมือผู้พลิกแผ่นดิน", ปิตุภูมิ, ปีที่ 1 ฉบับที่ 12 (25 พฤษภาคม 2499), หน้า 25.

<sup>2</sup> ผา เพลงไทย, "จะคิดขามความทุกซัโย ?", ปิตุภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 59 (27 พฤษภาคม 2500), หน้า 29.



(ลูกคู่) ไช้คนอีสานก็ไทย ไช้ทุกซ้ากตั้งนี้เอย

(ชาย) ...

คนไทยพี่น้อง บ่ของบ่เกี่ยว สนใจนักเจียว คือฝรั่งแคนไกล  
ฝรั่งมันปัญญา บีมชายอาวุธ รัฐเอ๋ยรีบรุก เตรียมรบฉบับไว  
ทุนเงินนับล้าน ทังบานรถเก๋ง ให้ฝรั่งนั่งเลง ชมแห่งชาติไทย

...

(ลูกคู่) สำนักเถิดรัฐบาลไทย ประชาไทยสุคทนแล้วเอย

(พร้อม) ...

ขอผองน้องพี่ ทังที่แกเฒ่า หนุมสาวและเยาว์ หัวแคว้นแดนไทย  
รวมช่วยอิสาน ไผ่ผานทุกซ้แซญ รวมปราบล่าเคิญ เป็นความผองใส  
เรียกร่องให้รัฐ เร่งจัดงบประมาณ บูรณะอิสาน คุ้มโครงการใหม่  
รับการช่วยเหลือ จากทุกเชื้อชาติ ที่ใจสะอาด ส่งเสริมชาติไทย

...

รวมเถิดหนอร่วมใจ พลังเราไช้ไพศาลเอย

(ลูกคู่) รวมเถิดหนอร่วมใจ พลังเราไช้ไพศาลเอย<sup>1</sup>



อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าถึงแม้ ฉา เพลิงไทย จะกล่าวถึงเรื่องหนึ่ง ๆ อย่างละเอียด แต่เขาก็มีไค้มุงที่จะอธิบายวิธีการแก้ไขสังคมอย่างเด่นชัด งานของเขาเป็นเพียงภาพสะท้อนสังคมที่ยากใจ และชี้แนะแนวทางไวควยสัญลักษณ์ เช่น "คบ", "สุริยัน" คือผู้ให้แสงสว่างแห่งชีวิต แทนที่จะกล่าวถึงเฉพาะค่านหนึ่ง ๆ ไปเช่น จิตร ภูมิศักดิ์

จากการศึกษาเนื้อหาและรูปแบบของคำประพันธ์ร้อยกรองของ ฉา เพลิงไทย พอจะวิเคราะห์ได้ว่า ฉา เพลิงไทย คือใคร เป็นกวีที่เคยเคนในอดีตหรือไม่ ผู้ที่อ่านพบบทร้อยกรองของเขาต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา เช่น ฉา เพลิงไทย เป็นนามปากกา

<sup>1</sup> ฉา เพลิงไทย, "กำสรวลอิสาน", ปิตุภูมิ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 75 (16 กันยายน 2500), หน้า 30-31.

ของ "นายผี", หรือของ จิตร ภูมิศักดิ์ เหตุที่กล่าวว่า ผา เพลิงไทย เป็นนามปากกาของ "นายผี" เพราะบทร้อยกรองดังกล่าว เน้นชวาณาเป็นหลัก เช่นเดียวกับ "นายผี" ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของ จิตร ภูมิศักดิ์ ลักษณะการใช้ภาษาแนวสังคมนิยมเข้มข้นคล้าย "นายผี" และถนัดใช้กาพย์ยานี เช่นเดียวกับงานของ "นายผี" ระยะเวลาหนึ่ง

ส่วนที่กล่าวว่า ผา เพลิงไทย คือ จิตร ภูมิศักดิ์ นั้น เพราะ จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นกวีคนเดียวในยุคนี้ที่สนใจเพลงพื้นบ้านอย่างมาก และเขียนบทความเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านไว้หลายบท รวมทั้งในสมัยต่อมา จิตร ภูมิศักดิ์ ใช้รูปแบบเพลงพื้นบ้านนี้เป็นรูปแบบหลักในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตชาวบ้าน และ จิตร ภูมิศักดิ์ ก็เป็นคนเดียวอีกเช่นกันที่เขียนบทประพันธ์กาพย์ยานีมากที่สุด แต่ลักษณะนี้ปรากฏในงานช่วงหลังของเขา ราว พ.ศ. 2507 นอกจากนั้นนามปากกา ผา เพลิงไทย มีคำว่า "เพลิง" ซึ่งแปลว่า ไฟ ซึ่งหมายถึงผู้ให้ความร้อนและแสงสว่าง ตรงกับความหมายของคำว่า ที่ปกร ซึ่งเป็นนามปากกาหนึ่งของ จิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งกวีคนอื่น ๆ ไม่เคยใช้ โดยเฉพาะ "นายผี" มักจะไม่ใช้นามปากกาซึ่งเป็นคำไทย ๆ มักใช้รูปบาลีสันสกฤตแทน

แต่ในทัศนะของผู้วิจัย ผู้วิจัยคิดว่า ผา เพลิงไทย ไม่น่าจะเป็นทั้ง "นายผี" และ จิตร ภูมิศักดิ์ เนื่องจากบทร้อยกรองดังกล่าวมีลักษณะการเรียบเรียงคำยังไม่ดีนัก และใช้รูปแบบซ้ำซากซึ่งกวีทั้งสองไม่เคยทำเช่นนั้น เขาจะเปลี่ยนรูปแบบไปเมื่อเนื้อหาไม่เหมือนเดิม ทำให้มีความชำนาญในการประพันธ์มากกว่า ผา เพลิงไทย และตามธรรมดาเมื่อ จิตร ภูมิศักดิ์ เขียนบทวิจารณ์วรรณกรรม เขามักนำบทร้อยกรองของเขาไปประกอบเป็นตัวอย่าง แต่ จิตร ภูมิศักดิ์ ไม่เคยเอ่ยถึงเพลงพื้นบ้านเหล่านั้นในผลงานช่วงดังกล่าวนี้เลย

ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถสรุปได้ว่า ผา เพลิงไทย คือใคร แต่อย่างไรก็ตามเขาก็เป็นคนหนึ่งในขบวนการกวีก้าวหน้าที่ช่วยให้คำประพันธ์ร้อยกรองของไทยพัฒนาไปทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ เป็นแนวทางแกกวีสมัยหลังที่จะสร้างรูปแบบใหม่ ๆ ในคำประพันธ์ร้อยกรองของเขา และช่วยให้บทร้อยกรองไทยในช่วง พ.ศ. 2498-2501 มีกระแสความตื่นตัวอยู่ในขั้นที่สูงที่สุดช่วงหนึ่งในวงวรรณกรรมของไทย

นอกจาก ผา เฟื่องไทย ก็ยังมีกวีร่วมสมัยร่วมแนวความคิดอีกหลายคนที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ช. สัจจวจิ และ นายภูติ ช. สัจจวจิ เตนควยบทรอยกรองสะท้อนสังคม และชี้ให้เห็นความสำคัญของประชาชน แต่ไม่ได้เน้นแนวทางแก้ไขสังคมไว้มากนัก ลักษณะการเสนอเนื้อหาค่อนข้างเลื่อนลอยไม่หนักแน่น

อรุณรุ่ง...

เปลวทองพุ่งประกายพร่างสว่างไสว  
ไอแดดออนคอยรอนแรงจุกแสงไฟ  
คั้งเราให้เร่งทำนุอุคุมการ<sup>1</sup>

ส่วน "นายภูติ" นั้น มีผลงานน้อยมากแต่ก็น่าสนใจ เพราะเสนอเนื้อหาที่เข้มข้น ไซส์พทการหนามาก และสื่ออารมณ์เย้ยหยันไวเต็มที่ คั้งนี้

นายทาสเขียนกฎหมาย	คนคือควายไม่เป็นคน
จ้าว เขียนก็สัปคน	เขียนจนตนเป็นเทวดา
เวลานายทุนเขียน	คนก็เปลี่ยนไปเป็นหมา
โลกเอเยอนิจจา	นี้แหละหว่ายยุติธรรม
ชั้นโคเขียนกฎหมาย	ก็แนไซร์เพื่อชั้นนั้น
ยามโคเมื่อชนกรร-	มาชัพของครองสังคม
กฎหมายก็จะหัน	รับไซร์ชั้นที่เคยตรม
ส่วนใหญ่ในสังคม	พานพองธรรมเคียงตราฐ <sup>2</sup>

<sup>1</sup> ช. สัจจวจิ, "รุ่งอรุณแห่งชีวิตใหม่", กวีประชาชน, หน้า 135.

<sup>2</sup> นายภูติ, "ชนชั้นโคเขียนกฎหมาย ก็แนไซร์เพื่อชั้นนั้น", กวีประชาชน, หน้า 148.

ในช่วง พ.ศ. 2498-2501 นอกจากจะมีกวีเด่น ๆ เช่น เปลื้อง วรณศรี และ จิตร ภูมิศักดิ์ แล้ว ก็ยังมีกวีร่วมสมัยและร่วมแนวความคิดอีกเป็นจำนวนมาก ทำให้เห็นได้ว่า กระแสความตื่นตัวในวงวรรณกรรมร้อยกรองอยู่ในขั้นที่สูง และน่าจะได้รับความสนใจจาก ผู้อ่านมากพอสมควร จึงทำให้มีนามปากกาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายในวารสารต่าง ๆ เพื่อ ถ่ายทอดแนวความคิดกาวหนานี้ แต่การเขียนโดยใช้ศัพท์กาวหนา และ เขียนบทร้อยกรอง แนวกาวหนานั้น ก็มีใ้หมายความว่า ผู้ประพันธ์นั้นจะต้องเป็นคนกลุ่มกาวหนาไปด้วย มีผู้ ประพันธ์จำนวนไม่น้อยที่เสนอเนื้อหาอย่างเลื่อนลอยไร้อุบายที่แน่นอน เพราะลอกเลียน แบบจากกวีคนอื่นมิได้เป็นความคิดสร้างสรรค์ของตัวเอง ซึ่ง จิตร ภูมิศักดิ์ เคยวิจารณ์บุคคล เหล่านั้นไว้ว่า เป็นกวีที่เปลี่ยนแนวการเขียนไปได้เรื่อย ๆ เพื่อเอาตัวรอด หรือเขียนตาม ความนิยมในสังคมขณะนั้น ๆ อันมีผลทำให้คนอ่านเริ่มเบื่อผลงานประเภทนี้ไป

อย่างไรก็ตาม การเกิดมีกวีเช่นนี้ขึ้นมากมายก็เป็นสิ่งพิสูจน์ว่า สังคมสมัยนั้นนิยม งานประพันธ์แนวกาวหนานี้ไม่น้อย ไมว่าจะเป็นผู้อ่านหรือผู้เขียนบทร้อยกรองเหล่านั้น จึง ทำให้บทร้อยกรองชนิดนี้เจริญถึงขีดสุดอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

### 3.5 กวีพาด้นในช่วง พ.ศ. 2498-2501

บทร้อยกรองพาด้นเริ่มต้นตัวและแพร่หลายภายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก่อนปรากฏ ตามวารสารภายนอก โดยมีกลุ่มนักกลอนหรือชุมนุมวรรณศิลป์เป็นแหล่งใหญ่ในการผลิตหรือ รวมกลุ่มกวีพาด้นเหล่านี้ อาจจะเป็นเพราะในวงการ เมืองไค้เกิดมีกลุ่มผู้มีอำนาจชอนกลุ่ม เติมขึ้น ทำให้แรงปะทะทางการเมืองระหว่างผู้มีอำนาจในสังคมอยู่ในอัตราที่สูงมาก จัดได้ว่า สังคมไทยในช่วงนี้มีการต่อสู้ทางการเมืองเกิดขึ้นทั้งอย่างเปิดเผยและปิดบังชอนเรน นัก- ศึกษาไทยสมัยนั้นก็ได้เข้าร่วมการต่อสู้ทางการเมืองควยหลายครั้ง ตั้งแต่กบฏสันติภาพเรื่อย มาจนกระทั่งถึงการประท้วงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2500 และน่าจะมีนักศึกษากลุ่มหนึ่งเกิด ความเบื่อหน่ายในกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ จึงหันมาสนใจเรื่องสุนทรียศาสตร์แทน บท ร้อยกรองพาด้นจึงเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนสามารถเป็นพลังต่อรองกับบทร้อยกรองกาว- หนา อีกทั้งบทร้อยกรองกาวหนาก็เริ่มจะเสื่อมความนิยมลงไป เพราะเกิดมีกวีเลียนแบบขึ้น มากมาย หลังจากที่เจริญสูงสุดมาแล้ว บทร้อยกรองพาด้นเหล่านี้ปรากฏในวารสาร เริงรมย์

หลายฉบับ นอกเหนือจากวารสารมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

### 3.5.1 ประยอม ของทอง

ประยอม ของทอง เป็นกวีพาดินที่เด่นคนหนึ่งในช่วงที่บทร้อยกรองรุ่งเรืองนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะถือเป็นหลักวิเคราะห์ผลงานของเขาอย่างละเอียดแทนกวีคนอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาแนวเดียวกัน

ประยอม ของทอง เริ่มประพันธ์งานร้อยกรอง เมื่อ พ.ศ. 2497 เมื่อครั้งศึกษาอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และมีชื่อเสียงมากขึ้นเมื่อมีผลงานปรากฏในวารสารของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวารสารเรียงมยต่าง ๆ เช่น สตรีสาร, ศรีสัปดาห์, สกุลไทย แต่ผลงานที่เขาเองชื่นชอบ ส่วนมากจะอยู่หลังช่วง พ.ศ. 2501 อันเป็นช่วงที่บทร้อยกรองพาดินรุ่งเรืองถึงขีดสุด ผลงานในระยะนี้ของเขาปรากฏในหนังสือรวมกลอน "ชะบา 10 นักรลอนหนุม" <sup>1</sup> และ "สุคตสงวน" <sup>2</sup>

ถึงแม้บทร้อยกรองดังกล่าวจะมีปริมาณไม่มากนัก แต่ก็พอจะศึกษาได้ว่า ประยอม ของทอง เป็นกวีที่มีอารมณ์อ่อนไหวละเอียดอ่อน และเขาเสนออารมณ์นั้นอย่างสุขุม ราบเรียบ สอดคล้องไปกับลีลาของกลอน ซึ่งพรรณนาถึงความรักและความรู้สึกที่เขามีต่อสภาพแวดล้อมขณะนั้น

อุชเชนี กวีหญิงคนหนึ่งกล่าวถึงผลงานของ ประยอม ของทอง ไว้ว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<sup>1</sup> เจษฎา วิจิตร (ผู้จัดทำ), ชะบา 10 นักรลอนหนุม (พระนคร : ประติษฐานการพิมพ์, 2503).

<sup>2</sup> ประยอม ของทอง, สุคตสงวน (พระนคร : สำนักพิมพ์รุ่งนี้, 2513).



เป็นบทกวีจากความรู้สึกของ ประยอม คนแพ้วชีวิตซึ่งครั้งหนึ่งเคยหมกตนอยู่ในป่าคองพงที่ ... ประยอม คนแพ้วซึ่งคำตายนอยวาสนา สะอื้นลี้กง่าสนิทยู่ในอก ทรนงในความเป็นผู้ดี และสุภาพบุรุษแห่งคน ... ความรักของ ประยอม เป็นอมตะ สูงสุดสอยเกินดาว ชาวบริสุทธ์เกินน้ำค้าง...

ลี้ลากลอนของประยอม ตามแบบฉบับ "สุนทรภู" ... นุ่มสนิทเหมือนละมุนเมฆที่ล่องรินกลางแรงลม... 1

ข้อความข้างต้นนี้ ทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่า ประยอม ของทอง เคยผิดหวังกับชีวิต จึงทำให้เขาต้องอาศัยกลอนเป็นพาหะระบายความรู้สึกเหล่านั้นออกมา

ประยอม ของทอง พรรณนาถึงความรักและคนรักไว้อย่างอ่อนหวาน ว่า

จะอยู่ไหนขอใหนักระลึกถึง  
คนที่ซึ่งหวังรักเชอหนักหนา  
แม่ปีกาลผานเลื่อน... ไม่เค็ลื่อนคลา  
รอเชอมาชนชมสุตรมทน

มิ่งมิตร เอย...

แม่ไม่เคยเอยคำ รัก เคยสักหน  
แต่แววตาที่กล้าหวังด้วยกังวล  
นฤมลนาจะแจงจากแรงใจ 2

ที่จริงใจที่ใครค้อมถนอมเจ้า  
เพื่อแนบเนาเรือนใจให้สมศักดิ์

1 อุชเชณี, "กราวพากย์", สุคตสงวน, หน้า ช-ค.

2 ประยอม ของทอง, "เพื่อและจากเพื่อนใจ", ชะบา, หน้า 35.



— มีก้อแคแต่ไบพอไขว่ควา  
 ผลิตกาเกิ้ลื้อนกิ่งมอ้งยั้งหวาน  
 กลางแสงกองมอ้งหวา เคื้อนคาวคาล  
 มอ้งไมซานซาบจิตกั้งนิกเลย <sup>1</sup>

— เมื่อหมกรางวางสงราบพงหญา  
 สุกไขว่ควาไออุนโคมนแฉง  
 แพรบางแบบแนบรางก็กลางแคลง  
 จะปลอบแปลงปรับไอเทาไร เทียว  
 ในเสียงหรีตกร็กรอังกอ้งนััน  
 รูวามันเปวคราว , เศรา , เปลาเปเลียว  
 แสนโสกศลย์รัญจวนครำครวญเตียว  
 เพราะแลบเสียววาเหวเอกากาย <sup>2</sup>

รูปแบบคำประพันธ์ที่ ประยอม ของทอง ไข่ม้อยุชนิดเดียว คือ กลอนสุภาพ แต่  
 ละครรคเขามักจะใส่คำ 8-9 คำเต็มที่มีสัมผัสในแพรวพรำว่าอยู่ทุกรรค เช่น

คาวคางหนึ่งพิงวาบแสงฉาบฟ้า  
 ประกายกลางกองพรำกวาคาวไไหน  
 เหมือนนิมิตรแมกแฉงกลางแหล่งใจ  
 จุจจิตให้ไขว่คนหมายมันพบ <sup>3</sup>

<sup>1</sup> ประยอม ของทอง , "ดีกว่าคั้นมันโคไกลเกินคิด" , ชะบา , หน้า 40.

<sup>2</sup> ประยอม ของทอง , "ถ้าทำได้" , สุกสงวน , หน้า 6.

<sup>3</sup> ประยอม ของทอง , "แค...คาว" , ชะบา , หน้า 44.

การส่งสัมผัสระหว่างวรรคในบทร้อยกรองระยะแรกของ ประยอม ของทอง นี้ มีหลายบทที่เขาใช้คำตายลงท้ายวรรค ทำให้เสียงของคำประพันธ์ไม่ราบเรียบและต่อเนื่องกันเท่าที่ควร เช่น

หิ่งห้อยหุบแสง เขียวบิน เลี้ยว ลิบ  
ไฟฟากโคมพรายยับกระพริบคืบ  
แสงเทียนชืดจางสีไม่มีดับ  
... คนคงค้ำทรวงแปลบแสงชีวิต  
มีตาหุ้ เห็นเป็นประจักษ์  
มีปากทักสมองดูกัโศกณิก  
เขาเขี่ยนขยับทับถมจนจมมิด  
... จะอยู่ไยไรความคึกสิทธิ์เสรี<sup>1</sup>

บทร้อยกรองของ ประยอม ของทอง ช่วง พ.ศ. 2498-2501 มีอยู่ไม่มากนัก และมีลักษณะผูกพันอยู่กับอารมณ์และชีวิตของเขาอย่างแนบแน่น หากคนอ่านต้องการจะเข้าใจบทร้อยกรองเหล่านี้ให้ดีกว่านี้ จำเป็นต้องเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของเขาด้วย

ผลงานของ ประยอม ของทอง เป็นตัวอย่างในการศึกษาบทร้อยกรองพาฝันซึ่งเป็นที่นิยมในช่วงที่คำประพันธ์ร้อยกรองรุ่งเรืองได้เป็นอย่างดี กวีอื่น ๆ ที่มีผลงานแนวเดียวกันนี้ได้แก่ สวัสดิ์ ชงศรี เจริญ, อนันต์ สวัสดิ์พละ, ภิญโญ ศรีจำลอง, โกวิท สีตลาพันธ์, สนธิกาญจน์ กาญจนาสัน, เจษฎา วิจิตร, ศักดิ์ศรี แยมนัคคา, ดาวร ชนะภัย และกวีหญิงอีกหลายคน เช่น กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, ซอฟ้า บราดี, สุนัน สุคนธ์รัตต์ เป็นต้น

<sup>1</sup> ประยอม ของทอง, "จะอยู่ไย..ถ้า", ชะบา, หน้า 37.

### 3.5.2 บทร้อยกรองพาด้นของกวีอื่น ๆ

นอกจากบทร้อยกรองพาด้นที่เกี่ยวกับอารมณ์เรื่องรัก ๆ ใคร ๆ แล้ว ยังมีบทร้อยกรองพาด้นที่กล่าวถึงสภาพสังคมไว้มาก การเสนอเนื้อหาดังกล่าวอยู่ในขอบเขตเพียงการให้ความทุกข์ยากในชีวิตเพื่อเรียกอารมณ์เศร้าสร้อย หดหู่ และทอดถอย อีกทั้งยังทำให้เห็นว่า เป็นกฎของสังคมที่คนยากจนต้องทนสภาพทุกข์ยากอย่างไม่มีทางเลี่ยง เพราะเกิดมาจน นับว่ากวีพาด้นเหล่านี้ได้สร้างกรอบอย่างหนึ่งขึ้นแทนการแก้ปัญหาสังคม คือ กรอบแห่งการตระหนักถึงฐานะทางชนชั้นของผู้ยากไร้ เพื่อสร้างอารมณ์สมเพช เวทนา เป็นสำคัญ

กวีที่เสนอเนื้อหาแนวนี้ได้แก่ นรี นันทวัฒน์ นล นิรันดร ฯลฯ บทร้อยกรองจาก "สยามสมัย" ในราว พ.ศ. 2500 พอจะเป็นตัวอย่างสำหรับเนื้อหาดังกล่าวได้คือพอใช้ เช่น

เห็นชีวิตคิดเบื้อเมื่อยามยาก  
 ทนลำบากลำเค็ญจำเป็นเหลือ  
 เมื่อทองหิวทองหามาจนเจือ  
 ยิงศพเพื่อประทังไหยงย็น  
 ...  
 สิ้นทางซึ่งพึ่งญาติซาคหังมิตร  
 จึงสิ้นคิดเพราะพิการชมชานหา  
 "ไร้วสัติภาพแต่ก็เป็น เชนประชา"  
 แผลกแต่ความมมันจนคนขอทาน<sup>1</sup>

<sup>1</sup> พงศ์ จันทร, "ไร้วสัติภาพแต่ก็เป็น เชนประชา", สยามสมัย, ปีที่ 11 ฉบับที่ 40 (2500), หน้า 34.



บทร้อยกรองบทนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์ไม่เคยไกลชิดกับสภาพชีวิตขอทานมาก่อน จึงกล่าววาทคนขอทานนั้นขาดญาติ ขาดมิตร และสิ้นคิด ซึ่งโดยภาวะทางสังคมแล้วชนชั้นหนึ่งจะรวมตัวกัน เพราะมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมือนกัน ขอทานก็มีญาติมิตรที่เป็นขอทานด้วยกัน หากจะขาด เขาก็ขาดเงิน และความสุขสมบูรณ์ในชีวิตที่เงินจะอำนวยได้ทางหาก

บทร้อยกรองบางบท ผู้ประพันธ์พรรณนาความงามตามธรรมชาติ และวกกลับมาหาสภาพชีวิตจริง แต่ไม่ได้โทษอดีตใด ๆ ไร นอกจากแสดงความสงสารและสมเพชเท่านั้น เช่น

ตะวันรอนอ่อนแรงแสง เรือแล้ว  
 ภาแวว เหลืองสลัวทั่วหอมหญ้า  
 พุงขาว เขียวพริ้วคลื่นระรินตา  
 พังแหลงหลาพาให้ใจกว้างค

...  
 แต่สำนักตรีกตรองตองโศกเศร้า  
 โศ, ความ, ขาวพันชั่มลึมไฉน  
 หั้นสิ้นสุดหั้น หั้นชาติไทย  
 ไคเท่าไคจึงจะพอหนอชานา ๑

บทร้อยกรองบทนี้ชื่อ "ชานารำพึง" แต่จากสำนวนและอารมณ์ที่ได้ น่าจะเป็น "ชาวกองรำพึง" มากกว่า เนื่องจากผู้ประพันธ์มิได้วางตัว เป็นส่วนหนึ่งของชานา หากเป็นผู้ยู่ภายนอกและมองสภาพชีวิตชานาอยู่ห่าง ๆ พร้อมทั้งเปรยความคิดเห็นของตนไว้

<sup>๑</sup> นล นิรันดร, "ชานาคำหนึ่ง", สยามสมัย, ปีที่ 11 (1 ตุลาคม 2500),

ตอนท้ายอย่างทางเห็นว่า "โคเท่าโคจึงจะพอนอชวานา" คือ ทำมาหากินเท่าไรก็ไม่พอนอชวานาทั้งหลาย เพราะฉะนั้นจึงยอมรับสภาพยากจนเช่นนั้นต่อไปเถิด

บทร้อยกรองบางบทกลอนแรกอารมณ์ของบทร้อยกรองพาฝันไว้อย่างมากมาย จนชักกับเนื้อหาที่ต้องการสะท้อนชีวิต เช่น

เหมือนสิ้นทางหากินเหมือนสิ้นคิด  
แม่ชีวิตมีมันเหมือนขวัญหาย  
เพราะตกยากพรากพลัดกระจัดกระจาย  
แสนเสียดายจากเหยาเศราอารมณ์  
หลังก่ออีกเกิดฝนโหลนหลา  
เสียงไรนาที่ไหนต่อไปก่อน  
ไม่ต้องเอื้อเพื่อถึงเราชวานาคอน  
เราไม่มองงอช้าให้ช้าใจ<sup>1</sup>

ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองบทนี้ ต้องการแสดงอารมณ์ของชวานาอีสานคนหนึ่ง ซึ่งไม่พอใจสภาพธรรมชาติที่ไม่ยุติธรรม การที่ฝนตกไม่ทั่วฟ้าทำให้อีสานแห้งแล้ง การเสนอเนื้อหาดังกล่าว ผู้ประพันธ์ใสอารมณ์ประชดประชันอันเป็นลักษณะของบทร้อยกรองพาฝันไว้มากเกินไป ทำให้เนื้อหาและอารมณ์ที่ใดไม่สัมพันธ์กัน

บทร้อยกรองพาฝันในช่วง พ.ศ. 2500 จะปรากฏในลักษณะเดียวกันนี้เป็นส่วนมาก ถึงแม้จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตผู้ยากไร้ แต่ก็แสดงออกอย่างผิวเผิน มุ่งเสนออารมณ์อันเกิดจากเนื้อหาเป็นสำคัญ อันเป็นลักษณะหนึ่งของบทร้อยกรองพาฝัน และลักษณะนี้จะสืบเนื่องต่อไปในช่วงหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2501 อันเป็นช่วงที่บทร้อยกรองพาฝันรุ่งเรืองเต็มที่ ขณะที่บทร้อยกรองกาพย์นาบุคชะงักอยู่เพียงช่วงนี้เท่านั้น

<sup>1</sup> ธานี สุกรสุยานนท์, "เหมือนสิ้นทางหากิน", สยามสมัย, ปีที่ 11